

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN KORUNMASINDA, BUNLARIN ÜRETİMİNDE VE PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR İLE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU (10 / 361, 405, 406, 407, 410) TUTANAK DERGİSİ

6'ncı Toplantı
26 Haziran 2019 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın'ın, Komisyonun çalışmalarına ve bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.-Prof. Dr. İlkey Erdoğan Orhan'ın, tıbbi aromatik bitkiler sektöründe karşılaşılan sorunlar ile bitkilerin ilaç ve kozmetik olarak kullanımı için yaptıkları çalışmalar hakkında sunumu

2.- TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kılıçarslan'ın Bitkisel İlaç Mükemmeliyet Merkezi ve ham maddesi yerli ürünleri ilaç hâline getirme çalışmaları hakkında sunumu

3.- TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Kimyasal Teknoloji Enstitüsü Uzman Araştırmacı Recep Burak Dürüs'ün, Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürün Geliştirilmesi Projesi ve TÜBİTAK'ın bu alanda yaptığı diğer çalışmalar hakkında sunumu

4.- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Proje İzleme ve Kontrol Koordinatörü Ahmet Poyraz'ın, IPARD programları, tıbbi aromatik bitkilere verilen destek ile Kurum olarak bu alanda yapılan diğer çalışmalar hakkında sunumu

5.- TMO Genel Müdür Yardımcısı Cihan Soyalp'ın, Ofisin faaliyet alanına giren haşhaş ve diğer ürünler ile bu ürünlerle ilgili yapılan uygulamalar hakkında sunumu

6.- Bağdat Baharat Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Kurucusu Mustafa Danacı'nın, baharatların yurt dışından getirilişinde karşılaşılan sorunlar ile bu ürünlerin Türkiye'de üretimi için yapılması gerekenler hakkında sunumu

**TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN KORUNMASINDA, BUNLARIN
ÜRETİMİNDE VE PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR İLE ALINMASI
GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**
(10 / 361, 405, 406, 407, 410)

6'ncı Toplantı
26 Haziran 2019 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Tıbbi ve Aromatik Bitki Çeşitliliğinin Korunmasında, Bunların Üretiminde ve Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar ile Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.35'te açıldı.

Komisyon Başkanı İbrahim Aydın, Komisyonun çalışmalarına ve bugünkü gündemine ilişkin bir açıklama yaptı.

Prof. Dr. İlkey Erdoğan Orhan tarafından, tıbbi aromatik bitkiler sektöründe karşılaşılan sorunlar ile bitkilerin ilaç ve kozmetik olarak kullanımı için yaptıkları çalışmalar,

TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kılıçaslan tarafından, Bitkisel İlaç Mükemmeliyet Merkezi ve ham maddesi yerli ürünleri ilaç hâline getirme çalışmaları,

TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Kimyasal Teknoloji Enstitü Uzman Araştırması Recep Burak Dürüş tarafından, Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürün Geliştirilmesi Projesi ve TÜBİTAK'ın bu alanda yaptığı diğer çalışmalar,

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Proje İzleme ve Kontrol Koordinatörü Ahmet Poyraz tarafından, IPARD programları, tıbbi aromatik bitkilere verilen destek ile Kurum olarak bu alanda yapılan diğer çalışmalar,

TMO Genel Müdür Yardımcısı Cihan Soyaltı tarafından, Ofisin faaliyet alanına giren haşhaş ve diğer ürünler ile bu ürünlerle ilgili yapılan uygulamalar,

Bağdat Baharat Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Kurucusu Mustafa Danacı tarafından, baharatların yurt dışından getirilişinde karşılaşılan sorunlar ile bu ürünlerin Türkiye'de üretimi için yapılması gerekenler,

Hakkında birer sonum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 17.50'de toplantıya son verildi.

26 Haziran 2019 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.35

BAŞKAN: İbrahim AYDIN (Antalya)

BAŞKAN VEKİLİ: Recep ŞEKER (Karaman)

SÖZCÜ: Refik ÖZEN (Bursa)

KÂTİP: Zemzem Gülender AÇANAL (Şanlıurfa)

BAŞKAN – Çok değerli Komisyon üyesi arkadaşlarım, çok kıymetli uzmanlarımız ve çok değerli hocalarımız, bugünkü misafirlerimiz, konuşmacılarımız, katılımcılar; öncelikle hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

6'ncı toplantımızı açıyoruz, hayırlı uğurlu olsun.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın'ın, Komisyonun çalışmalarına ve bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN – 6'ncı toplantımıza gelinceye kadar üniversitelerden hocalarımız, bakanlıklardan genel müdürlerimiz, kurum yetkilileri ve sektörden misafirlerimiz oldu; onlardan faydalandık ve bir de teknik gezimiz, yerinde görelim diye Çorum gezimiz oldu. Komisyonumuz süresinin hemen hemen yarısına geldi. Bir yandan da uzmanlarımız çalışıyor, Komisyon raporunun yazım çalışmaları devam ediyor. Bu hafta da yine bir yerinde incelememiz olacak, Balıkesir programımız var. Program elimize geçti, Komisyon üyelerimizden katılacak olanların isimlerini aldık. Perşembe gün, yarın öğlen gideceğiz, cuma gecesi geri döneceğiz. Orada BAÇEM'in yaptığı bir çalışma var. Hem Kuzey Ege, Kaz Dağlarının etekleri, oralar bitki çeşitliliği bakımından bayağı zengin, her ne kadar Artvin kadar olmasa da bayağı bir zengin yerlerden birisi. Bu, BAÇEM'in, özellikle Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin de yaptığı bir toplantı. Israrla, ilk bu Tıbbi Aromatik Bitkileri Araştırma Komisyonu kurulduğu günden bu yana özellikle davet ettiler, onun için davetlerine icabet edeceğiz inşallah.

Bugün yine misafirlerimiz var. Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dekanı Profesör Doktor İlkey Erdoğan Orhan Hocamızın ilk günden beri devamlı ismi geçti ve üyelerimiz tarafından mutlaka Hocamız, Dekanımız dinlensin istekleri geldi, o doğrultuda. Yine, aynı şekilde, TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezinden hocalarımız var, onları dinleyeceğiz. Yine, aynı şekilde Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumundan Ahmet Poyraz ve Uzman Derya Özen var, onları dinleyeceğiz. Yine, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünden Genel Müdürümüz Ahmet Güldal şu anda yok, toplantısı var, katılacak. Yine, Bağdat Baharatları Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine Mustafa Danacı Bey var, onu özellikle dinleyeceğiz, Sayın Vekilimiz Servet Bey bu sektörde çok iyi olduğunu söyledi. Bunları dinleyeceğiz inşallah bugün.

Şimdi, fazla da zaman geçirmeden sözü ben hocamıza veriyorum.

Buyurun Profesör Doktor İlkey Erdoğan Orhan Hanımefendi.

III.- SUNUMLAR

1.-Prof. Dr. İlkey Erdoğan Orhan'ın, tıbbi aromatik bitkiler sektöründe karşılaşılan sorunlar ile bitkilerin ilaç ve kozmetik olarak kullanımı için yaptıkları çalışmalar hakkında sunumu

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Sayın Komisyon Başkanım, kıymetli vekillerim, çok değerli katılımcılar; öncelikle, tabii, Meclisimiz olarak bu konuyu ele aldığınız için ve bize de söz fırsatı verdiğiniz için şahsım adına çok teşekkür ediyorum.

Ben de bizim bakış açımızdan konuyla ilgili görüşlerimizi yirmi dakika içinde özetlemeye çalışacağım. Ben ilk önce genel olarak aslında bu sektörde kendimiz açısından olan sorunları ve daha sonra da tıbbi aromatik bitkiler olarak bu alanda biz ne çalışmalar yapıyoruz, biraz kısaca da ondan bahsedip bitirmeye çalışacağım.

Şimdi, bildiğiniz gibi, tıbbi aromatik bitkilerden bitkisel ilaç ve geleneksel bitkisel tıbbi bitki üretimi Sağlık Bakanlığının yetki alanı dâhilinde, gıda takviyeleri de Tarım ve Orman Bakanlığının yetki alanında. Ben eczacı olduğum için ve bitkisel ilaç açısından durumu daha çok önemseydiğim için o açıdan bakmaya çalışacağım.

Maalesef, doğal kaynaklı, bitkisel kaynaklı ürünlerin üretimi konusunda ülkemizde, evet, hem biz bu ürünlere çok ihtiyaç duyuyoruz hem de merdiven altı üretim çok fazla ve bu çok hafife alınan bir konu gibi görünüyor, üretim itibarıyla ve topluma ya da hastaya sunulan ürünler mahiyetinde. Aslında bu, kolay bir konu değil. Yani işte, tarlada hemen yetiştirip toz edip bir kapsülün içinde sunduğunuz ürünler, maalesef, ilaç veya tedavi amacıyla kullanılamayabiliyor. Burada da gördüğünüz gibi, aslında bitkisel ilaçta kalite tarladan başlayıp hastaya gidene kadar uzun bir süreç isteyen bir süreç. Ve bu konuda birçok doğrunun bir araya gelmesi gerekiyor. Doğru bitki türünden doğru amaçlı tıbbi kullanıma kadar, doğru ekstraksiyona kadar çok fazla püf noktası olan, çok önemli bir konu. Örneğin çok zengin olan floramızda bizim bu tıbbi bitkilerin önemli bir kısmı aktarlarda satılıyor ve en önemli sorunlardan biri, doğru bitki türlerinin teşhis edilip buralara ulaşamaması. Aslında bunların eczaneler kanalıyla satılması gerekiyor. Ben burada birkaç örnek vermek istedim. Mesela papatya çok önemli bir tıbbi bitki ülkemizde ve dünyada ama tabiatta, bizim doğamızda papatyaya benzeyen birçok tür var ve biz bunların hangisinin toplanıp sunulduğunu, satıldığını şu anda çok da bilemiyor durumundayız. Bu mesela bizim için büyük bir handikap bu alanda.

Bizim konuştuğumuz bitkisel ilaç, özellikle Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlanan her iki kategoride beşerî ilaç gibi ruhsatlanan ve geleneksel bitkisel tıbbi ürün gibi Avrupa İlaç Ajansının açtığı ve bizim Sağlık Bakanlığımızın da adapte ettiği bu kategoride, konuştuğumuz bitkisel ilacın normal konvansiyonel ilaçtan pek de bir farkı yok. Ben burada bir örnek vermek istedim, “hedera helix” örneği mesela, duvar sarmaşığı ya da sarmaşık diye bilinen bir bitki. Burada gördüğünüz gibi, bizim bahsettiğimiz ve aslında tedavide kullanmamız gereken, tıbbi bitki içeriği olan ürünün bu olması gerekiyor, standardize bitki ekstresi, etki mekanizması açıklanmış, güvenlik toksisite sınırları belirlenmiş ve dozu belirlenmiş ürünleri taşıyan ya da içinde bulunan tıbbi aromatik bitkilerden bu anlamda bahsedebiliriz. Kanıt düzeyi çok güçlü bitkilerden biridir, klinik çalışmalarla desteklenmiştir, ülkemizde de preparatı bulunmaktadır bunun.

Şimdi, fitoterapi, özellikle bu anlamda baktığınız zaman “alternatif tedavi” gibi genelde medyadan lanse edilen ama aslında yanlış bir tabirle tanımlanan bir tedavi şekli. Fitoterapiyi biz -hiçbir zaman alternatif değil- aslında tedaviye yardımcı ve tamamlayıcı tıp olarak görüyoruz ki bizim Sağlık Bakanlığımızın mevzuatında da geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemleri arasında tanımlanmıştır. Modern tıba hiçbir aykırı prensip içermez. Dolayısıyla da doktor, hekim tarafından uygulanması gereken bir tedavi şeklidir. Yani aktarları özellikle bu konunun dışında tutmamız gerektiğini düşünüyoruz. Hakikaten bu konuda çok problem var. Çok iyi denetlenmeleri gerekiyor tıbbi aromatik bitki açısından. Yani bilimsel fitoterapiyi biz bu şekilde ülkemizde uygulayamayız maalesef.

Diyoruz ki biz: Bitkisel ilaç dediğimiz ürünün içinde muhakkak standardize ekstre olması gerekir. Neden standardizasyon? Çünkü bizim herhangi bir ilaçta beklediğimiz 3 tane kriter vardır; etki, güvenlik ve kalite. Bunlardan, ister bitkisel olsun ister kimyasal olsun, ödün veremeyiz. Bitkisel diye bu kriterlerden asla vazgeçemeyiz. Dolayısıyla Avrupa Farmakopesi, Türk Farmakopesi ve diğer farmakopelerde istenen spesifikasyona göre ekstreyi, bitki ekstresini standardize edip o şekilde kullanmalıyız ve GMP ve GLP'yle üretilmesi gerekiyor muhakkak. Yani bitkisel diye etki, güvenlik, kaliteden ödün veremeyiz.

Şimdi, Türkiye’de bitkisel tıbbi ürünler, biraz önce de bahsettiğim gibi, 2 kategoride sınıflandırılıyor -tabii, Sağlık Bakanlığı açısından konuşuyorum- bitkisel ilaçlar ve geleneksel bitkisel tıbbi ürünler. Dediğim gibi, geleneksel bitkisel tıbbi ürünler, Avrupa İlaç Ajansı tarafından açılan ve bizde de şu anda uygulanan ve bu şekilde ruhsatlanan ürünler var; sayısı 26 gibi biliyorum en son, yaklaşık 30 diye yazdım o yüzden. Tüm dünyada sonuçta bu ürünlere, tıbbi aromatik bitkilerden hazırlanan ürünlere bir talep var, tüm dünya ve Avrupa bunu karşılamak istiyor fakat beşerî ilaç tarafından başvurulunca ruhsat almak bir hayli zor, klinik çalışma vesaire vesaire. Ama ülkemizde şöyle, hekimlerimizin de belki çok aşına olmadığı bir şey var, diyorlar ki: “Biz bu ürünleri yazmak istiyoruz, reçete etmek istiyoruz ama bizim ülkemizde bu ürünlerden yok.” Aslında bu tam olarak doğru değil çünkü Sağlık Bakanlığının aslında beşerî ilaç gibi ruhsatladığı 100’e yakın ürün var Türkiye’de yani bitkisel ilaç var. Buna ilaveten de GBTÜ geldi, 30 kadar da o kategoride ilaç var. Örnek vereceğim, mesela bu slaytta gördüğünüz, biraz önce de bahsettiğim duvar sarmaşığı ekstresi taşıyan prosopan şurup gibi, hametan krem gibi, birçoğunuzun aşına olduğu gingobil gibi, pursennid gibi, daflon gibi, madecassol gibi bu ilaçların hepsi bitkiseldir, bitkisel ilaç ruhsatı almıştır ve hekimlerimiz tarafından reçetelenebilecek en güzel bitkisel ilaç örnekleridir bunlar yani hiç yok demek de doğru değil açıkçası.

Bizim bu doğal ürünlerde ve bitkisel ürünlerde açıkçası karşılaştığımız en büyük problem dünyada da, Türkiye’de de taşıyışat problem, ilaç etken maddesinin katıldığını görüyoruz belli kategorilerde. Mesela zayıflama ürünlerinde biliyorsunuz halkımız çok rağbet ediyor, sonra medyada görüyoruz “Bitkisel hap kullandı, iki gün sonra öldü vesaire.” gibi, aslında birçok vakada bu konuda bitkiler suçlu değil, tamamen sibutramin vesaire gibi ilaç etken maddesinin katılması sonucunda bu vakalar maalesef ortaya çıkabiliyor. Şimdi, bitkisel ilaç veya geleneksel bitkisel tıbbi ürün olarak ülkemizde toplamda bir 130 belki preparattan bahsedebiliriz ama karşımızda dev bir ürün pazarı duruyor, gıda takviyeleri -en son bilmiyoruz Tarım Bakanlığı yetkililerimiz de buradadır- benim duyduğum 16 binin üzerinde ürün var. 16 binin üzerinde belki birçoğunluğu da merdiven altı olmak üzere 16 bin ürüne karşılık siz 130 ürünle, tıbbi bitkisel içerik taşıyan ürünle mücadele etmeye veya işte yarıştırmaya çalışıyoruz. Tabii ki bu konuda çok daha fazla çalışma yapmamız gerekiyor ama bu gıda takviyelerinin muhakkak ve muhakkak Tarım ve Orman Bakanlığından Sağlık Bakanlığına geçmesi, bu halk sağlığını olumsuz yönde etkilememeleri açısından çok çok önemli.

Benim burada koyduğum, slaytta verdiğim şeyler tamamen Bakanlığımızın resmi “web” sitesinden alınmış verilerdir, ifşa ediyorlar çünkü biliyorsunuz taşıyışat yapan, hile yapan firmaları. Dolayısıyla bakıyorsunuz yani çocuğunuza girip bir gazoz alabilirsiniz bir marketten ama içinde ilaç etken maddesi var. Bunlar çok sık rastlanıyor ama sadece Türkiye’nin problemi değil tabii, bütün dünyada bir problem. Şimdi, bu ürünleri herkesin alelade kullanmaması gerekiyor, bu “self medication” denilen, insanların kendi kendilerini tedavi etmeye çalışması ya da eşten dosttan duyarak ülkemizde de, dünyada da çok yaygın ama bu konuda iki kritik meslek grubu var, hekimler ve eczacılar. Dolayısıyla biz eczacılara bu konuda eğitim veriyoruz, eczacılık fakültesi mezunu çocuklar iki sene en azından bu konuda eğitim alıp mezun oluyorlar ve daha sonra meslek içi eğitimlerle güncelliyorlar ama hekimlerimiz maalesef klasik altı yıllık tıp eğitiminde bu konuya çok yabancı olarak mezun oldukları için hem konuya çok

soğuk yaklaşıyorlar hem de bu, gerçekten tedavi protokollerini engelleyecek birçok olumsuz hususa yol açabiliyor. O yüzden de biz diyoruz ki reçete ettiğiniz veya eczanenize koyduğunuz bitkisel preparatı ne kadar tanıyorsunuz? Firmayı sorguluyor musunuz? Fitokimyasal analiz verisi istiyor musunuz? Analiz sertifikasını istiyor musunuz? Klinik çalışması var mı diye istiyor musunuz? GP, GLP, GMP belgesi istiyor musunuz, dozlarını biliyor musunuz vesaire vesaire. Yani bu konu, aslında bu iki meslek grubu açısından gerçekten çok önemli.

Ben kısaca hani bu alanda gördüğüm, daha doğrusu parmak basmak istediğim hususları özetledikten sonra biraz da biz ne yapıyoruz ya da ben kendi adıma ne yapıyorum bu anlamda? Ben Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi mezunuyum, yirmi altı aylık mezunuyum ve bütün akademik kariyerimi bu alanda yaptım. Dolayısıyla evet, önceden çok daha fazla yayın odaklı çalışıyorduk ama artık hani devletimizin de verdiği birçok teşvik, destek vesaire hani “AR-GE yapın.” niteliğindeki desteklerle biz de daha yönümüzü biraz daha AR-GE’ye kaydırdık. Şimdi bu alanda ben 220’den fazla “science citation index” yayınum var, 13 yüksek lisans tezi, 2 doktora tezi yaptım, projelerimiz var, bir Türk patenti, bir Amerikan patenti aldık, 2 tane uluslararası patent başvurumuz var, süreç işliyor vesaire vesaire.

Peki, neler yaptık? Aslında bizim için biliyorsunuz geleneksel halk bilgisi çok önemli, Anadolu halk tıbbı veya başka halk tıplarından gelen bilgiyi biz araştırmamızda kullanıyoruz. Neden? Türkiye’ye baktığımız zaman 10 binden fazla bitki türünün olduğunu görüyoruz ve ben bir araştırmacı olarak bu 10 bin bitkinin içinden hangisini seçip araştırma yapacağım? İşte bu “random” dediğimiz gelişigüzel seçip de yaptığımız bir sürü çalışmalar oluyor ama Türkiye florası -tabii biz çok şanslıyız bu anlamda- dünyadaki en büyük 22’nci flora. Dolayısıyla kadim bilgi bizim için çok önemli çünkü genellikle bu bilgiden yola çıkarak yaptığımız araştırmalarda pozitif sonuç alıyoruz ve bu şekilde bir süreç izliyor bizim çalışmalarımız. Genellikle bitki ekstrelerinden hareketle bir genel tarama yapıyoruz, ondan sonra da aktiviteden sorumlu bileşiklerini tanımlamaya çalışarak ürüne yönelik olarak yönlendirmeye de çalışıyoruz. Kendi adıma tıbbi bitkiler üzerindeki çalışmalarımız bizim in vitro, insiliko ve hücre kültürü yöntemlerinden oluşuyor, bunların çok detayını girmeyeceğim ama pek çok yöntemi ortak kullanarak sonuca ulaşmaya çalışıyoruz. Mesela ben daha farklı enzimler üzerinde çalışıyorum hem nöroprotektif etkiyle ilgili hem de kozmetik ile ilgili. Kendi adıma kozmetiğin de çok önemli olduğunu düşünüyorum Türkiye adına. Çalışmalarımı belli bir yıldan sonra oraya da kaydardım ama nöroprotektif etkiyle ilgili olarak mesela şu anda ben sadece kendi grubum olarak 400’den fazla bitki üzerinde çalıştım ki hatta 200 civarında doğal kaynaklı, bitkisel kaynaklı molekül üzerinde çalıştım, sentetik moleküllerle de çalışıyoruz. Örneğin adaçayı mesela, Avrupa halk tıbbında unutkanlığa karşı kullanılıyor, Çin tıbbında bu şekilde kullanılan türleri var. Ben bu bilgiden yola çıkarak 2005 yılından itibaren mesela -ülkemiz zengin bu anlamda, 100’e yakın türü var adaçayının- tüm adaçaylarını taradım, nöroprotektif etki açısından. Sonra mesela İbni Sina’nın gül yağına bir atfı var, unutkanlığına iyi geldiğine dair. Bundan yola çıkarak gül yağıyla ilgili çalışmamız oldu, çok iyi bir dergide yayımladık ve hakikaten pozitif sonuç aldık, etki mekanizmasını da aydınlattık. Biberiye, alıç, bunların ülkemizin çok bilinen, çok yerel bitkileri, onun için bu örnekleri vermek istedim. Mesela DOKAP projesi kapsamında... Yeni bitirdik, geçen hafta galiba gelmiş Yüksel Hocayla beraber ortak projemizdi. Yine mersin bitkisi Akdeniz’de yetişen, adaçayı, bunun üzerinde de yine ürün geliştirme çalışmalarımız devam ediyor, Talya firmasıyla ortak çalışıyoruz, AR-GE iş birliği protokolümüz var firmayla ve şu anda ürünler son aşamaya gelmek üzere, öyle söyleyebilirim. Bu konuda zaten diğer bitkilerle ilgili çalışmalarımız devam ediyor.

Kozmetik endüstrisinin de ülkemiz için dediğim gibi önemli olduğunu düşünüyorum çünkü dünyadaki biliyorsunuz yani finansal olarak baktığınızda en büyük üç sektör silah sektörü, ilaç, gıda ve kozmetik sektörü. Dolayısıyla kozmetik dünyada çok önemli, birçok ülke bundan çok para kazanıyor

özellikle doğal kozmetiklerle ilgili. Ülkemizdeki kozmetik pazarı çok küçük ve o ülkemizdeki yerli kozmetik firmalarının AR-GE yatırımları çok düşük düzeyde. Bakıyoruz 2017’de 265 milyar dolarlık bir global kozmetik endüstrisinden bahsediyoruz ve bu pazar giderek büyüyor. 2017’de, ben TÜİK rakamlarına baktım, 415 milyon dolar bir kere kozmetik ithalatımız var, bu belki ülkenin genel bütçesini düşündüğünüzde çok büyük bir miktar olmayabilir ama yine de azımsanmayacak bir miktar. Mesela 12 milyon dolar sadece Almanya’ya ödemiş göz makyajı ürünleri için, ki renkli kozmetikler çok kolay yapabiliyor, ülkemizde de var yerli firmalardan bunu yapan. Mesela şu bile çok ilginç geldiği için buraya koydum, Çin’den cımbız ithal etmişiz 1,1 milyon dolar ödemişiz, çok basit gördüğümüz, aslında çok küçük bir alete diyeyim.

Şimdi, benim çalışma alanım özellikle cilt beyazlatıcı ürünler üzerine, bununla ilgili birkaç örnek vermek istiyorum. Çünkü Orta Doğu ve Uzak Doğu cilt beyazlatıcı kozmetikler açısından çok önemli bir pazar ve çok büyük bir talep var. Genelde Orta Doğu ve Uzak Doğu’da yaşayan bayanlar daha koyu renkli ciltli oldukları için cilt renklerini açmak üzerine büyük bir kozmetik pazara yöneliyorlar. Mesela Batı ülkelerinde bu pazara çok rağbet görmüyorsunuz, onlar daha çok anti aging ürünlere yönelim gösteriyorlar ama buradan yola çıkarak mesela Orta Doğu Türkiye’ye çok yakın bir pazar, biz bu tip kaliteli ürünleri geliştirip çok rahat satabiliriz diye düşünüyorum. Bu anlamda mesela biz 150’den fazla bitki ekstresini taradık, ilgili enzimlere karşı kozmetik formülasyon üretmek adına. Bu taramamızın sonucunda mesela iki mikroemülsiyon ve iki krem formülasyonu ürettik, bunlar üzüm çekirdeği ekstresi, yeşil çay ekstresi hani çok aslında kullanılan ekstreler. İki tanesi daha az bilinen aslında bitkilerden hareketle bu formülasyonları yaptık. Bu formülasyonlardan sonra mesela vitabell diye henüz ticarileşmemiş bir marka yarattık, prototip ürünümüz var burada gördüğünüz gibi. Vivatinell kozmetikleriyle yani bir endüstri-üniversite iş birliği şeklinde çalıştık hatta TÜBİTAK MARTEK’in KADEM’le ortak yaptığı işte bu kadınlar için inovasyon yarışması vardı, orada da dereceye girmişti benim bu projem. Bu formülasyonları hazırladık ama bunlar öyle hani kremin içine ekstreyi koydum, bir formülasyon yaptım şeklinde değil, biz bu bakış açısıyla asla ürün üretemeyiz. Bakın mesela “cotinus coggygia” dediğimiz, duman ağacı dediğimiz bitkinin ekstresini taşıyan anti aging formülasyonunun stabilite testlerini yaptık, ondan sonra ne bileyim mikroemülsiyon yaptık, formülasyon partikül büyüklüğünü yaptık, burada hani çok detaylara girmek istemiyorum ama. Bu konuda mesela Avusturya ilaç araştırma ajansı yine Innsbruck Üniversitesiyle ortak çalışıyoruz daha ileri testleri için. Onlar daha hevesli bizden bu bitkiyi ticarileştirmek adına, kozmetik bir ürün adına, şu anda onlarla ortak çalışmalarımız devam ediyor. Veya narenciye mesela yine ülkemizin çok önemli bir hem sebze hem de belki tıbbi bitki anlamında düşünebileceğiniz pomelo diye -ülkemizde aslında bildiğim kadarıyla doğal yetişmeyen ama şu anda rahat rahat yetişen- bir bitkinin meyve kabuklarından yine cilt rengini açıcı bir el kremi geliştirdik, böyle bir formülasyonumuz var. Bu ürünlerimizde biz değişik işte AR-GE proje pazarlarında veya yarışmalarında değişik ödüller de aldık. Bu tirozinaz inhibisyonu biraz önce bahsettiğim cilt rengini açıcı mekanizma için çok önemli bir enzim, biz burada doğal bir mikro fungus metaboliti olan alfa kojik asit üzerinden de çok değişik sentetik türevler hazırladık, Hacettepe Üniversitesiyle ortak olarak. Türk patenti aldık mesela bu çalışmamızda, biraz önce bahsettiğim patent çalışması oydu. 2018 itibarıyla Amerikan patenti aldık, yine 2017’de bu çalışmamızla gümüş madalya aldık uluslararası bilimsel keşif fuarında. Yine geçen sene de bu çalışmamızda Uluslararası Buluş Dernekleri Federasyonu tarafından da en iyi akademik buluş ödülüne layık görüldük. Yani şunu demek istiyorum aslında, burada kendimi övmekten ziyade burada çok basit laboratuvar ölçeğinde yaptığımız bir çalışmaydı, AR-GE çalışmasıydı ama biz çok önemli ödüller alabildik, kendimizi de yaptığımız çalışmaları da çok küçümsememiz gerekiyor o anlamda söylemek istiyorum.

Sonra yine ülkemizin önemli bir bitkisi “geranium glaberrimum” turna gagası falan olarak biliniyor halk arasında, bunu da mesela doktora tezi kapsamında bayağı ileri aşamalara götürdük, analizini yaptık ve bir yine ondan da bir krem formülasyonu hazırladık yüzde 2 oranında bitkinin ekstresini içeren yani bütün teknik, farmasötik detayları atlıyorum. Şu anda yine bu türler üzerinde çalışıyoruz “geranium erianthum” türleri ülkemizde endemik çok sayıda türü olan iki “genius”, bunlardan hareketle mesela biz şu anda TÜBİTAK’a bir proje verdik, 1001 Projesi. “Geranium purpureum”dan hareketle guta karşı bir formülasyon geliştireceğiz, TÜBİTAK’a 1001 Projesi olarak önerdik dediğim gibi ve bu sadece ekstreyi yapıp fareden deneyip ya da in vitro deney yapmak şeklinde değil, tamamen formülasyona ve ürüne yönelik bir çalışma yani kabul edilir, edilmez onu bilmiyorum şu anda beklemedeyiz ama dediğimiz gibi ekstrenin standardizasyonun sağlanması, lipozomların partikül formülasyonu, birçok partikül büyüklüğü vesaire farmasötik kriterin belirlenmesi, salım çalışmalarının yapılmasından tutun sitotoksitenin tespitine kadar çok önemli.

Bir de bu örneği de vermek istedim, mesela sadece bitkilerle çalışmıyoruz, yakın zamanda, daha doğrusu bir iki sene önce biz kırmızı Kaliforniya solucanı denilen bir canlı üzerinde de çalışmaya başladık. Tabii aşına olan muhakkak Tarım Bakanlığından da yetkililerimiz vardır, bu biyolojik gübre olarak çok yaygın bir şekilde kullanılıyor. Çok ucuz ve seri bir şekilde de üretilen bir canlı ama kozmetik açısından veya başka bir şekilde kullanabilir miyiz diye onun çalışmalarına başladık yine birtakım enzimlere karşı taradık ve sonra çalışma başka bir yöne gitti. Şu anda Gazi Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi ve de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesiyle ortak çalışıyoruz bu solucan üzerinde çünkü protein oranı çok yüksek ve mezenkimal kök hücreleri üzerinde, özellikle dental pulpa kaynaklı hücrelerde çok olumlu sonuçlar verdi, kolajen miktarını yükseltmesi vesaire vesaire; şu anda bu sonuca doğru gidiyoruz. Yani dış hekimliği ve kozmetikte kullanılabilecek yeni bir doğal kaynaklı biyopolimer olabilir şeyine doğru gidiyoruz çok güçlü sonuçlarla; buradan da belki bir ürün çıkabilir diye düşünüyorum.

Yine kendi üniversitemizin Dış Hekimliği Fakültesiyle ortak olarak bir ağız gargarası ve jeli geliştirme projemiz var. Burada da ne kullanacağız? Sarı kantaron kullanacağız, yine ilk sonuçlarımız oldukça olumlu. Mesela biz bu çalışmamızı da TÜBİTAK’a proje olarak verdik ama o geri döndü yani muhakkak şeyleri farklıdır. Ama işte finansman bulma zorluğumuz var bu tip çalışmaları sonlandırabilmek ya da daha ileriye götürebilmek için.

Yine son olarak, sunumumun hemen hemen son kısmında fakültemizden bir iki örnek daha vermek istiyorum. Bizim üniversitemizin teknoparkında yine bizim araştırma görevlilerinden birinin “NanoFarma” adlı bir firması var, mesela o da at kestanesi ve ozonlanmış zeytinyağı içeren bir ürün AR-GE’si yaptı ve piyasaya çıktı şu anda bu. Sağlık Bakanlığı Kozmetik Dairesinden de ruhsat alarak tamamen bir üniversite AR-GE ürünü olarak ortaya çıktı.

Sonra yine bir başka araştırma görevlimizin yine Gazi Teknoparkta “Fiber Pharma” adıyla firması var. Onların da yine hyalüronik asit içerikli rescare ürünü ve seamer krem aynı şekilde tamamen bitkisel içerikli kendi ürettikleri, geliştirdikleri formülasyonlarla piyasaya sürdükleri, şu an eczanelerde de satılan ve gayet de talep gören ürünler bunlar.

Son olarak yine kendi bölümümden ve fakültemden Sayın Profesör Doktor Mustafa Aslan Hocamızın Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Üroloji Ana Bilim Dalıyla ortak bir çalışmasının sonucunda, bu halk arasında ölmez çiçek ya da kudama otu olarak bilenen helichrysum türünden hareketle “stonend” diye bir preparat geliştirdiler böbrek taşına karşı hem preventif hem de küratif anlamda çok etkili. Şu anda onlar da geleneksel, bitkisel, tıbbi ürün ruhsatına başvuracaklar ve çok yakın bir zamanda herhâlde alırlar diye düşünüyorum.

Klinik çalışmada da yapmak istiyorlar, aslında GBTÜ kategorisinde istenmiyor ama yurt dışına ürünü satabilmek için klinik çalışmayla desteklemek için... Ki yönetmelik yeni çıktı veya çıkmak üzere, bitkisel ürünlerle ilgili klinik çalışma izni yoktu bildiğiniz gibi, yeni izinler alınmaya başlandı; bu konuda klinik çalışmada da yapacaklar.

Yani bir araştırmacı olarak, aslında tıbbi aromatik bitkiler konusunda çalışan bir araştırmacı olarak şunları sorunlarımız olarak en son özetlemek istedim: Biz Gazi Üniversitesi olarak, mesela araştırma üniversitesi olarak seçilen 10 üniversite arasındayız fakat bize taahhüt edilen araştırma üniversitelerinden, özellikle TÜBİTAK ve diğer devlet kurumlarından proje almada öncelik tanınacağı şeklindeydi ama biz henüz bu önceliği göremedik, iki sene geçti, öncelikli proje alamıyoruz.

Onun dışında, tabii ki döviz kurundaki artışa bağlı olarak deney malzemelerimizin, kimyasal malzemelerimizin alınmasında sıkıntı var. Bütçemiz daralıyor, döviz arttığı için o konuda sıkıntı yaşıyoruz ve sürekli eleman gerekiyor bize bu projelerde çalışacak ki biz bir ürünü alıp yani bir bitkiyi alıp ürüne kadar götürebilelim, biraz örnek vermeye çalıştım.

Araştırma görevlisi konusunda çok sıkıntımız var, yine araştırma üniversitelerine bu konuda daha fazla kontenjan verileceği söylenmişti ama onun çok yansımaları henüz göremedik ve bu konuda çok ehil ekipler çalışmıyor, bitkisel ilaçlarla veya bitkisel ürünlerle ilgili projelerde; buna da dikkat edilmesi gerekiyor.

Üniversite-sanayi iş birliği, evet birçok şekilde desteklenmeye çalışıyor ya da teşvik edilmeye çalışıyor ama henüz o iş birliğini de çok kolay kurabilecek şartlara ve platforma sahip değiliz. Mesela sanayi destekli doktora projesi yaptırma gibi bir programı var TÜBİTAK'ın. Bu programa baktığımızda biz birçok koşulu üniversite olarak... Ki biz Türkiye'nin en büyük eczacılık fakültesiyiz, 26 tane araştırma laboratuvarımız var, şu anda yayın ve atıf sayısında 2'nci sıradayız Türkiye'de ama biz bile sıkıntı çekiyoruz bu doktora projelerini sanayiyle ortak yaptırmakta. Belki buradaki koşullar biraz daha esnetilebilir ya da yapılabilir düzeyde getirilebilir gibi sorunlarımız var.

Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

BAŞKAN – Biz teşekkür ediyoruz.

Üyelerimizden soru sormak isteyen, görüş bildirmek isteyen olursa...

Buyurun Sayın Kabukcuoğlu.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sayın hocam, çok teşekkür ederim.

Şimdi, dediniz ki: “Bu ilaçlarla ilgili etkinlik, güvenlik, kalite tam olmazsa olmaz.”

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ondan sonra da dediniz ki: “Doktor ve eczacılar bunları kullanmakta tereddüt gösteriyorlar.”

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN - Daha çok hekimler Sayın Vekilim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben bir doktor olarak Sağlık Bakanlığınca ruhsat almamış hiçbir ilacı yazmam çünkü ortaya çıkacak komplikasyonun arkasında duracak kimse yok, benim gösterebileceğim bir delil yok. Hani çok klasik tabir, siz de onu burada kullandınız, işte “Uzun süre kullanılan ilaçlarda prelinik ve klinikler olması zorunlu değil.” dediniz. Bu durumda Sağlık Bakanlığından ruhsat almamış bir fitoterapik ajanın kullanılması zaten mantıklı gözüküyor.

Bir de en başta dediniz ki: “Bunlar tamamlayıcı ya da tedavi edici olur, alternatif tıp olamaz.” Zaten böyle olacaksa bu kullanılan fitoterapik ajanların ruhsatlı değilse kullanılması da çok mantıklı değil.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Sayın Vekilim, aynı noktadayız zaten, ben de onu söylemeye çalıştım. Yani bunlar öyle ya da böyle tedavi amacıyla kullanılıyor, “preventif” de olsa tedavi amacıyla da olsa; dolayısıyla Sağlık Bakanlığının ruhsatlaması gerekir. Sağlık Bakanlığının da iki tane kategorisi var, ikisinde de çok ciddi ruhsat süreci işliyor ama bu iki kategoride de toplamda 130, haydi 150 civarında ürün var aslında hekimlerimizin gönül rahatlığıyla yazabileceği. Ama diğer gıda takviyeleri kategorisindeki ürünlere kimse garanti veremez açıkçası, onu söylemek istiyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ama zaten o 100 tane ürünün yazılmasında problem yok.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Yok, onlar beşerî ilaç gibi ruhsatlanmış ürünler zaten Sayın Vekilim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Tabii ki.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Başka sorusu olan, katkı sağlamak isteyen var mı?

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEFTİŞ KURULU BAŞKAN YARDIMCISI FUAT ŞANAL – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Buyurun Fuat Bey.

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEFTİŞ KURULU BAŞKAN YARDIMCISI FUAT ŞANAL – Sayın Başkanım, müsaade ederseniz hocama bir şey sormak ve öğrenmek istiyorum. Sağ olsun Daire Başkanlığımız döneminde İlkay Hocamla çok güzel çalışmalar yaptık, kendisi sonuç odaklı çalıştığı için bize hakikaten çok büyük katkılar sağlamıştı.

Şöyle bir şey öğrenmek istiyorum: Dünyada hakikaten gelişmiş ülkelere baktığınızda “biyomimetik” alanda çok çok ileri gitmiş durumlar yani onlar da elektronik, mekanik ve biyolog uzmanları bir araya gelerek mükemmel çalışmalar ortaya koyuyorlar. Gelişmiş ülkelerin en büyük katkıları da budur; bizde maalesef bu yok, bu konuda bir adım atamadık. Ayrıca, ilaç konusunda da onlar yaban hayatında hayvanların yaşam tarzı ve beslenme şekillerini inceleyerek o hayvanlarda ne tür sorunlar çıkabileceğini ve o hayvanın bu sorunu nasıl çözdüğüyle ilgili çok ciddi çalışmalar yapıyorlar.

Birkaç örnek vermek istiyorum: Ayının beslenme şekline baktıklarında çok ciddi manada bir safra kesesi probleminin olması gerekiyor ama yaptıkların çalışma sonucunda safra kesesindeki taşları atan ursodeosolik asit denen bir madde var, onu salgılıyor ve tüm taşları atıyor. Bunu insanlarda da deniyorlar, insandaki safra kesesi taşlarını da atıyor ancak bu maddeyi aylardan aldıklarında ayıların önce yavrularını öldürdüğü, sonra da sert cisimlere kafasını vurarak intihar ettiği için bu ürünün onlardan alınması yasaklandı yani bu artık alınamıyor.

Örneğin “bezuar” denilen bir dağ keçisi, hiçbir zaman sütleğen yemez ama bir yılan ısırması sonucunda hemen koşup bir sütleğen türünü yiyor ve sonradan yapılan incelemede yılan zehrine karşı panzehir olan maddenin bu sütleğen içerisinde olduğu görülmüş.

Yine aynı şekilde vampir yarasanın kan emme özelliği var, hayvanın ısırma sırasında bu kanın pıhtılaşmasını engelleyen x faktör enzimini engelliyor. Burada desmoplaza denen bir enzim salgılıyor, ondan sonra pıhtılaşmayı önleyerek kanın sıvılaşmasını sağlıyor ve bunu daha sonra felçli hastalarda deniyorlar, şu anda yüzde 68 başarıya ulaşmış durumdalar.

En son bir örnek daha vereyim: Tüysüz köstebek faresi kansere yakalanmayan tek memeli. Bu da kendi derisinde HMW-HA denen bir madde salgılıyor, kanser hücreleri verildiğinde bile hemen o kanser hücrelerini yok ediyor. Aynı genden insanlar da var. Ama bir gendeki histonlar maalesef

açılmıyor. Bununla ilgili çalışma yapılır eğer bunu çözerlerse kanser hastalığının artık tarihe karışacağını düşünüyorlar. Benim burada sormak istediğim şey şu: Biz üniversiteler olarak, hocamın aktif durumda olması nedeniyle, bu yaban hayatı bölümüyle herhangi bir çalışmaları var mı veyahut da düşünüyorlar mı? Yaban hayatı bölümünde hakikaten bu tür çalışmalar yapılırsa ilaç sanayisine de ciddi anlamda katkı sağlayacağımıza inanıyorum.

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Teşekkür ederim Fuat Bey.

Ben, tabii, Komisyonun konusu olmadığı için ondan bahsetmedim ama kesinlikle... Kendimi örnek verdim. Hayvanlar çok önemli bir kaynak. Özellikle hayvan menonları. Bugün mesela Türkiye’de tip 2 diyabet tedavisinde kullanılan bir ilaç var eczanelerde. Şu an Sağlık Bakanlığı ruhsatlı satılıyor diyetta diye ya da byetta. Bu bir kertenkele türünün heloderma suspektum venomundan izole edilen bir proteinden şu anda artık diyabet ilacı olarak eczanelere girdi bütün dünyada, Türkiye de dâhil. Yani çok önemli bir kaynak. Mesela captopril hepimizin çok iyi bildiği bir antihipertansif bir ilaç. Tamamen bir yılan venomundan hareketle geliştirildi. Biz yani tıbbi bitkilerde bile çok büyük belki AR-GE anlamında yol alamadığımız için daha onlara sıra gelmedi. Evet, muhakkak o kaynaklara da bakmamız gerekiyor. Tabii ki o bölümlerle de ortak çalışabiliriz ama multidisipliner çalışma bakış açısı da zaten çok etkin bizim için. Bir de finans ve eleman sıkıntısı var. Bunların hepsi bir araya gelince tabii ki çok zorluyor bizleri. İnşallah çalışırız. Tabii ki, neden olmasın?

BAŞKAN – Teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Şeker.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Sayın Hocam, teşekkür ediyoruz bilgileriniz için. Burada birçok ürünün piyasaya dönüşe kadar geçen evrelerinden kısaca da olsa bahsettiniz. Bir ürünün kabaca başlaması ile sonuca varması arasında yaklaşık geçen zaman süresi ve yaklaşık harcanan rakamsalla ilgili bir çalışmanız var mı? Yani ne kadar aşağı yukarı bir piyasaya sürülecek ürün hâline gelmesiyle ilgili?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Sayın Vekilim, şöyle söyleyeyim: Normalde bir ilaç AR-GE’si, herhangi bir kalem AR-GE’si on yıl kadar sürüyor ve 10-15 milyon dolar kadar bir masrafı oluyor ve sonunda belki o ilacı bilebiliyorsunuz, çöpe de atabiliyorsunuz farmakolojik verilere dayanarak. Şimdi mesela Pfizer ilaç firması, dünyanın en büyük ilaç firmasının AR-GE bütçesi Türkiye millî bütçesi kadar. Yani bizim karşımızda böyle dev bütçeler var. Ha, yapamaz mıyız bir ilaç molekülü veya bitkisel ekstre? Tabii ki yapabiliriz. Onun için aslında bitkiler bizim için çok önemli bir kaynak. Çünkü bitkisel ilaç geliştirme süreci ne bu kadar zaman alır -şahsi tecrübeme dayanarak söylüyorum- ne de bu kadar milyon dolarlar alabilir. Daha kısa sürede daha çabuk geliştirilebilir bu preparatlar muhakkak ki bir 10-15 milyon dolara tabii ki ihtiyaç yok bir ürün geliştirmek için. Ama işte AR-GE desteği şart hakikaten.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Yani bizim yol haritamız biraz da bitkiler üzerinden daha çok kozmetik ağırlıklı olması yönünde gibi bir sonuç çıkabilir mi sizin sunumunuzdan?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Benim kendi çalışma alanım olarak kozmetikte de Türkiye’nin bir eksiğini gördüğüm için ve de önemli bir pazar olabileceğini düşündüğüm için ihracat açısından, ona da ağırlık vermemiz gerektiğini düşündüğüm için şahsi olarak oraya da yöneldim. Diğer aktivitelerle ilgili de çalışıyoruz ama, o konu daha şu anda benim için ön planda gidiyor. İnşallah öyle bir preparat geliştirebiliriz de Orta Doğu ülkelerine, Uzak Doğu’ya bir ürün olarak satılabilir. Yani bunun peşinde koşuyoruz açıkçası.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ama herhâlde o konuda çok mükemmel bir kolajen çıkarsanız dahi L’oreal ya da Channel markası olması biraz zor değil mi?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Evet. Şöyle Sayın Vekilim: Tabii, Türkiye’nin global bir kozmetik markası yok, yani yerli markalarımız var Flormar vesaire gibi. Şimdi Flormar biraz -belki hanımlar daha dikkat etmiştir- parlamaya başlamıştı, ürün çeşitliliği arttı, görsel olarak daha güzel şeyler yapmaya başladı. Ben bunu kendi adıma fark ettim ve sonra şunu öğrendim ki, yüzde 51’ini Yves Rocher almış, Fransız firması. Belki Türkiye’de bu tip firmaların çok palazlanmasını dış sektör, yani dış ülkeler de istemiyor, öyle gibi görünüyor. Palazlanmaya başlayan firmayı bir şekilde bünyelerine katıyorlar, L’oreal, Yves Rocher. Tabii, bunlar dünyanın devleri dediğiniz gibi. Belki bu firmalara da bu anlamda daha millî kalmaları anlamında da bir destek verilebilir. Yani bu ürün kalitesini artıracak, tüketici tercih edecek, yani ben ismini burada söylemeyeyim, bir ilaç ve kozmetik dediğimiz bu ilaç ve kozmetik üreten bir firma biliyorum, “ ‘Made in Turkey’ yazdığı için biz ürünü satamıyoruz dışarıda.” dedi ve aldı fabrikayı İngiltere’ye taşıdı. Şimdi aynı ürünü orada üretiyor. “ ‘Made in England’ yazdığı için biz bütün dünyaya ihraç edebiliyoruz oradan.” dedi. Aynı ürün ve firma toplandı gitti oraya, Türk firması. Yani bunlar bizim için hep birer kayıp. Bir şekilde bu firmaları... Kozmetik diye çok şey yapıp geçmemek lazım. Burada bahsettiğim benim rujdur, allıktır vesaire değil. Bunlar ilaç gibi kozmetikler. Akneyi tedavi eden, biliyorsunuz, cilt lekelerini kapatan, açan, bunlar Sağlık Bakanlığından ruhsat alan ürünler aslında ve ilaç gibi kozmetikler ya da dermakozmetikler. Eczanelerin birçoğu şimdi bu alana yöneldi. Bu alanda da bizim yetişmiş eleman eksikliğimiz var. Biz Eczacılık Fakültesinde öğrencimize bunu öğretiyoruz. Yani kozmetik ürünlerinin birçoğunu laboratuvarında çocuk yapıyor, formülasyonu öğreniyor, tabii ki eczanesinde satacak ama sektörde evet, kimyacıların da hâkim olduğu bir sektör. AR-GE konusunda çok zayıfız ama. Kozmetik AR-GE’si konusunda da çok zayıfız. Bir şekilde bu konuyu da canlandırmamız gerekebilir çünkü doğal kozmetikler bütün dünyada çok büyük pazar. Ona dikkat çekmek istedim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz hocamıza. Tabii, biz bitkilerimizden, özellikle de endemik bitkilerimizden, bir de Eczacılık Fakültesi Dekanı olarak kozmetik değil de kafamızda ilaç sektöründe bir yol göstereceksiniz diye herhâlde Arslan Bey’in öyle bir beklentisi vardı.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Kozmetik de 250 milyon dolarlık pazar deyince tabii ki...

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN - İlaçla ilgili de çalışma, ondan çok bahsetmedim. Mesela, işte, söylediğim gibi, biz adaçayı türlerinin hepsini taradık ve şu anda bundan hareketle hatta mersin bitkisinden -murt- hareketle nöroprotektif etkili bir ürün geliştirme aşamasındayız şimdi. Hatta Thalia’yla ortak çalışıyoruz. Adaçayı bitkisiyle ilgili yine onlarla ortak çalışıyoruz. BATEM’le ortak çalışıyoruz, yani Batı Akdeniz Tarım Araştırma Enstitüsüyle. Buradan bir sonuca varabileceğimizi düşünüyorum ben açıkçası. Özellikle bu GBTÜ kategorisi açılınca biraz daha rahatladı sektör bence.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Yani önümüzdeki günlerde yine biz sizi davet ettik. Bu konuda olan darboğazlar neyse, onunla ilgili bir bilgi alırsak bunu da sonuç bölümümüze mutlaka dâhil edeceğiz.

Çok teşekkür ederim hocam, çok sağ olun.

Şimdi de TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezinden gelen Merkez Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kılıçaslan’ı dinleyeceğiz.

Hoş geldiniz.

2.- TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kılıçaslan'ın Bitkisel İlaç Mükemmeliyet Merkezi ve ham maddesi yerli ürünleri ilaç hâline getirme çalışmaları hakkında sunumu

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI PROF. DR. İBRAHİM KILIÇASLAN – Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri, değerli arkadaşlar; hepinizi ben de saygıyla selamlıyorum.

On beş dakika sunumumuz var, beş dakika giriş kısmında ben olacağım, ondan sonra konuyla ilgili uzmanlarımız sunacak.

Efendim, TÜBİTAK malumunuz üzere, bir destek veren kısım; iki, araştırma kısmından oluşuyor.

Hocamın şikâyeti destek veren kısımdan, herhâlde bizden değildir.

AR-GE kısmında 20 tane enstitüsü var TÜBİTAK'ın bünyesinde. Marmara Araştırma Merkezi bunlardan 7 tanesinden oluşuyor.

Araştırma Merkezi niçin kurulmuş, birkaç dakika bundan bahsedeceğim, sonra konumuza geçiyoruz.

Sanayileşme Türkiye’de sosyal refahı etkileyecek politikalar olarak belirlenmiş. Sanayileşme olmadan Türkiye’de sosyal refah olmuyor. Grafikte sanayi ürününün artmasıyla gayrisafi millî hâsıla arasındaki grafik görüldüyor. Birebir birbirinin örtüşüğünü görüyoruz.

Türkiye katma değerini yükseltmek zorunda refah içinde. Dünya üretimi Orta Doğu’ya kaymış durumda ve bizim bu segmentten çıkmamız için mutlaka AR-GE yapmamız gerekiyor. Şu andaki üretim kategorimiz orta düşük ve düşük teknoloji. Çin ve Hindistan’la benziyor. Dolayısıyla hızla buradan Türkiye’nin çıkması gerekiyor. Bunun için de Türkiye’nin mutlak surette AR-GE yapması gerekiyor. Türkiye ihracatının yüzde 94’ünü sanayi ürünleri oluşturuyor ama sattığımız ürünler 1,3 kilogram/dolar şeklinde.

Türkiye, sanayileşmiş bir ülke ancak düşük teknolojide sanayileşmiş. Buradan çıkmak için de Türkiye’nin mutlak surette AR-GE yapması gerekiyor. Konuyla ilgili ilk karar, 17 Şubat 1923 İktisat Kongresi -orijinal metindir, Millî Kütüphaneden aldık- alınan karar şöyle: “Hükûmet alımlarında mamulâtı dahiliye yüzde 20 mertebesinde pahalı bile olsa mamulâtı hariciyeye tercih edilecektir.” deniliyor; Osmanlıca yazıyor. Müttefikten kabul edilmiş. Bu, 1923 tarihli, daha cumhuriyet ilan edilmeden sanayileşmenin politikası konulmuş aslında dünyayla aynı olarak. Bu, tabii ki o günün şartlarında gündeme gelmiş. Yerli olmadan sanayileşme olmuyor.

Bu ise bir fuardan çekilmiş, Amerikan firmasının bir reklamı; yalnızca Amerika’da üretilmesi yetmez, Amerikalıdan da alınması gerekiyor.

TÜBİTAK MAM, bu çerçevede AR-GE yapmak için devlet tarafından kurulmuş ilk AR-GE merkezidir; 1972’de kurulmuş. NATO’dan, Birleşmiş Milletlerden çeşitli itirazlar olmuş “Kurulmasın; bu kabil enstitüler gelişmekte olan ülkelerde çalışmaz.” gerekçesiyle. Ama kurulmuş ve bugün için Türkiye’nin en büyük AR-GE merkezidir. Yaklaşık bin elemanım var. Bin elemanla, yüzde 47 doktor oranında elemanla Türkiye’nin AR-GE’sini yapmaya çalışıyoruz. Kamu kurumlarının AR-GE merkezidir. Kamu kurumları bizden bir şeyler istemek zorundadır, “Bizden istesinler.” diyoruz.

Mükemmeliyet merkezlerim var. Bunlardan bir tanesi de Bitkisel İlaç Mükemmeliyet Merkezi. Konumuz burada, bitkisel ilaç veya ilaç demeyelim, bitkisel ürün, tıbbi ürün. Türkiye florası, Hocam bahsetti, dünyanın en geniş florası bizde diyebiliriz. Tıbbi bitki türü olarak 3 binin üzerinde rakam söyleniyor. Bu ise tüm Avrupa coğrafyasından daha fazla bir bitkidir. Dünya pazarı yaklaşık 110 milyar dolar, Türkiye’nin payı ise çok düşük. Türkiye bu konuda dışarıya hammadde satan, ürün alan bir ülke.

Ham madde bizden gidiyor, ürün olarak bize geliyor; buradaki grafikler onu gösteriyor. İhracatım ham maddedir, ithalatım üründür. Biz burada Türkiye'nin bu değerlerini Türkiye içerisinde katma değere dönüştürmek istiyoruz. Kurduğumuz mükemmeliyet merkezinde Türkiye'de yetişen, ham maddesi yerli olan ürünlerini bilgimizle ürüne çevirip ilaç hâline getirmeye çalışıyoruz. Şu anda bir örneğimiz var elimizde. Sıkıntımız var evet, AR-GE'de sıkıntımız devam ediyor ancak önümüzde bir yılımız var, bunu çözeceğimizi düşünüyoruz.

Konuyla ilgili basında ve kamuoyunda bilgilendirme var, kamuoyu bu konuya hassas; bunu da basından görüyoruz.

MAM olarak ne yapıyoruz onu da teknik arkadaşım anlatacak.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederiz Başkanım.

Buyurun.

3.- TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Kimyasal Teknoloji Enstitüsü Uzman Araştırmacı Recep Burak Dürüs'ün, Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürün Geliştirilmesi Projesi ve TÜBİTAK'ın bu alanda yaptığı diğer çalışmalar hakkında sunumu

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – TÜBİTAK kapsamında Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürün Geliştirilmesi Projesi'nin proje yürütücüsüyüm.

Bu anlamda TÜBİTAK'ta ne yapıyoruz, ne yapmaya çalışıyoruz, geldiğimiz nokta nedir, bunlarla ilgili size projemiz hakkında bilgi vermeye çalışacağım.

Projemizin adı, Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürün Geliştirilmesi. Bizim projemizin bir müşterisi var: Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Tıbbi İlaç ve Cihaz Kurumu. Projemizin başlangıç tarihi 2017, bitiş tarihi 2020; üç yıllık bir proje. Bu proje kapsamında 8 tane iş paketimiz var. Bu iş paketinde biraz önce İlkey Hocamızın söylediği, tarladan son kullanıcıya kadar gidecek tüm aşamaları kapsayacak şekilde bir planlama yaptık ve bu planlama çerçevesinde çalışmalarımızı devam ettiriyoruz.

Burada yaptığımız, ele aldığımız ürün, ham madde müşteri kuruluşumuzun bize önerdiği, listesinde olan maddelerden bir tanesi olan tavşan memesi kökü “Butcher's broom” diye geçiyor İngilizcesi. Biz buradan bir bitki ekstresi, bitkisel ekstre ürettik. Bu ekstre venöz dolaşım sistemi bozukluğunun tedavisinde kullanılan bir ham madde. “Ruscogen ekstresi” olarak da isimlendiriyoruz ama biz genel olarak “bitki ekstresi” demeyi şu an için tercih ediyoruz çünkü daha kolay anlaşılıyor.

Tabii, iş geleneksel bitkisel tıbbi ilaç. İlaç konusuna gelince, burada mutlaka olmazsa olmaz bazı kriterler var. Bunun en başında, bu üretimlerin laboratuvar ölçekli de olsa pilot da olsa mutlaka iyi üretim uygulaması standardına uygun olarak yapılması gerekiyor. Bu, bizim Türkiye olarak çok iyi yaptığımız bir şey. Biz iyi üretim uygulamalarını Türkiye olarak gerçekten başarılı bir şekilde yürütüyoruz, bu konuda dünyayla yarışabilir düzeydeyiz. Bu anlamda biz de TÜBİTAK olarak bir ilki gerçekleştirdik MAM'da ve Kimyasal Teknolojiler Enstitüsünde. Kendimize bir mini iyi üretim uygulamaları alanı oluşturduk. Bu, 76 metrekairelik bir üretim alanı, 46 metrekairelik bir mikrobiyoloji laboratuvarı ve 13 metrekairelik de bir teknik sahadan oluşuyor. Tamamen temiz oda kavramlarını içeren bir altyapı. Bunun yanı sıra 74 metrekairelik de bir kalite kontrol laboratuvarı yine iyi üretim uygulamaları kapsamında oluşturduk. Bu laboratuvar da biraz önce bahsettiğim 8 iş paketinde tanımlanan çalışmaları yapabilecek kapasitede bir laboratuvar olmasını öngördük. Çok geniş bir laboratuvar, burada son teknoloji pek çok ekipmanı bulabiliriz.

Bu projemizin çıktıları öncelikle bir AR-GE kapsamında bir kalite kontrol laboratuvarı, buna bağlı olarak laboratuvar düzenekleri, laboratuvar ölçekli üretim. İyi üretim uygulama alanı kapsamında bir temiz odamız, temiz odalarımız, üretim alanlarımız ve mikrobiyoloji laboratuvarımız ve Mart 2020’de sonlanacak projemiz içinse üretim sürecimiz, pilot tesisimiz, ürünümüz ve tabii ki bu projenin en önemli çıktısı olan ruhsat dosyamız.

Bu ruhsat dosyası -biraz önce hocalarımız da belirtti- Sağlık Bakanlığı tarafından verilecek bir ruhsattır. Biz bütün altyapımızı ve dokümantasyonumuzu Sağlık Bakanlığından ruhsat alacak bir ürün üzerinde yoğunlaştırdık. Sağlık Bakanlığından -bilenler bilir- ürün ruhsatı almak çok kolay bir iş değildir. Sağlık Bakanlığı bu konuda son derece titiz ve dikkatli bir çalışma yapar; bütün gönderdiğimiz dokümanları kelimesi kelimesine okur, inceler, komisyonlarında değerlendirir ve uygun olmadığını gördüğü yerlerde sizden mutlaka düzeltmeler talep eder ama sonuçta çıkan ürün gerçekten güvenilir bir üründür. Bu konuda hiç kimsenin bir endişesi olmasın.

Tabii, bu proje TÜBİTAK olarak bizim kendi rüştümüzü ispat etme projemiz. Biz bugüne kadar böyle bir şey yapmadık, bu bizim için bir ilk. Her ilk gibi bunun da biraz önce Başkanımızın da bahsettiği gibi zorlukları var ve bu zorlukları hâlâ da yaşıyoruz ama bu zorluklar aşılmaz zorluklar değil. Şu anda ekibimizle hep birlikte bu zorlukları aşarak bu projeyi inşallah başarılı bir şekilde sonlandıracağız. Sadece proje sonlanacak, araştırmalar ve çalışmalar sonlanmıyor. Bu, bir ilk adım ve bu bizim yeni doğan bebeğimizin tay tay adımları. Bebeğimiz bundan sonra yürüyecek, daha sonra koşacak. Bizim hedefimiz bu. Bunun için de daha sonraki ürünlerimizi, daha sonraki bitkilerimizi bizim planlamamız, bulmamız ve sizlere sunmamız gerekiyor.

Bunun için ilk baktığımız yer, Türkiye’de şu anda Sağlık Bakanlığından ruhsatlı olup piyasada olan ve ciddi anlamda yurt dışından sağlanan ürünleri biz bitkisel olarak burada yapabilir miyiz pazarına bakmak. Burada baktığımızda, endikasyonla “GMP”li bitkisel teknolojik çözümleri burada kullanabileceğimizi düşündük.

Ayrıca, Türkiye’nin ilk ve en kapsamlı biyomolekül tanımlama laboratuvarını da bu anlamda devreye alıyoruz. Yeni bir binamız bitmek üzere. Burada kullanacağımız geniş kapsamlı ekipmanlarımız da başta NMR’lar olmak üzere, tüm tanımlama işlemlerini sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde yapabileceğiz.

Tabii, aynı zamanda, TÜBİTAK’ın asli görevlerinden biri de savunma anlamında da stratejik anlamda da gizlilik anlamında da eğer talepler olursa o yönde de ürünler geliştirmek ki böyle bir ürünümüz de ham madde olarak bizim planımızda var. Bu konudaki çalışmalarımız da devam ediyor. Bu alanla ilgili, bu altyapıyla ilgili şu anda en son noktaya gelmiş durumdayız.

Bizleri dinlediğiniz için çok teşekkür ederiz.

Sorularınız varsa almaya hazırım.

BAŞKAN – Evet, biz teşekkür ediyoruz.

Buyun Sayın Kabukcuoğlu.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkana ve ilgililere.

Şimdi, benim şeyde kafam karıştı, İlkey Hanım dedi ki “Bizim floramız, bitki floramız dünyada 22’nci.” Biz bunu dünyada 2’nci, 3’üncü gibi falan biliyorduk, daha öncekiler de böyle dedi. 22’nciyi ben mi yanlış anladım?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Yani florası Türkiye’den çok zengin bir çok ülke var şu anda.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bitki çeşidi olarak da biraz önce Sayın Başkan “2’nci sıradayız.” dedi.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Ben şimdi, biraz önce söyledim, 2’nci sırada değiliz Vekilim.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS - Biz onu tekrar bir inceleyelim Hocam, bir bakalım.

ERTUNÇ ERKAN BALTA (Artvin) – Sayın Vekilim, geçen haftaki sunumlarda dünyada yüz ölçümüne göre...

BAŞKAN – Mesela en fazla Güney Amerika’da.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Bir endeks yapmışlardı, kendileri endeks yapmış, hani dünya genelinde geçerli bir endeks değildi o.

ERTUNÇ ERKAN BALTA (Artvin) – Yani burada mesela Çin’de sayısal fazla ama yüz ölçümü yoğunluğuna baktınız zaman dünyada 2’nci...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi orada kullandıkları başka büyüklükteydi ama burada söylenenler şu: “22’nci büyük bitki florasıyız.” dedi Sayın Hocam.

ERTUNÇ ERKAN BALTA (Artvin) – Benim de dikkatimi çekti, sayısı itibarıyla büyük ihtimalle 22’nciyiz ama yüz ölçümümüze oranla dünyada 2’nciyiz yani bitki çeşitliliğinin yoğunluğu açısından.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben şunu söylemek istiyorum: Şimdi, tavşanmemesi bitkisi... Hani sizin burada yapmak istediğiniz şu mu? Tavşanmemesi bitkisiyle ilgili pek çok tıbbi araştırma yapılmış, siz bunu belli bir ölçeğe yerleştirip belli bir dozaja yerleştirip Türk tıbbına sunmaya mı uğraşıyorsunuz? Yapılan bu.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederiz.

Peki, şu şeyler oluyor mu? Bizim ilaçlardan bildiğimiz faz 1, faz 2, faz 3, faz 4 çalışmaları?

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Geleneksel bitkisel tıbbi ilaçlarda geleneksel hap kullanımı Türkiye’de on beş, dünyada otuz yıl olarak tanımlanmış literatürü var ise bu çalışmaya gerek yok Vekilim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Vallahi, öyle diyorsunuz, biz geçen hafta yine tartıştık, şu var: Demir eksikliği olanlar toprak yer, binlerce yıldır yiyorlar bunu. Yani bu “binlerce yıldır” kriteri bir tuhaf kriter.

Yine aynı şekilde, ben Kağızman’daydım, orada ayakları yananlar ya da bir yeri yananlar ayakkabı boyası sürüyorlardı. “Nereden öğrendiniz?” dediğimde, “Ben bunu yıllarca gördüm; ebemden gördüm, dedemden gördüm, böyle devam ediyorum.” diyor. Yani bu kriter üzerinden gitmek biraz sanki sıkıntılı gibi.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Şöyle bir şey var: Burada ruhsat başvuru dosyasını hazırlarken Bakanlık bununla ilgili -otorite, buradaki otorite Sağlık Bakanlığıdır- bizden, ruhsatı hazırlayan bölümden, taraftan mutlaka bununla ilgili literatürü ister. Literatür araştırması yapılır ve bu literatürle kanıtlanır. Bu literatürü gerekli, yararlı görür ve yeterli görürse “Tamam.” der ama

biraz önce bahsettiğim gibi, çok detaylı bir araştırma yaptıkları için, detaylı bir inceleme yaptıkları için eğer yeterli görmezse bunu, bununla ilgili taleplerini belirtir. O yüzden firmalar başvuru yaparken bütün bu çalışmayı literatürle desteklemek zorundadır. Bu destekle ruhsat başvurusunda bulunur.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Sayın Vekilim bu, şöyle: Bu, Avrupa Birliği’nin kriteri, Avrupa İlaç Ajansı’nın kriteri. Avrupa Birliği ülkelerinde on beş yıl, Avrupa Birliği ülkeleri dışında otuz yıldır siz bu bitkinin geleneksel olarak ve güvenli bir şekilde kullanıldığını kanıtlarsanız, yani bir nevi şöyle sayıyorlar, “Faz aşamalarını geçmiş.” diye. Yani A bitkisi yüzlerce yıldır diyelim ki işte romatizma hastalığına karşı kullanılmış. Siz bunu bir şekilde kanıtlıyorsunuz, yani halk bunu yüzlerce yıldır test etmiş, bir toksisite vesaire görse, zaten kullanmaya devam etmez, elerdi o bitkiyi diye düşünülerek konulmuş bir kriter ama Avrupa Birliği kriteri bu.

BAŞKAN – Gayet de mantıklı bakıyor yani.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Vallahi, neyse. Bizim köyde hanımlar kil yerlerdi. Peki, vazgeçtim ondan.

Bir de şeyi soracağım: Siz bu çalışmayı yaparken Sağlık Bilimleri Üniversitesiyle müşterek bir şeyleriniz var mı?

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Hayır, yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tabii, işin felsefesine girmek de başka bir şey de. Hani işte Sayın Hocam dedi ki: “Bu işlerle bizzat uğraşan -eczacılık fakültesi- ilaçlara çok yakın olan birisiyim.” Ama onları orada AR-GE laboratuvarı boş dururken işte TÜBİTAK’ta yeni bir laboratuvar açıyor, yeniden devam ediyor falan, sanki burada Türkiye çapında bir sıkıntı var gibi.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Laboratuvarlarımız, çalışma alanlarımız herkese açıktır. Beraber çalışma konusunda biz istekli ve gönüllüyük. Bu konuda TÜBİTAK’ın kapıları açık olacaktır Hocam.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI RECEP BURAK DÜRÜS – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, Sayın Dürüs, çok teşekkür ediyoruz.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Sayın Başkanım, soru sorma hakkımız var mıdır?

BAŞKAN – Var tabii ki.

Buyurun.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Peki efendim, çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Komisyonumuz gayet açık, şeffaf, demokratik; herkes konuşabilir yani, serbest kürsü.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Sorum İlkay Hocamıza.

Aromatik bitkiler toplandıktan sonra buharla sterilize olur mu, olmaz mı? Olursa neyi kaybeder, ne yapılır? Başta olur mu, olmaz mı? Olması gerekmez mi? Ve yapılıyor mu?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Şöyle, yani ben o konuda uzman değilim açıkçası ama olabilir, onu söyleyebilirim, olabilir; türe bağlı olmak üzere olabilir.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Çünkü üzerinde böcek yumurtaları vardır, böcek yumurtaları bir türlü kaldırılması lazım, saklama koşullarıyla ilgili. Doğru mudur Hocam?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Olabilir, evet, olmaz diyemem. Tabii, tabii, olmaz diyemem.

BAĞDAT BAHARATLARI GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Ülkemizde var mı? Biliyor musunuz, Türkiye’de var mı? Yani sterilizeyi yapacak bir...

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Yani şimdi onu daha çok... Ziraatçılar veya teknik şekilde bildiğim için...

BAĞDAT BAHARATLARI GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Peki efendim, çok teşekkür ediyorum.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI CEYDA ŞENER – Çok ufak araya girebilir miyim?

BAŞKAN – Buyurun.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI CEYDA ŞENER – Mikrobiyologum. Sterilizasyon benim işim.

Sterilizasyonda belli parametrelerimiz vardır bizim. Steril etmek istediğiniz ham madde de olsa, ürün de olsa, yapı da olsa, bir bitki de olsa bunda belli validasyon parametrelerine göre uyguladığınız yönteme göre her şeyi steril edebilirsiniz. Fakat, sterilizasyon sonucunda elinizde kalan malzemenin etkinliğini ölçmek kaydıyla siz bir bitkiyle ilgili bir sterilizasyon işlemi uygularsınız, diyelim ki 121 derecede on beş dakikalık bir periyotta bunu yaptınız, daha sonra o bitkinin içerisindeki etkeni, ne kadar kaldığını ve bunu stabilize analizleriyle ne kadar sürekli olduğunu belirlemeniz şartıyla.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Hocam, bitki sterilizeye girmeden önce analizi yapılır, bitki çıktıktan sonra tekrar analizi yapılır, arasındaki fark bulunur, o tamam, orada teşekkür ediyorum. Ben sadece bu ürünlerin Türkiye’de yapılmadığını kanıtlamak, amacım oydu. Yani Türkiye’de bu bitkilerin, aromatik bitkilerin sterilizasyonunun yapılmadığını söylemek istiyorum.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI CEYDA ŞENER – Peki, aromatik bitkilerde sterilizasyona ihtiyacımız var mıdır İlkay Hocam?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Genel olarak yoktur.

TÜBİTAK MARMARA ARAŞTIRMA MERKEZİ KİMYASAL TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACI CEYDA ŞENER – Genel olarak yoktur.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Nasıl olmaz Hocam?

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Yani şöyle: Mikrobiyal özellikleri çok kuvvetli olduğu için onların...

BAĞDAT BAHARATLARI GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Vardır Hocam, vardır. Doğadan topluyorsunuz, üzerinde böcek kalıntıları var, böcekler var, kalıntılar var.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Sadece o yok, başka sterilizasyon teknikleri de var, tek bunlar değil yani.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN – Tamam, sağ olun.

Evet, Sayın Turan, buyurun.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şöyle konuya başka bir zaviyeden bakmakta da fayda var diye düşünüyorum.

Sayın Dürüs AR-GE’den bahsetti. AR-GE son analizde “yetişmiş insan” demek, “bilim insanı” demek, “Laboratuvarında ya da uygun koşullarda bilimin kuralları doğrultusunda rahatça, özgürce çalışabilir insan.” demek.

Daha önce Meclis Genel Kuruluna da defalarca gelen bir problem var, çeşitli siyasi partiler bunu ifade ettiler, ciddi bir beyin göçüyle karşı karşıyayız. Yani bir polemik olsun diye söylemiyorum bunu tabii ama yani akademilerin önemli ölçüde içi boşalmış durumda. Çok sayıda gerçekten alanında yetkin insan -ki kendi arkadaşlarım var çalışan- yurt dışına gitmiş durumdalar ya da bir şekliyle bu kanun hükmünde kararnamelemlerle işlerinden uzaklaştırılmış durumdalar. Şimdi biz eğer gerçekten bir şey yapacaksak bir tarafı yıkarken diğer bir tarafı inşa ya da imar etmek mümkün değil. Bilimin özgürce gelişebildiği, bilimin kurallarını siyasetin değil bilimin koyduğu yerde bilim gelişir. Düşünün yani Güney Kore’yle 1970’li yıllarda aynı ligde yarışıyorduk, keza Finlandiya’yla yine öyleydi. Şimdi Güney Kore’nin Samsung’u var, Hyundai’si var, şunu var bunu var, bizde ise o oranda bir ilerlemenin olmadığı ortada. Bilim demokratik ortamlarda gelişiyor. Örneğin çok belki bilindik bir şeydir. Amerikan uzay programı olduğu gibi aslında Almanların biriktirdikleri üzerine kuruldu Tom Brown’dan -hatta nükleer program- Oppenheimer’a kadar, ne bileyim Einstein’e kadar, bunlar Alman bilim insanları tabii. Akademi insanın aynı sinir sistemi gibidir. Akademi hasarlanmaya başladığında kendisini onarabilmesi ne yazık ki çok mümkün değil. Şu anda Alman bilimi ve teknolojisi oldukça ileride olduğunu varsayarız ama yine de ikinci savaştaki yaşadığı travmanın hâlinde gelebilmiş durumda değil yani hâlâ bu sıkıntıyı yaşıyorlar. Dolayısıyla biz bilime, bilim insanlarımıza daha özerk, daha demokratik çalışma ortamları oluşturmak zorundayız. Bu mesele Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Komisyonunun tek başına meselesi değil kuşkusuz, burada çözeceğimiz bir mesele değil ama işin bu tarafını gözden ırak tutarak içinden çıkabilmek çok fazla mümkün değil diye düşünüyorum. Bir şey üretiyoruz arkadaşlar yani ürün bizim ürünümüz. Örneğin zeytinyağı. Zeytinyağını şişeye koyup İtalya’ya gönderiyoruz. Örneğin bizim 10 liraya sattığımız zeytinyağına İtalya kendi markasını basıyor, 110 liraya satıyor. Bu nasıl oluyor? Sayın Hocam az önce bahsetti, yerli bir firma Fransa’ya gitmiş, aynı şeylerle orada üretim yapıyor ama “made in Turkey”i görenler almadığı hâlde “made in France”ı gören ürün alıyor. Aslında şişenin içerisinde İtalya başka bir şey koyuyor, bizim koymadığımız bir şeyi koyuyor. Mesela Leonardo da Vinci’yi koyuyor, Michelangelo’yu koyuyor, Rönensans’ı koyuyor. Böylece o ürün bir fikirle beraber satılıyor. Şimdi, endüstri 4.0 denen şey nedir? Yalnızca sibernetikte, yapay zekâda, şurada burada ileriye gidiş falan değil, aynı zamanda fikirdir endüstri 4.0 denen şey, fikir satabilmektir ve maddi malı satmaktan daha öte bir anlam kazanmaya başladı artık fikir. Soru şu, bu Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Komisyonunun da sorusu aynı zamanda: Bu ülke bu kadar kadim

medeniyet, bu kadar çeşitlilik, çoğulculuk, bir çiçek bahçesi gibi bu kadar farklılıklar. Biz bu şişenin içerisine kendi kültürümüzü, kendi kadim geçmişimizi, Anadolu halklarının çeşitliliğini koyup da bunu pazarlayamıyorsak, işte o zaman dönüp diyoruz ki: Bizdeki kozmetik firması Fransa'ya gittiğinde nasıl bunu yapabiliyor? Tam tersine biz mesela kendi ayağımıza sıkamak konusunda mahiriz bu konuda. Ben Tarım Komisyonunda görev yapıyorum aynı zamanda, şu Afrin zeytinleri meselesini biliyorsunuz. Arkadaşlar, Afrin zeytinleri Afrin'den alındı, Türkiye'ye getirildi, Tarım Bakanı da biliyorsunuz teyit etti. Bu Afrin zeytinlerini biz sonra sattık. Şimdi zeytinyağı ihracatçıları başkanı da meseleden dertli. Diyor ki: Bu, bir, bizim üreticimizi vurdu; iki, bizim imajımızı vurdu. Çünkü yurt dışından bakan Türkiye zeytinyağı diye değil, çalıntı zeytinyağı diye bakıyor ona. Mesele böyle olunca şimdi diyor: “Biz niye bunu yapıyoruz? Bizde yeterince zeytinyağı var, yeterince zeytin var, niye kendi üreticimizi zor duruma sokuyoruz?” Uluslararası planda... Mesela İspanya'da üretici dernekleri ayağa kalktılar bu konuda. Niye kendi ayağımıza sıkıyoruz? Arkadaşlar, pozitif imaj oluşturmak, bu bilimde demokrasiyle, aynı zamanda özgürlükçü ortamla, aynı zamanda da ürettiğimiz ürüne kendi hikâyemizi vermekle... Geçen hafta Komisyon olarak Çorum'daydık, güzel de bir gezi oldu. Orada ürettiğimiz şeyi... Mesela Hitit medeniyeti ve Hitit kültürüyle Hattuşay'la, fırtına tanrısı Teşup'la, güneş tanrıçası Arinna'yla ilişkilendirelim, satalım; bu tarih, bu kadim geçmiş bizim kadim geçmişimiz. Ne bileyim, başka bir yerde başka bir medeniyet vurgusu olur, onunla beraber, bir fikirle beraber bunları alana çıkartalım. Bence dünya bu anlamda yeni bir değişim ve dönüşüm trendi içerisinde. Önümüzdeki dönemde yapacağımız çalışmaların eğer pazar... Hani neydi Başkanım “Malına güvenme pazara güven.” miydi?

BAŞKAN – Evet, malına değil pazarına güven.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Eğer bu pazara güveneceksek, o pazarı tahkim edeceksek biraz meseleye bu zaviyeden bakmak gerekir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – “Malına değil pazarına güven.” diyoruz. Ama her şeyin, her ürünün bir hikâyesi olması lazım yani hikâyesi olmayan ürün satmıyor maalesef.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. İLKAY ERDOĞAN ORHAN – Ben aslında sadece bir şeyi hatırladığım için araya girmek istedim çok küçük.

Şimdi hakikaten mesela biraz önce küçük bahsetmişim ama gülyağı bizim ülkemiz için çok önemli, dünyadaki iki büyük üreticiden biriiz Bulgaristan'la beraber. Ama şu anda Türk gülyağının çok fazla adı duyulmuyor, daha çok Bulgar “Bulgarian rose oil” diye geçiyor. Ben Gülbirlik yetkililerine de yani naçizane sadece fikir olarak şunu söylemişim: Bu çok önemli bir ihracat ürünümüz. Ben o deneysel çalışma için Gülbirlik'ten çok az bir miktar gülyağı istediğimde. Dediler ki: “Hocam bizim bütün rekoltemizi Fransa kapatıyor bir sene önceden, böyle 1 gram bile neredeyse veremeyecek durumdayız.” Fransa tabii onu parfüm yapıp bir şekilde bize tekrar satıyor. Yani şunu demek istiyorum: Bulgaristan bunu çok güzel dünyaya tanıtıyor, pazarlıyor. Şu anda mesela İstanbul yeni havalimanı gibi çok büyük bir yolcu potansiyeli olan yere Gülbirlik veya onun markası Rosense güzel bir stant açsa “Türk gülyağı” diye bunu tanıtmaya başlasa. Böyle şeyler yapılması lazım. Herkes hediye götürse, mesela oradan geçen bir yolcu. Bu alanları, bu tip alanları biz işte bu tarz tıbbi aromatik bitkilerimizi tanıtmakta neden kullanmıyoruz? Ya da kullanamaz mıyız? Ben de size sormuş olayım.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezine çok teşekkür ediyoruz. Sunum olarak başka katkınız olacak mı? Yok.

Çok teşekkür ediyoruz. Ayağınıza sağlık.

Necdet Ünüvar Hocam özellikle bahsetmişti bu şeyden, dün de kendisiyle beraberdik burada, Meclise gelmişti. Yani bu Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Komisyonu kurulmasıyla ilgili onun da büyük katkısı olmuştu, beraber çalışmıştık, şimdi de külliyyede.

Önümüzdeki günlerde yine sizinle tekrar irtibata geçeriz. Yani biz isteriz ki burada özellikle endemik bitkilerden faydalanıp TÜBİTAK gibi köklü bir birimden güzel ilaçlara doğru veyahut da başka bir ürünün çıkmasına katkı sağlamanızı tekrar bekliyoruz.

Teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumundan Ahmet Poyraz.

Buyurun Ahmet Bey.

4.- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Proje İzleme ve Kontrol Koordinatörü Ahmet Poyraz'ın, IPARD programları, tıbbi aromatik bitkilere verilen destek ile Kurum olarak bu alanda yapılan diğer çalışmalar hakkında sunumu

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın milletvekillerim, sayın Komisyon üyeleri; adım Ahmet Poyraz, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunda Proje İzleme ve Kontrol Koordinatörü olarak görev yapmaktayım.

Kurumumuz görece daha yeni bir kurum olduğu için Komisyona da ilk defa katkı veriyor o yüzden önce bir kurumumuzu tanıtıp sonra da tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili kısma gelmek istiyorum.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Tarım ve Orman Bakanlığımızın ilgili bir kuruluşu, faaliyet amacı kanunumuzda yazdığı üzere ulusal kalkınma plan ve program stratejilerinde öngörülen ilke ve hedefler çerçevesinde Avrupa Birliği, uluslararası ve ulusal kaynakları da kapsayacak şekilde kırsal kalkınma programlarını uygulamak üzere kurulmuş. Şu anda kurumumuz sadece Avrupa Birliği katılım öncesi yardım aracı olan IPA'nın kırsal kalkınma bileşenini yani IPARD programını uygulamakta. Bu fonların çok küçük istisnalar dışında yüzde 75'i Avrupa Birliği katkısı, yüzde 25'i de Türkiye Cumhuriyeti katkısı olarak birleşmekte.

Kurumumuzun kuruluş sürecine baktığımız zaman 2007 yılında Avrupa Birliği üyelik müzakereleri çerçevesinde tarım ve kırsal kalkınma faslı 11'inci fasıl kapsamında kuruluyor. Daha sonra 2008 yılında ilk program olan IPARD-1 Programı Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz ve komisyon tarafından ortaklaşa hazırlanarak kabul ediliyor.

2009-2011 yılları Avrupa Birliğinden akreditasyon süreci içerisinde geçtikten sonra Ağustos 2011'de resmî olarak Avrupa Birliğinden akredite olan kurumumuz ilk faz olarak 20 ilimizde faaliyete başladı ve ilk başvuru çağrılarına, proje başvuru çağrılarına çıktı. 2013 yılında programda yer alan diğer 22 ilimizin ilavesiyle birlikte şu andaki mevcut çalışma sistemine geçti. 42 ilde IPARD Programı uygulanmaya başlandı. 2016 yılında IPARD I Programı'mız tamamlandıktan sonra IPARD II Programı'na geçildi ve şu anda 2020 yılına kadar sürecek olan IPARD II Kırsal Kalkınma Programı'nı uygulamaktayız.

Programı kurumumuz uygulamakla beraber, kurumumuzun uyguladığı programın yönetim mekanizması biraz farklı. 5 ana kurumdan oluşuyor. 1'ncisi, Ulusal IPA Koordinatörü olan diğer IPA bileşenleriyle beraber Dışişleri Bakanlığı Bakan Yardımcımızın genel olarak IPA Programı'nı yürütmekten ve koordinasyonundan sorumlu. 2'nci bileşen, ulusal yetkilendirme görevlisi Hazine ve Maliye Bakan Yardımcımız. Yetkilendirme görevlisiye IPA kapsamında oluşturulan sistemlerin

incelenmesinden ve akreditasyonundan sorumlu. 3'üncü denetim otoritesi birimi, Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Kontrolörleri Kurulundan oluşmakta ve yönetim ve kontrol sistemini kontrol etmekte. Bu, her IPA bileşeni için 2-3 farklı dairede yürütülmekte. 4'üncüsü yönetim otoritemiz var. Tarım ve Orman Bakanlığımız Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ki az önce bahsettiğim üzere kurumumuz programı uygulamaktan sorumlu ancak programın yazımı, onaylatılması ve değiştirilmesinden sorumlu olan birim Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğüdür. Yani biz yazılan programı uygulamaktan sorumlu olan 5'inci IPARD ajansı olarak geçiyoruz, programın uygulamasından sorumluyuz. Yani burada belirtilmek istenen, programı yazan ayrı, yöneten ayrı, uygulayan ayrı ve denetleyen birimler de ayrı birimler, ayrı bakanlıklar genel olarak.

Denetleyen birimlerimiz ise hem Avrupa Birliğinden hem ulusal kurumlarımızdan denetim içindeyiz. AB kurumları olarak Avrupa Sayıştayı, DG AGRI dediğimiz Avrupa Birliği Tarım Ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü'nün denetim birimi tarafından ve AB Yolsuzlukla Mücadele Birimi (OLAF) tarafından denetleniyoruz. Ulusal kurumlardan ise Sayıştay, Hazine Kontrolörleri Kurulu, Devlet Denetleme Kurulu, NAO Destek Ofisi -az önce bahsettiğim yetkilendirme görevlimiz- ve Tarım ve Orman Bakanlığının Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından denetlenmektedir.

Kurumumuzun yapısına geçecek olursak, kurumumuz merkezde başkan altında 2 ana hizmet birimi, Proje Hizmetleri Genel Koordinatörlüğü ve Finansman Genel Koordinatörlüğünden, Destek Biriminden; İç Denetim Koordinatörlüğü ve danışman olarak da Hukuk Müşavirliğinden oluşmakta. Az önce bahsettiğim gibi, 42 tane de il teşkilatımız bulunmakta ve sadece bu 42 il sınırları içerisinde programı uygulamaktayız, kalan 39 ilde kurumumuzun herhangi bir faaliyeti bulunmamakta. Bilgimiz dâhilindedir. Tarım ve Orman Bakanlığımız Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz tarafından benzer bir tamamlayıcı program uygulanmaktadır ama kurumumuzun herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

Kurumumuz proje çağrılarını çıkarak projeleri alıp değerlendiren, daha sonra da hibe desteği veren bir kurum ama destek kalemlerimiz sınırlı. Yapım işlerine, makine ekipman alımına, hizmet alımına -ki bu danışmanlık hizmeti, çizim hazırlamalar dâhil- bir de Avrupa Birliği desteğinden faydalanım gösteren görünürlük harcamalarına destek veriyor. Burada diğer programlardan bir farkımız olarak çizim dâhil olmak üzere tüm danışmanlık hizmetlerine de hibe veren şu anda kırsal kalkınma alanında tek bizim kurumumuz var.

Sıkça gelen bir soru olduğu için bu çok kesin ifadelerle belirlenmiş bir kural. Canlı hayvana -bunu canlı bitki olarak da genişletebiliriz, hayvan olsun, bitki olsun- canlıya desteğimiz yok. Aynı şekilde, ikinci el makine ekipman ve arazi alımına, kiralamasına, makine ekipman kiralamasına da herhangi bir desteğimiz bulunmamakta.

Kurumumuza kısaca başvuru sürecinden bahsederek, başvuru çağrı ilanına çıkıyoruz, il koordinatörlüklerimize başvurular yapılıyor süresi dâhilinde, kurumumuz hem ilde hem merkezde bunların idari uygunluk yerinde kontrolleri ve iş planı analizlerini yapıyor, uygun bulunanlarla sözleşme imzalanıyor, yatırım yapılıyor, yatırım yapıldıktan sonra 1, 2 veya 3 taksit hâlinde ödemeler gerçekleştiriliyor. Son ödeme tarihinden itibaren de yatırım kurumumuz tarafından beş yıllık izleme dönemine alınıyor ki beş yıl içinde yatırımda kurumdan habersiz olarak esaslı bir değişiklik yapmak ve yatırımı kapatmak, satmak, herhangi bir şekilde yasak. Yani beş yıl sonraysa herhangi bir sıkıntı çıkmadığı takdirde kurumumuzla yatırımın fiziksel bir ilişkisi kalmıyor. Biz buna "mali kapanış" diyoruz.

Kurumumuzun genel bir şeyinden bahsedeceğim daha sonra tıbbi aromatik bitkileri de anlatacağım. Kurumumuz hayvancılık işletmelerine destek vermekte. Zaten önünüzde de bulunmakta. Süt üreten, et üreten, beyaz et üreten ve yumurta üreten işletmelere. Buna biz "birinci tedbirimiz" diyoruz.

Yüzde 40 ila 70 arasında hibe oranları bulunmakta. Keza tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik de kesimhanelere, süt toplayan ve işleyen işletmelere, et işleyen işletmelere, bu yeni giren peynir altı suyu işleyen tesislere, meyve sebze depolayan ve paketlenen işletmelere ve su ürünleri işleyen işletmelere de yüzde 40 ila 50 aralığında değişen oranlarda hibe verilmekte.

Çiftlik faaliyetlerinin geliştirilmesi bizim 302 tedbirimiz, bizim 302 dediğimiz tedbirdeyse bitkisel ürünler, arıcılık, zanaatkarlık, kırsal turizm ve rekreasyon, kültür balıkçılığı, makine parkları ve yenilenebilir enerji tesislerine destek verilmekte. Burada “Bitkisel Üretimin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme” diye ilk başlıkta, ismi uzun başlığımızda tıbbi aromatik bitkileri de kurumuz desteklemekte. Burada sınırimız, tıbbi aromatik bitkilerde herhangi bir açık alanda sınırimız yok, normalde 2 hektar ama tıbbi aromatik bitkilerde “Açık alanda yetiştirilir.” diye bir sınırimız yok. Sera yapılırsa yani kapalı bir serada yetiştirilmesi hâlinde 1 hektarlık bir sınırimız var. 5 bin avro ile 500 bin avro arasındaki yatırımlara yüzde 55 ila 65 -il bazında değişiyor bu oranlarda bazı illerimizde yüzde 55, bazı illerimizde yüzde 65 olmak üzere- hibe desteği verilmekte.

Tabii, bu kadar desteğin arasında tıbbi aromatik bitkiler çok küçük bir kalem gibi ama daha çok küçük proje olduğundan, kırsalda yapılması gerektiğinden ve kırsal alanlarda olduğundan dolayı aslında sayı olarak bizim en büyük desteğimiz tıbbi aromatik bitkide. Şöyle ki: IPARD I Programı’nda biz 10.600 projeye destek verdik toplamda -birazdan genel rakamlara geleceğim ama- bunun 5.570 tanesi tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliğine verilen destekler. Burada da yaklaşık 439 milyonluk yatırım yapılmış, bu 439 milyonluk yatırımdan 206 milyon TL destek verilmiş. Yani baktığımız zaman yarısına yakını bu sektörde yapılan yatırımlara verilmiş sayısal olarak. Dediğim gibi, küçük projeler olduğu için bütçe oranında düşük kalsa bile sayı olarak çok büyük bir destek verildi. 2016 yılından itibaren uyguladığımız IPARD II Programı’nda da şu ana kadar 1.497 projeye 145 milyon TL yatırım yapılmış, 77 milyon TL de destek verilmiş. Tabii ki açık çağrılarımız var, incelenmekte olan, sözleşmesi imzalanmış, devam etmekte olan yatırımlarımız var. Bu devam ediyor.

Tıbbi aromatik bitkilerle ilgili bir referans sistemimiz de var. Sunumuma koymadım çok gözükmediği için ama bizim 73 tane bitkiden oluşan bir referans listesi oluşturuldu. Bu referans listesinin haricinde bitki gelmesi hâlinde de değerlendiriliyor. Bakanlığımızla ortak karar alınması hâlinde eklenebiliyor. Listemiz onaya tabi olmakla beraber esnek bir liste. Genel olarak IPARD I’de tıbbi aromatik bitki özelinde değil, diğer desteklerle ilgili yatırımların özetini vermek istedim burada. Tıbbi aromatik bitkilerle karşılaştırmak açısından verdiğimiz takdirde -şu sondan 4’üncü kalem- 5.664 tane tıbbi aromatik bitki projesine destek vermiştik. Diğer sayılar arasında -bahsettiğim gibi- en yüksek proje sayısı tıbbi aromatik bitki ve süs bitkileri alanında.

IPARD II döneminde de projelerimiz devam ediyor. 1’nci çağrıda ve 3’üncü çağrımızda tıbbi aromatik bitki desteği de vardı. Birçok projemizi aldık, büyük kısmı bitti, bir kısmı henüz yatırım aşamasında. Şu anda henüz açık olan başvuruların da ağustos ayı içinde alacağımız 6’ncı çağrı döneminde de tıbbi aromatik bitkilere desteğimiz bulunmakta.

Bir de kurumumuzun özellikle kırsal alanda -ki az önce bahsettiğim gibi büyük oranda tıbbi aromatik bitki, süs bitkisi olarak geliyor projelerimiz- kadınlara ve gençlere pozitif ayrımcılık yaptığımızdan bahsetmek istiyorum. Hem ilave puan hem de hayvancılık alanında ilave hibe veriliyor gençlere. Burada görüyorsunuz, hayvancılık yatırımlarında ek sıralama kriteri puanı verilmekte. Yine, işleme, pazarlamada, çiftlik faaliyetlerinde verilmekte. Bunun sonucu olarak da toplam ödediğimiz hibe desteğinin yüzde 16’sı kadın yatırımcılarımıza ait; yine, proje sayımızın da yüzde 11’i kadın yatırımcılarımıza ait. Bunlar kırsalda yapılan projeler olduğu için önemli olduğunu düşünüyoruz.

Yine, kurumumuz ile -küçük veya büyük proje fark etmeksizin- tüm Türkiye’de faaliyet gösteren önemli bankalar -20 tane banka ki bunlar büyük bankalar- ve Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğimizle protokol imzaladık. Kredi niyet mektubunda herhangi bir sıkıntı çıkmamakta ve çok cüzi ücretler karşılığında verilmekte.

Yine, özellikle küçük projelerde başvurular çok basitleştirildi. Genel olarak bizim kurumumuza böyle bir eleştiri geliyordu: “Küçük projeler ama başvuru zor.” Özellikle 150 bin TL altındaki projelerde şu anda çok basit ve on-line olarak doldurulan başvuru formunun yanında örneğin kurumumuzun internet sitesinde yayınlanmış olan yine 4-5 sayfayı geçmeyecek bir iş planıyla başvuru yapılabiliyor ve bunun haricinde, birkaç belge haricinde de belge istenmiyor. Aşağıda da belirttiğimiz gibi, belge kontrollerini on-line olarak yaptığımız için herhangi bir belge istemiyoruz, başvurumuz bu yüzden çok basitleştirildi. Yine, alt limitlerimiz indirildi daha küçük projelere ulaşabilmek için. Küçük projelerin ön plana çıkması için puanlar artırıldı.

Sayın Başkanım, saygılarımla arz ederim. Sorular varsa alabilirim. Sunumum bu kadar.

BAŞKAN – Evet, teşekkür ediyoruz. Yani, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu aslında tam bizim tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili, genelde kırsalda olduğu için yani özellikle kırsal kesimde yaşayanları kaldırmak için de -yani, doğduğu yerde doyurmak amacımız ya- gayet güzel bir çalışma yapmışsınız yani. Hemen hemen yatırım şeyinin yüzde 50’sinin üzerinde.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayı olarak evet.

BAŞKAN – Sayı olarak öyle.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Ama tabii, hibe olarak küçük projeler olduğu için...

BAŞKAN – Şimdi, zaten buradaki en büyük sıkıntı, toprağa ulaşmak; onun, işte, hazine arazilerinin cüzi rakamlarla kiralanması var, o güzel bir uygulama. Ondan sonra, finansı da bu şekilde çözülebilirse kırsalın da kalkınması için de büyük bir katkı sağlamış olacaksınız. Yani, bizim sizi özellikle davet etmemizdeki amaç, üyelerimiz de sizin çalışmalarınızı görsün diye. Ben daha önce, 2015’ten önce, Milletvekili olmadan önce -orman mühendisiyim ben- orman bölge müdürlükleri de yaptım; o yıllarda Muğla’da, İzmir’de yaptığınız çalışmaları bildiğim için özellikle davet ettik sizi. Ama işte burada, önünüzde ne engel varsa onları da kaldırıp daha çok katkıda bulunulması yahut da daha çok duyurulması lazım, onda da büyük sıkıntımız var.

Geçen yine Çorum’a gittiğimizde gördük, orada sizin yatırım desteğiniz var.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Evet.

BAŞKAN – Yani, daha çok olması lazım. Zaten öncelik de veriyorsunuz. Başka engeller varsa, onları da bize şey yaparsanız raporumuza onu da dikte ederiz. Onunla ilgili de bir çalışma yaparsanız.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Başkanım, tabii, bizim bütçemizin yüzde 75’i, bahsettiğim gibi, Avrupa Birliğinden Komisyon onaylı bir bütçe olarak geliyor ki işte, ilk başta IPARD II programının başında 801 milyon avroydu bu Avrupa Birliğinden gelen para; daha sonra da, maalesef, geçen yıl belli bir kesinti uyguladılar. Henüz daha işlenmediği için ben o rakamı veremedim;

biz biliyoruz, 620 milyon avro civarı bir rakama inmesi söz konusu. Buna ilaveten, yüzde 25'i de Türkiye Cumhuriyeti'ne geliyor. Yani, para bu. Tabii, bazen daha fazla proje geldiğinde sıralamaya giriyor; işte, burada daha küçük çiftçileri biz ön plana çıkartıyoruz.

Bir de, tabii, bizim kurumumuzu kısıtlayan 2'nci nokta: Bize çok talep gelmekte. 42 ilde faaliyet gösteriyoruz çünkü programımızda 42 il var. Az önce de bahsettiğim gibi, uygulayıcı birim olduğu için bizim buna herhangi bir müdahalemiz söz konusu değil ama tabii, diğer 39 ilde bu desteklerden yararlanmak için...

BAŞKAN – Şimdi o, şu şekilde: Şimdi, mesela Antalya Türkiye'nin 5'inci Büyükşehir, turizmden dolayı çok zengin bilinen bir yer ama Toroslara çıktığınız zaman, kırsal bölgesi tam, işte, o projelerin uygulanacağı bir yer; hem tıbbi aromatik bitkiler olarak çeşitliliği fazla hem gerçekten bir kırsal şeyi var, orada hayvancılık, tarım da çok önde. Bunu da bir tarım ürünü gibi düşünersek... Yani, bunu illerde çoğaltmak lazım yani. Ama geç belirleniyor bu sahada bildiğim kadarıyla.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Başkanım, Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz programı hazırlayan birim; 2007 yılında, bu illerde yaşayanların kişi başına düşen milli geliri, net göç hızı ve desteklenen tedbirlerin o ildeki potansiyeli yani üç kriter göz önüne alınarak Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz ve Avrupa Birliği Komisyonu tarafından belirlenmiş durumda.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Ama Mersin var; Adana yok, Antalya yok. Mersin var.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Evet Sayın Vekilim, Mersin var; Adana ve Antalya yok. İşte, bizim kurumumuzun belirlediği bir il değil; tabii ki 81 ilde faaliyet göstermek isteriz ama kurumumuzun biraz yetki ve sorumluluk alanı dışına çıkmakta.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Tabii, bunlar sizin işiniz olmadığı için.

BAŞKAN – Tabii, tabii, değil. Neyse, Komisyonumuzun da işi değil gibi görünse de biz buna bir müdahil olalım yani hiç olmazsa tıbbi ve aromatik bitkilerin daha çok olduğu... Mesela Artvin vardır, Artvin'de sıkıntı yok.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Artvin de ilimiz değil Sayın Başkan.

BAŞKAN – Değil mi?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Artvin de değil.

BAŞKAN – Arttırılması lazım. Demek ki gelir mi yüksek orada, nedir? Nüfus az olunca... Gerçi devlet yapsın oraları. En fazla yatırım olan yer yani, barajlar yapıldığı için. Evet, neyse...

Sayın Kabukcuoğlu, siz geleneksel olarak buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Ahmet Poyraz'a da çok teşekkür ederim.

Şimdi, bazı şeyleri, gerçi kendisi muhatap değil ama yine de hiç olmazsa kurumuna iletmesi anlamında söyleyeceğim. Mesela 2012 yılında morfin ve türevleri ihracatı 110 bin kilogrammış, 2018'de 20 bin kilografa düşmüş, haşhaş ekimi 3 kat artmasına rağmen. Ondan sonra, yine 2014'te Toprak Mahsulleri Ofisi buğday, arpa, çavdar, yulaf, çeltik almadı; o da bir şey.

BAŞKAN – Yok, bunlar var.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP - Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme. DMO daha sonra.

BAŞKAN – Tarım ve Kırsal Kalkınma.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP - DMO daha sonra, DMO burada.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani, iletin diye söylüyorum.

BAŞKAN – Onun Genel Müdürü gelecek, Ahmet Bey gelecek.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP - DMO sunum yapacak.

BAŞKAN - Muhatap burada, sırada.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP - Buradayız.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – İyi, tamam.

BAŞKAN – Genel Müdürleri gelince sunumu vereceğiz.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP - Ben sunacağım.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben bir daha söylerim o zaman.

Şimdi, siz dediniz ki: “Tıbbi aromatik bitkilere en büyük yatırımı yaptık.” Ama orada şey de var yalnız, onun altında fidancılık var, süs bitkileri var, fidan var. Şimdi, “5.664 tıbbi aromatik bitki, süs bitkileri ile fide, fidan yetiştiriciliği” diyorsunuz.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Vekilim, süs bitkileri ve fide, fidan yetiştiriciliği çok çok düşük orandadır; yani, bu sayının yüzde 90’ı tıbbi aromatik bitkiden.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Siz öyle hepsini yuvarlayıp söyleyince sanki onlardan dolayı da biraz yüksekmış gibi bir intiba uyandırıyor.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Yok. Yani, genel olarak bizim o tedbirimizde mesela sayı olarak -tekrar bahsediyorum yani bunlar küçük yatırımlar; genelde açık arazi üretimi olduğu için, yapım işi olmadığı için makine, ekipman alımı olarak gerçekleşmekte büyük oranda tıbbi aromatik bitki- çok fazla.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Mesela, bize söyleyebilir misin şu 7 milyar liranın kaç lirası buraya harcanmıştır? Tıbbi aromatik bitkilere verilen para ne kadar?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Rakam vardı. Yani, destek olarak IPARD I Programı’nda 300, 200...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Neyse, bakarsınız ona.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Yani, rakam olarak düşük; yüzde 10 civarındır.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tamam, yüzde 10 civarı.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Daha düşük bile olabilir yani, az önce vermiştim ama rakamı.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şu “inşaat” dediğiniz ahır, kümes yapımı falan, onlar mı?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Tıbbi aromatik bitkilere verilen para IPARD I Programı’nda 206 milyon TL, IPARD II Programı’nda da henüz 77 milyon TL ama Program devam etmekte.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şu “inşaat” dediğiniz ahır, dere falan, onların yapımı mı? “İnşaat için para ayırıyoruz.” diyorsunuz ya.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Her sektörde. Hayvancılıkta, tabii, bu ahır, makine garajı, yem depoları olabiliyor veya işleme tesisinde entegre tesisi olabiliyor, kırsal turizmse otel olabiliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – “Makine, ekipman” deyince bu, traktör falan değil, değil mi?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Traktör IPARD I Programı’nda vardı Sayın Vekilim, traktör de verildi bu tıbbi aromatik bitkiler kapsamında ama şu anda açık çağrımızda traktör harici diğer makine ekipmanlar var; yani, yürüyen traktöre şu anda bir desteğimiz bulunmamakta. Ama IPARD I Programı’nda 3.500 kadar traktör de verildi tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği kapsamında.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, bu tekrar gözden geçirilecek mi? Özellikle şu kapsam altına alınan iller sayısında bir değişiklik yapılacak mı?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Vekilim, benim bilgim yok. Dediğim gibi, bizim kurumumuzun da doğrudan yetkili olduğu bir durum değil.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Değil.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Tarım Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz ve Avrupa Birliği Komisyonu arasında.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, Avrupa Birliği bizim bu harcamalarımızı efektif buluyor mu, yerinde buluyor mu?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - “İyi.” diyor mu? Yani, daha çok para verecek mi?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Vekilim, para konusu, az önce de bahsettiğim gibi, biraz daha farklı; ülkemizin yıllık raporu çıkıyor, ona göre. Ama ilk başta paralar zaten altı yıllık belirleniyor yani 2014-2020 bütçesi olarak belirlendi. Bir sonraki IPARD III Programı kapsamında da 2021-2027 olması bekleniyor. İlk başta belirleniyor para, ondan sonra uygulanıyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi, siz beş yıl süreyle bu işi takip ediyorsunuz, işte, “Verimli çalışıyor mu, parayı yerinde kullandı mı?” falan.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Beş yıl sonra hiç karışmıyor musunuz?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Beş yıl sonra, evet, Sayın Vekilim, karışmıyoruz. Zaten anlaşmalar, uluslararası anlaşmalarımız da o şekilde. “Nihai ödemediğinden itibaren beş yıl” diye uluslararası anlaşmalarda net bir şekilde yazmakta.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, buyurun Sayın Turan.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Ben şöyle bir şey sormak istiyorum Ahmet Bey: Şimdi, bu anlattığınız çerçevede, hibeler genellikle işletmelere yani kâr amacı güden tarımsal firmalara veriliyor gibi algıladım ben. Ben mesela kâr amacı gütmeyen bir kooperatif kursam köylü olarak, bu sisteme entegre olmam mümkün mü, bana da kredi verir misiniz?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Tabii, kooperatifler hibe başvurusunda bulunabiliyor.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Yani herhangi bir problem yok?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, talep çok fazla oluyor, bunları nasıl seçiyorsunuz? Talep fazla oluyor dediniz.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Talep fazla olursa...

BAŞKAN – Tıbbi aromatik bitkilere öncelik verecekler işte.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Şöyle Sayın Vekilim...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tıbbi aromatikten talep çok fazla olursa ne olacak?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Her çağrının belli bir bütçesi...

BAŞKAN – Puanlaması var. Bayan olursa daha çok...

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Avrupa Birliğinin vermiş olduğu para yıllara sari olarak belirli. Yılı, üç yıl içinde kullanılmak zorunda. Mesela 2014 yılındaki bütçenin 2017 sonuna kadar kullanılması zorunlu. Doğal olarak çağrıya belli bir bütçeyle çıkılıyor. Gelmeyen yılın bütçesi de kullanılamıyor. Çağrıya çıktığımız bütçenin altında proje gelirse zaten, uygun projelerin hepsi yani kontrollerden olumlu olarak geçmiş uygun projeler seçiliyor. Ancak eğer ki kontroller sonunda uygun bulunan projelerin bütçesi çıktığımız çağrının bütçesini aşarsa “sıralama kriterleri” dediğimiz -yine IPARD Programı’nda çok açık, net ifadelerle- mesela yatırımcının kadın olması, proje bütçesinin 500 bin TL’nin altında olması yani böyle manipülatif değil de çok kesin ifadelerle belirlenmiş şekilde sıralama kriterleri var. Bu sıralama kriterleri 100 puan üzerinden toplanıyor, 100 puan üzerinden her yatırımcının puanı belli zaten, bu puana göre sıralanıyor, bütçesine göre, bütçemizin yeterli olduğu miktarda proje sözleşmeye davet ediliyor; bir miktar da yedek proje seçiliyor imzalamayanlar olursa diye, bu şekilde işliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu seçim ünitesinin başında siz mi varsınız, şu söylediklerinizi yerine getiren ünitenin başında?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Ben yokum ama şöyle: Kurumumuz bunları yapıyor. Zaten en son seçim yapan da bir komisyon. Komisyonunda bizim kurumumuzdan sadece Kurum Başkanımız üye, onun dışında Tarım ve Orman Bakanlığımızdan, diğer bakanlıklardan üyeler var, onların da kontrolünde yürüyor bu süreç ama puanları hesaplayan kurum tabii ki bizim kurumumuz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çok hakkaniyetli bir şey söylüyorsunuz, inşallah öyle gidiyordur.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Öyle Sayın Vekilim.

BAŞKAN – Öyle öyle, güzel. Benim en beğendiğim kurumlardan birisi bu, kırsal kalkınma olduğu için.

Buyurun Sayın Turan.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Sorumu şöyle devam ettirmek istiyorum: Elinizde kırsal kalkınmaya ilişkin “Ya biz bu faaliyete başlarken kırsalın durumu şuydu, şimdi budur.” diyebileceğiniz bir araştırma sonucu var mı yani kurulan işletmeleri söylemiyorum, bunların ticari hacimlerinden öte bir araştırma yöntemi ve araştırma sonucu var mı?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Vekilim, az önce de programın işleyişiyle ilgili kurumları belirttim. Bizim Tarım Bakanlığının ilgili kuruluşu olarak -IPARD Ajans diye getiriyoruz- programı yürütmekten sorumluyuz. Bunun haricinde, bahsettiğim gibi, Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz “yönetim otoritesi” diye geçiyor literatürde. Orada bir daire başkanlığı var bunu şey yapan ve bir tane de genel müdür yardımcısı da başında. Bu yönetim otoritemizin yani Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüzün ilgili dairesi, yine bizim uluslararası anlaşmamız, sektörle anlaşmamız var Avrupa Birliği Komisyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında, burada da yazmaktadır, izleme ve değerlendirmeyi yapmaktan sorumlu olan birim de burası. Zaten her programın bir ortasında bir de sonunda “post evaluation” dediğimiz yani uygulama sonrası değerlendirme dediğimiz bir çalışma yapıyor Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz. IPARD I Programı için de yaptılar hatta bunun da finansmanı yine programdan karşılanıyor; yüzde 85’i AB, yüzde 15’i de TC katkısı oluyor.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bu verileri oradan mı alabiliriz?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – IPARD I Programı için yapıldı, IPARD II Programı için henüz yok çünkü daha programı uyguluyoruz.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Ben şundan bu bahsi açmaya çalıştım Sayın Başkan: 6’ncı toplantımız, çalışmaya epey bir zamandan beri devam ediyoruz ama bir eksiklik var diye düşünüyorum, o eksiklik şu: Akademiyi çağırdık, akademinin görüşlerini aldık; sanayiye çağırdık, görüşlerini aldık; bunlar olmadan olmaz zaten, ticareti çağırdık, görüşlerini aldık fakat burada bir başka özne var, üreten yani kooperatif temsilcileri, köylüler, bizim bunların da fikrini almamız gerekiyor.

BAŞKAN – İşte onu da yerinde göreceğiz, gittiğimiz yerde göreceğiz, onları çağırmakla ilgili şey değil ki.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bence, çiftçi sendikaları var, çiftçi örgütleri var yani bunları biz bir tüzel kişilik olarak -nasıl ki o ticari firma, bu ticari firma, bunları davet ediyorsak- dâhil edip diğer ayağı tamamlamamız lazım. Çünkü bu üretimin nasıl yapılacağını son tahlilde topraktaki insan belirleyecek ve bu ayak eksik olduğunda, onlar kendini mutlu hissetmediğinde ortaya çıkacak ürünün ticari bir hüviyet kazanması, onun uluslararası piyasaları fethetmesi falan bunlar gerçekten zor. Ben bu çalışmaların başından beri bu emek ayağını biraz eksik görüyorum.

BAŞKAN – Yerinde gidip göreceğiz. Mesela yarın gideceğimiz programda üreticileri göreceğiz. Yine aynı şekilde, İzmir programında hem firmayı hem de firmanın böyle satın alma garantili ürettiği yerler var, Denizli’de kekik üzerine mesela, onları yerinde göreceğiz.

RIDVAN TURAN (Mersin) – İşte, firmanın diliyle biz onu duyuyoruz, firmanın bize anlattığıyla duyuyoruz. Örneğin Çorum’daki toplantıda da gerçekten hani “tarım emekçisi” olarak nitelendirebileceğimiz kimse yoktu. Esasen firma temsilcileriyle biz orada konuştuk, onlar buraya gelmedi de biz oraya gittik. Yani bizim, toprakta çalışan insanlarla temas kurmamız gerekiyor. Esas olarak onların da -nasıl sermaye çevresinin sorunları varsa- çalışmaktan kaynaklı, sigorta probleminden, BAĞ-KUR sorunundan, şundan bundan pek çok problemleri var. Yani bizim onlara ilişkin de bir çerçeve oluşturmamız, bunu yasama organından geçirmemiz gerekir ki bu mekanizma bütünlüklü olarak ve biri diğeriyle çelişmeden devam etsin.

BAŞKAN – Mutlaka onları yerinde görelim, göreceğiz. Zaten oda olarak mesela Eczacılar Odasını davet ettik. Gıda teknikerleri falan var, onları da mesela önümüzdeki hafta davet edeceğiz, onlarla ilgili de sıkıntılar var ama üreticiyi mutlaka yerinde görmemiz lazım bence.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bu bağlamda, bu kooperatif meselesinin önemli olduğu kanısındayım. Önümüzdeki dönemde Tarım Bakanlığının da biraz eğilimi zannediyorum kooperatifleşmeyi özendirerek biçiminde olacak. Şimdi, Türkiye’de tarım alanında çalışan insanların temel sorunu arkadaşlar, girdi sorunu falan değil. Girdi, evet, ciddi bir sorun, mazottur, gübredir, zehirdir- ilaç demiyorum ona ben, zehir diyorum- bunlar elbette temel mesele ama esas mesele örgütsüzlüğü. Yani tıbbi aromatik bitkiyi üreten çiftçinin sermaye karşısında kendisini savunabileceği bir örgüt olmayınca, bir kooperatif biçiminde örgütlenilmeyince o sözleşmeli tarım neye dönüyor biliyor musunuz? Sermayenin, firmanın dikta ettiği her şeyi ve hatta fiyatını belirlemeden, fiyatını sonradan belirleyip ücretini ödemek biçiminde tarım emekçisinin aleyhine dönüyor. Böyle bir mekanizmanın da çalışmayacağını şimdiden ifade etmek lazım. Bunun altını çizmekte yarar görüyorum.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Ben bir ekleme yapabilirim Sayın Vekilin bahsettiği şeyle ilgili.

BAŞKAN – Evet, buyurun.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Yani kooperatiflerle ilgili ben tabii çok detaylı bir sunum hazırlamadım program çok geniş olduğu için ancak kooperatiflerle ilgili, bizim hem mesela işleme tedbirinde baz hibe oranı yüzde 40’ken kooperatiflerin yüzde 50 hem de –az önce sayın vekilimizin bahsettiği, bu, neye göre seçiyorsunuz hususunda- kooperatiflerin hemen hemen tüm sektörlerde seçilme önceliği yani ekstradan 10, 15 sıralama kriteri puanında önceliği vardır. Ayrıyeten yine bahsettiğimiz, bu kırsal alanda yapılan yatırımlarda makine parkları denilen bir sektörümüz var, işte kırsal alanda makine parklarının oluşturularak çiftinin ulaşamadığı makinelere erişmesiyle ilgili, bunun da tek faydalanıcısı kooperatif ve üretici birlikleri olarak değişmiştir yani şu anda başvurular da açıktır zaten. Başvuru olarak da sadece kooperatif ve üretici birlikleri başvuru yapmaktadır.

BAŞKAN – Evet, buyurun Sayın Başkan Vekilim, Sayın Şeker.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Öncelikle hem sunum için teşekkür ediyorum hem de Karaman ilinde de kurumumuzun temsilciliği var, ben oradaki temsilcilerimize de teşekkür ediyorum; gerçekten güzel projelere önderlik ettiler, ön açtılar. Sahada gördüğüm eksiklik adına söylüyorum, biz biraz düşük bir potansiyele sahip kesime hitap ediyoruz yani bunların iş kurması vesairesiyle ilgili. Biraz da “devlet” denildiği zaman insanımız ürüyor, korkuyor. Yani buraya proje hazırlama vesairedeki o engeller başlamadan insana biraz daha bürokratik bir engel gibi bir algı oluşturuyor. Bunları kesme adına, tabii, sahada çalışılıyor ama bunu bir profesyonel mekanizmaya dökmek lazım. Gerekirse yani bir oda oluşturup, bir masa oluşturup neyse kişi bu proje hazırlamayla uğraşmadan bu işi çözeceğimiz bir mekanizma olması lazım yani hayalini anlatsın, beklentilerini, yapacaklarını anlatsın ama bunun projeye dökümünü bizim kendi arkadaşlarımızın yapması biraz daha belki olayı netleştirme adına olacak. Çünkü bunları yapamıyorlar, danışmanlık firmaları vesaire girdiği zaman da işin boyutu biraz daha farklı boyutlara giriyor, o zaman da işin neticesinde beklenen rakam belki yüksek ama ele geçen rakam aynı düzeyde olmayabiliyor.

Asıl konuyla ilgili, tıbbi aromatik bitkilerle ilgili önümüzde de çağrı süreci varken belki bunu bir pilot olarak mesela, örnek veriyorum, Karaman ilini bu manada teşvik edip komple bir tıbbi aromatik bitkinin projelendirilip ekimi, üretimi, pazarlaması, paketlemesine kadar bir süreçle yapma imkânı var mıdır bilemiyorum yani şu anda böyle bir olanak varsa hem TKDK’nın bu desteğinden faydalanmış oluruz hem tıbbi aromatik bitkiye bir destek veririz. Burada yapacak çiftçi sayısı vesairesi, aynı zamanda ticarete dönüp de bunun suyunu mu çıkaracağız, kozmetiğe mi dönüştüreceğiz; böyle komple bir şeye önyak olabilir miyiz, belki bu Komisyonun faydası olarak diye belirtmek istedim.

Teşekkür ediyorum.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Ben kısa bir soru sorabilir miyim Sevgili Başkanım.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Ünsal.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Değerli Müdürüm, IPARD hibelerinden faydalanan işletmelerin beş yıl boyunca faaliyetini sürdürmek zorunda olduğunu söylediniz. Elinizde hiç veri var mı? Beş yıldan sonra hayatta kalan işletme sayısı nedir? Hibe miktarının artması acaba bu beş yılla değerlendirme mi yoksa beş yıldan sonraki hayatta kalan, gerçekten reel olan işletme sayılarının varlığı mı ya da işletmelerin başarısı mı? Çünkü süreç içinde bizler çok farklı şeyler gördük, belli yerlere temeller atıldı, arabalarla o temellerin Ankara’ya kadar getirildiğini gördük.

BAŞKAN – O 80’den önceydi, rahmetli Erbakan Hoca’yla ilgili anlatırlardı.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Bu anlamda Avrupa’dan gelecek hibeyi artırmak beş yıl içindeki başarı mı yoksa beş yıldan sonra devam eden işletmelerin varlığı mı?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Sayın Vekilim, şöyle: Beş yıldan sonra bizim herhangi bir şeyimiz olmadığı için böyle bir çalışmada...

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Ciddi anlamda olan beş yıldan sonrası.

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Ancak Avrupa Birliğinin de beş yıldan sonra bize bunları takip etmemiz yönünde herhangi bir şeyi yok, beş yıl sonra ilişkimizin kesilmesi yönünde yani ikili ilişkiyi sürdürüyoruz ama zorunluluk beş yıl içinde takip edilmesi. Şöyle: Bizim ödeme sistemimizden de bahsedecek olursak, önce yatırım gerçekleştiriliyor, gerçekleştirilen yatırımın hem fiziki kontrolü hem fatura banka dekontu üzerinden yani herhangi bir avans ödememiz yatırım

tedbirlerimizde söz konusu değil, önce yatırım gerçekleştiriliyor, sonra yapılıyor. Beş yıl içinde de tabii ki arada maalesef işletemeyen veya bizim haricimizde sonuçta tüzel kişiler de başvurduğu için farklı sektörlerden dolayı hacizlerden satılan işletmelerimiz olabiliyor. Bunlar maalesef ki PSV, kamu alacağı olarak takibe geçiyor. Ama beş yıl sonundaki işletmeleri... Ben taşrada da çalıştım, hatta Karaman'da da görev yaptım daha önceden, 2014, 2015 yıllarında. Yani daha çok devam ediyor beş yıllık süreyi atlatan işletmeler büyük oranda ama bu benim şahsi gözlemim, herhangi bir kurumumuzun çalışması bulunmamakta.

Sayın Vekilimizin sorusuyla ilgili olarak, biz aslında bu projeleri hazırlamasıyla ilgili küçük yatırımcıların sıkıntı yaşadığının farkındayız. Bundan dolayı, bahsettiğim gibi, 150 bin TL'nin altındaki projelerle ilgili çok ciddi basitleştirildi projeler.

Bir de bunun yanında hem küçük hem büyük projeler için -ki ilk etapta bunların küçük projelerde faaliyete geçeceğini düşünüyoruz- bazı kurumlarla iş birliği protokolü yaptı kurumumuz son iki yılda ve bu kurumlara protokol kapsamında proje hazırlama eğitimleri verildi. Maalesef ki kurumumuz kendisi proje hazırlayamıyor, bu çok net çünkü Avrupa Birliğinin net kuralları var, hem projeyi hazırlayıp hem bizim inceleyip onaylamamız mümkün değil. Ancak bu protokoller kapsamında Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği, Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği, Türkiye Süt Üreticileri Merkez Birliği, Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği, Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği ve Türkiye Bal Üreticileri Merkez Birliği olmak üzere 9 tane birlik ve kooperatifle protokol imzalandı proje hazırlama konusunda. Çeşitli seferlerde bazılarında 1, bazılarında 4'ü, 5'i geçen sayılarda eğitimler gerçekleştirildi. Yani ilk başta belki sıkıntılar olacaktır ama bu birliklerimizin de yakın zamanda, hatta bu çağrılarda artık proje hazırlayarak yatırımcılarımıza yardımcı olacağını düşünüyoruz çünkü kendileri de çok hevesliler tabii üyelerine proje hazırlayacaklarından dolayı. Umarım cevap verebilmişimdir.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Yani bu çalışmalarda temel atıp gitme diye bir konu yok, zaten yapıldıktan sonra paralarını ödedikleri için kesinlikle tesis kuruluyor, çalışmaya başlıyor. Ama ya adam bu işi büyültmeye devam ediyor gidiyor veyahut da bazı işletmeler önünde bir darboğaz görünce de batabiliyor yani işin açıkçası. Ama benim gördüğüm, özetlediğim çoğu şeyler devam edip gitmiş yatırımlar. Temel atmadan, evrak üzerinden para verme gibi bir şey yok, yaptıkça alacaksın -öyle değil mi- uygulamaları o şekilde görmüştüm.

Teşekkür ediyoruz.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Bir de beş yıl sonrası... Yani ilk yaptığımız projenin faaliyete geçmesinin üzerinden kaç yıl geçti?

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – İlk projemizi 2013 yılında yaptık ama çok sınırlıydı...

RECEP ŞEKER (Karaman) – Yani beş yıl kavramı biraz daha Sizin dediğinizi test edecek düzeyde veri yoktur elde zaten. Yani daha beş yıl yeni doluyor.

BAŞKAN – Takibiniz olması bile sizin gözleminiz şu anda benim gözlediğim gibi mi yani? Şu anda bu işletmeler yerinde mi yani gerçekten insanlar üretime devam ediyorlar mı yoksa...

TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU PROJE İZLEME VE KONTROL KOORDİNATÖRÜ AHMET POYRAZ – Tabii tabii, Sayın Başkanım. Sayın Vekilimizin de dediği gibi, zaten çok çok büyük oranda henüz devam ediyor, özellikle bu yıl çok büyük mali kapanış dediğimiz bu beş yılın sonuçlanması bu yıl da büyük oranda başladı. Dediğim gibi, 2013 yılı sonunda az bir ödememiz vardı, asıl büyük ödeme zaten 2014 yılında gerçekleşti kurumumuz tarafından. Onlar bu yıl beşinci yıllarını tamamlıyor. Dediğim gibi, beş yılını tamamlayanlar zaten artık işini yoluna koymuş oluyor. Onun haricinde bahsettiğiniz gibi, maalesef ki istemediğimiz hâlde sürdüremeyen işletmelerde de PSV'imiz var. Şu anda ben o birimde değilim yani sayısını tutan birimde ama benim bildiğim 200 civarı diye biliyorum bu 11 bin ödemede. Yani yüzde 5 civarı.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çiftçi karnını doyuruyorsa o da bir kazanç.

BAŞKAN – Tabii, tabii o da, en azından... Mesela, bu, tıbbi aromatik bitkilerle ilgili, seralarla ilgili, fideyle ilgili verilmiş, biz gittik Çorum'da gördük ve şu anda bir tane ürün kalmamış, hepsini pazarlamışlar, satmışlar yani. Yani işler devam ediyor.

Evet, çok teşekkür ediyoruz.

Başka sorusu olan yoksa şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünden Genel Müdür Yardımcısı arkadaşı dinleyeceğiz. Genel Müdürümüz toplantıya gelememiş.

5.- TMO Genel Müdür Yardımcısı Cihan Soyalp'ın, Ofisin faaliyet alanına giren haşhaş ve diğer ürünler ile bu ürünlerle ilgili yapılan uygulamalar hakkında sunumu

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; grubumuza göndermiş olduğunuz 21 Haziran tarihli yazı doğrultusunda Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Komisyonuna bir sunum hazırladık, onu arz edeceğim. Buraya Haşhaş ve Alkaloid İşleri Daire Başkanımız Hacı Baran, Strateji Geliştirme Daire Başkanımız Ayşin Şenses ve Koordinasyon Şube Müdürümüz Hakan Tekin'le birlikte geldik. Teknik sorular olursa haşhaşla ilgili Hacı Bey cevap verecek.

Öncelikle çok kısa Toprak Mahsulleri Ofisinden, faaliyet alanımızdaki ürünlerle ilgili konulardan bahsetmek istiyorum. Ağırlıklı olarak da haşhaşla ilgili konulara girmek istiyorum: Toprak Mahsulleri Ofisi kamu sermayeli kuruluş, 1938 yılında kuruldu, merkezi Ankara'da, Tarım ve Orman Bakanlığının ilgili kuruluşu, idari, mali ve karar alma özerkliğine sahip bir kurum. Bizim sermayemiz 2,6 milyar TL; 3 bin civarında personelimiz var, 4 milyon ton seviyesinde bir depolama kapasitemiz var. Özellikle yazıda geçtiği için burada ayrıntı vermek istiyorum: Bizim 4 milyon ton depo kapasitemizin 485 bin tonu limanlarda, 1,5 milyon ton seviyesinde iç silolar var, yine 1,5 milyon ton seviyesinde yatay depomuz var -bunların örneklerini göstereceğim biraz sonra- ve 515 bin ton civarında da bir “maydö” dediğimiz depo tesisimiz var. Bu depolardan örnekler; bu liman silomuz Mersin, İzmir'deki beton liman silomuz. Alım esnasında dolum yapılıyor “maydö” dediğimiz depoya. İhtiyaç olduğunda depolarımızın dışında açık yığın olarak kullandığımız alanlar da var, toprak altına koyduğumuz poliüretanlı, açık yığın dediğimiz depolama şekli. MUD depo sağ tarafta, sol tarafta da yine maydö depolaması gözüküyor. Bu, çelik hangar basit bir depo. Yine MUD depolar. Bu, Ankara Güvercinlik'teki beton silomuz. Yine son dönemde özellikle lisanslı depoculuğun gelişmesiyle birlikte ülkemizde yapılan çelik silolar.

Ülke genelinde 208 iş yerimiz mevcut. Toprak Mahsulleri Ofisi olarak yıllık yaklaşık 8 milyon tonluk bir işlem hacmimiz var, bu da yaklaşık 10 milyar TL'lik bir ciroya tekabül ediyor.

Ülke genelindeki teşkilat yapımızı görüyorsunuz burada. Özellikle hububatın yoğun olduğu alanlar başta olmak üzere ülke genelinde 33 şube müdürlüğümüz, şubelerin altında 106 ajans amirliği ve 68 tane de tesisli ekip dediğimiz alım noktaları var. Bunların dışında alım dönemlerinde ihtiyaç olduğunda geçici alım noktaları da oluşturabiliyoruz.

Ana görevlerimiz yurtta hububat fiyatlarının –bakliyat da dâhil oldu buna- üreticiler aleyhine aşırı düşüşünü ve tüketiciler aleyhine aşırı yükselmesini önlemek.

İştilgal alanımıza giren ürünler: Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik ve tritikale hububat olarak. Biraz önce de söylediğim gibi yirmi beş yıl aradan sonra geçen yıl bakliyat alımıyla da görevlendirildik kalıcı olarak: Nohut, kuru fasulye ve mercimek de görev alanımıza dâhil oldu geçen sene. Yine haşhaş diğer görev alanımızdaki ürünlerden birisi, haşhaşla ilgili tüm faaliyetleri kuruluşumuzun tekel olarak yürütüyor. Yine olağanüstü hallerde kullanılacak hububat stokunu tutuyoruz. Bunların dışında ana statümüze gere Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından verilecek diğer tarımsal ürünlerle ilgili görevleri de yürütüyoruz -ki basında da gündeme geliyor- son dönemde fındık, 2017’de çekirdeksiz kuru üzüm gibi ürünlerin alımıyla görevlendirildik.

Yine iştilgal alanımıza giren ürünlerle ilgili bir fikir vermesi açısından dünyada ve Türkiye’deki üretim rakamlarından kısaca bahsetmek istiyorum. Dünyada hububat üretimi son dönemde ciddi miktarda artmış vaziyette. Buğdayda 700 milyon ton seviyesinin üzerinde 733 milyon ton, arpada 140 milyon ton, çavdarda 11 milyon ton, yulafta 22 milyon ton, mısırdaki 1 milyar 125 milyon ton, pirinçte 500 milyon ton seviyesinde bir üretim var. Bakliyata baktığımızda yine dünyada 6 milyon ton seviyesinde bir mercimek, 15 milyon ton seviyesinde nohut, 21 milyon ton seviyesinde de bir kuru fasulye üretimi mevcut. Ülkemize geldiğimizde -ülkemizde tabii, iklim çok etkili üretim miktarı üzerinde- buğdayda ortalama 20 milyon ton seviyelerinde bir üretim var, 22 milyon tona çıktığı dönemler de olmuş ama geçen yıl 20 milyon ton seviyesinde bir üretim var; arpada yine 7-8 milyon ton arasında bir üretimimiz oluyor, geçen sene 7 milyon tondur; çavdarda 320 bin ton, yulafta 260 bin ton, mısırdaki 5,7 milyon ton, çeltikte –pirincin ham maddesi zaten biliyorsunuz- 940 bin ton seviyesinde bir üretimimiz var. Bakliyata baktığımızda ise bakliyat üretiminde kırmızı mercimekte 310 bin ton, yeşil mercimekte 43 bin ton, nohutta 630 bin ton, kuru fasulyede 220 bin ton seviyesinde bir üretimimiz var.

Tabii, bizim son on yıllık alım miktarlarını görüyorsunuz yansıda. Toprak Mahsulleri Ofisi olarak müdahale etmiş olduğumuz ürünlerde hiç alım yapmadığımız yıllar da var, üretimin yaklaşık yüzde 20-25’ini aldığımız yıllar da var. Son on yıla baktığımızda işte en son 2015 yılında 5,5 milyon tonluk bir alım gözüküyor. Geçen sene üreticiden 2,6 milyon ton alım yapmışız hububat anlamında. Tabii, nohutta, mercimekte geçen sene alım yaptık onu buraya dercetmedik yeni verildiği için. Geçen sene 96 bin ton nohut, 15 bin ton da yeşil mercimek alımı gerçekleştirdik.

Burada da ülkemiz hububat üretimi ile TMO alımlarının kıyaslamasını görüyorsunuz. Yaklaşık 35 milyon ton seviyesinde bir toplam hububat üretimi var. Biraz önce de söylediğim gibi, bazı yıllarda yüzde 0, çok az veya bazı yıllarda yüzde 25 seviyesine kadar çıkmış alım miktarlarımız.

Yine satış rakamlarımızı görüyorsunuz. Almış olduğumuz ürünleri öncelik kullanıcısına olmak üzere iç piyasaya satıyoruz. Yine son on yıl satış rakamlarımız yansıda var. 6 milyon ton seviyesinde satış yaptığımız dönemler de var, en son 2018 yılında 3,5 milyon tonluk bir satışımız olmuş.

Yine yazıda nakliyeden bahsediyordu, nakliyat taşıma miktarlarımız burada gözüküyor son on yıllık. Bu taşımaları özellikle ihracatlarda, FOB ihracat yapıldığı için limanlara mal taşınması veya ithalatlarda limanlardaki yer sıkışıklığı nedeniyle iç bölgelere mal taşınması ile diğer iç bölgelerdeki ihtiyaçlardan dolayı taşımalarından kaynaklanıyor. Yıllara göre değişen taşıma miktarlarımız mevcut.

Yine son on dokuz yıla baktığımızda biz ürünlerimizi –biraz önce göstermiş olduğum- depolarda muhafaza ediyoruz, duruma göre birkaç yıllık ürün de depolarımızda bulunabiliyor, satış durumuna göre devir olabiliyor. Depolarımızın tasfiyesinde yaklaşık binde 4 oranında bir noksanlığımız mevcut uzun yıllar, kıymet kaybı da on binde 6 seviyesinde. Buna depo tipine göre baktığımızda bu çelik silolarda binde 3 seviyesinde düşüyor, yatay depolarda binde 5, maydülerde binde 6, açık yığınlarda da binde 5 seviyesinde bir noksanlık gözüküyor.

Yine diğer bir faaliyet alanımızdaki ürün –şu anda faaliyet alanımızda değil ama- 2006-2009 yılları arası ile 2017-2018 yıllarında kuruluşumuza fındık alım görevi verildi. Biz bu kapsamda toplamda 844 bin ton alım yaptık ve bunun karşılığında 4,4 milyar TL üreticilere ödememiz oldu. Bu almış olduğumuz ürünlerin 412 bin tonunu yine iç piyasaya sattık, yaklaşık 423 bin tonunu da yağ veya diğer fındık mamulleri şeklinde imal ettik.

Yine dünyadaki fiyatları nasıl takip ettiğimiz sorulmuş. Bizim Toprak Mahsulleri Ofisi olarak iştiğal alanımıza giren ürünlerle ilgili yurt içinde ve yurt dışındaki piyasaları takip etmek için etkin bir sistemimiz var, bununla ilgili bir ticaret dairesi başkanlığı altında piyasa takip ve değerlendirme şube müdürlüğümüz var, oradaki uzman arkadaşlar vasıtasıyla özellikle yurt dışı ve yurt içi piyasaları yakından takip ediyoruz. Kuruluşumuz tarafından yurt dışı piyasalar Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) gibi kuruluşların yanı sıra borsalar, Reuters gibi haber alma siteleri ve analiz kuruluşları vasıtasıyla takip ediliyor. İç piyasada ise yine bizim taşra iş yerlerimiz aracılığıyla, oluşturmuş olduğumuz web sistemi aracılığıyla iştiğal alanımızdaki ürünlerin ekiminden hasadına kadar bütün gelişmeleri oradan bildiriliyor, takip ediliyor ve biz bunları raporluyoruz. Raporladığımız bilgilerin bir kısmını da web sayfamızda bülten olarak yayınlıyoruz.

Yine bu görselde de uluslararası alanda takip ettiğimiz kuruluşlardan bazılarını görüyorsunuz. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Komisyonunu biraz daha yakından ilgilendiren haşhaş konusu. Dünyada haşhaşın durumu şu şekilde: Haşhaş faaliyetleri Birleşmiş Milletlerin Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 TEK Sözleşmesi ve bunun tadiline ilişkin 1972 Protokolü'ne göre düzenleniyor. Bu TEK sözleşmesi dünyadaki uyuşturucu madde işlerinin ülkelere tek elden yürütülmesi hükmünü getiriyor ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının uyuşturucu maddelerin kontrolü hususundaki yetkisini kabul ediyor.

Dünyada haşhaş ekimi Birleşmiş Milletler Teşkilatı denetiminde yapılmakta. Türkiye, Avustralya, Fransa, İspanya, Macaristan ve Slovakya'da tıbbi amaçlı morfin üretimi şeklinde, Hindistan'da ise afyon sakızı üretimi şeklinde yine tıbbi amaçlı yapılıyor. Bunun dışında Avustralya, Almanya, Çekya, Hollanda, Polonya, Ukrayna gibi ülkelerde de gıda ve süs bitkisi amaçlı üretimi yapılmakta.

Ülkemizle birlikte Hindistan, Birleşmiş Milletler tarafından geleneksel haşhaş üreticisi olarak kabul edilmiş durumda. Bu şu demek: Amerika Birleşik Devletleri ihtiyacının yüzde 80'ini geleneksel üretim yapan ülkelere karşılıyor, buna “80’e 20 kuralı” deniyor. Dolayısıyla ihtiyacının yüzde 80'ini Türkiye veya Hindistan'dan karşılıyor.

Ülkemizdeki haşhaşın durumuna baktığımızda, 1933 yılına kadar haşhaş ekimi, afyon üretimi ve ticareti serbest olarak yapılmış. 33 yılında Uyuşturucu Maddeler İnhisar İdaresi kurularak haşhaş ekim alanları kontrol altına alınmış. 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisinin kurulmasıyla birlikte bu görev Toprak Mahsulleri Ofisine verilmiş. 1971 yılına kadar da haşhaştan afyon üretimi yapılmış. Çeşitli itirazlardan dolayı 1971 yılında bu haşhaş üretimi Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanmış 74 yılına kadar. 74 yılında tekrar serbest bırakılmış. 74 yılından bu tarafa da yine Toprak Mahsulleri Ofisinin kontrolünde üretim devam ediyor.

Bizim haşhaş faaliyetlerimiz: Birleşmiş Milletler ülkemize 700 bin dekar limit tahsis etmiş vaziyette. Bizim haşhaş ekebileceğimiz alan 700 bin dekar olarak belirlenmiş vaziyette. Biz bu kapsamda bunun kontrolünü yapıyoruz.

Ülkemizde haşhaş faaliyetleri 13 ilde, yaklaşık 70 bin üreticiyi kapsıyor. Bu 13 il Balıkesir, Denizli, Manisa, Kütahya, Uşak, Burdur, Eskişehir, Afyonkarahisar, Isparta, Konya, Çorum, Amasya ve Tokat illerini kapsıyor.

Bu, üretilmiş olan kapsülleri işlediğimiz, dünyada alanında en büyük kapasiteye sahip Afyon Alkaloidleri Fabrikamız var Afyonkarahisar Bolvadin’de. Bu fabrikamız yılda 25 bin ton haşhaş kapsülü işleme kapasitesine sahip ve yılda 80-90 ton arası ham morfin veya 38 ton bunların türev üretimini yapabilecek kapasitede bir fabrika.

Kuruluşumuzun yine son on yıl haşhaş kapsülü alım miktarlarını görüyorsunuz. Yıllara göre değişmekle birlikte 3.500 tondan 43 bin tona kadar değişiyor. Bu sene rekor düzeyde bir haşhaş kapsülü alımı yapacağımızı tahmin ediyoruz.

Bu alım faaliyetlerimiz şu şekilde oluyor: Hasat izni veriliyor üreticilere, hasat edilen ürünlerin mübayaası, alımı yapılıyor, bize getiriliyor; biz bunu Afyon Alkaloidleri Fabrikasına fabrikanın durumuna göre sevk ediyoruz, orada depolanıyor ve fabrikada işleniyor, ham morfin veya türevleri elde ediliyor.

Bizim Afyon Alkaloidleri Fabrikasında üretilen morfin ve türevleri şu şekilde: Yıllar itibarıyla üretilen morfin miktarı ve türev miktarlarını sol tarafta görüyorsunuz. Biz ham morfinden kodein fosfat, kodein baz, kodein sülfat, kodein hidroklorid, morfin sülfat, morfin hidroklorid, etil morfin hidroklorid, dihidrokodein, dihidrokodein tiyosiyanat, dihidrokodein bitartarat gibi türevlerini üretiyoruz.

Üretmiş olduğumuz morfin ve türevlerini dünya genelinde ihraç ediyoruz. İhraç ettiğimiz ülkeleri görüyorsunuz.

Yine, bu slaytta da yurt dışına yapmış olduğumuz morfin ve türevleri ihracat miktarlarını yıllar itibarıyla görüyorsunuz.

Haşhaşla ilgili bizim devam eden AR-GE faaliyetlerimiz var. Özellikle tohum verimi ve alkaloid verimini artırıcı yönde çalışmalar var. Eskişehir Geçit Kuşağı Araştırma Enstitüsüyle, yine, Eskişehir ve Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Araştırma Enstitüleriyle, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesiyle ıslah deneme çalışmaları, yine, TÜBİTAK MAM’la da çalışmamız mevcut.

Bizim haşhaş ürünündeki hedefimiz, öncelikle, geleneksel üretici ülke olmamız nedeniyle bize tahsis edilen ekim limitini, üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak ve üreticimize bu ürünü ektirip yeterli gelirin sağlanması politikası çerçevesinde bu limiti korumak istiyoruz yani 700 bin dekar limitini korumak istiyoruz. Kapsüldeki morfin oranını yükseltmek için çalışmalarımız var. Kurumuzca morfin oranı yüksek 2 çeşit tohum tescil ettirilmiş vaziyette, beyaz yüzde 1,6; mavi yüzde 1,9 morfin oranı olan çeşitler. Yine, sözleşmeli üretim modeliyle yüksek morfinli çeşitlerin ekimini sağlıyoruz. Dolayısıyla ürettiğimiz morfin oranı da artmış oluyor, birim kapsülden elde ettiğimiz gelir de artmış oluyor. Yine, ilaç ham maddesi üretimiyle ilgili de çalışmalar yapıyoruz.

Morfin üretiminin maliyetini düşürmek istiyoruz, buna yönelik çalışmalarımız var ki biraz önce de söyledim, kapsüldeki morfin oranının artırılmasına yönelik çalışmalar bununla ilgili. Sözleşmeli üretime devam ediyoruz. Geleneksel tohumlarda morfin oranı binde 4. Yeni tescil edilmiş, işte, morfin oranı yüksek çeşitleri üreticiye ulaştırarak onların ekilmesini sağlıyoruz, dolayısıyla birim kapsüldeki gelirimiz artmış oluyor.

Yine, ürün gamını artırmaya çalışıyoruz. Yüksek morfinli kapsüllerin verimli bir şekilde işlenmesi, mevcut kodein ve tebainli kapsüllerin işlenebilmesi, morfin, tebain ve kodein işleyen yeni bir tesis oluşturulması, elde edilecek ürünün son ürüne dönüştürülmesi yönünde Macaristan Tıbbi Araştırmalar Enstitüsüyle çalışmalar başlatıldı.

Evet, genel bir değerlendirme yaptığımızda haşhaşla ilgili, Türkiye dünyada haşhaş üretim alanı bakımından yüzde 54'lük bir paya sahip. Kapsüldeki morfin oranının düşüklüğünden dolayı da üretim bakımından yüzde 16'lık bir paya sahip. Kapsüldeki morfin oranının düşüklüğü morfin maliyetinin yüksek olmasının ana sebebi. Morfin maliyetinin yaklaşık yüzde 70'ini kapsül alım bedeli oluşturuyor. Dünya piyasalarında morfin satış fiyatı yaklaşık 230 dolar/kilogram seviyelerinde, TMO'nun maliyeti ve satış fiyatı bunun üzerinde. Dolayısıyla dünya morfin ticaretindeki satış payımız düşük kalıyor.

Arz ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Kabukcuoğlu.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Genel Müdür Yardımcısı.

İşte, itibardan tasarruf olmaz diye 80 gramlık yerine 120 gramlık kâğıt kullanmışsınız ama Tanıtım Fonu böyle yapmamıştı, yine de teşekkür ederiz.

Şimdi, Toprak Mahsulleri Ofisi... Ben bir köy çocuğuyum -siz de oralardan mısınız bilmiyorum- buradaki pek çok arkadaş onu bilmeyebilir. Toprak Mahsulleri Ofisi köylerde devletin gülen yüzüdür. Mahkemeler ve karakol işleri soğuk yüzdür. Vatandaş götürür buğdayını satar İç Anadolu'da, parasını alır, borcunu yatırır, işte, kalanıyla da ihtiyaçlarını giderir. Ama tabii ki son yıllarda Toprak Mahsulleri Ofisi bambaşka bir kılığa girdi, vatandaşa buğday almakta zorluk gösteriyor ve şu anda devletin gülen yüzü olduğunu söylemek zor ama keşke bu kurum o itibarını kaybetmeseydi, devam etseydi.

Şimdi, bazı şeyler sormak istiyorum. Şimdi, eskiden mısır bu kadar değildi; şu anda ülkemizdeki buğday, arpa, mısır oranları uygun bir oran mıdır ya da bunların yerine birini daha yükseltmeye uğraşıyor musunuz ya da düşürmeye uğraşıyor musunuz?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Sayın Vekilim, Toprak Mahsulleri Ofisi uygulayıcı bir kurum yani bu ürünlerin üretim planlamasını biz yapmıyoruz, Bakanlığımız yapıyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu işi bilen bir insan olarak, konunun içinde olan insan olarak sizin fikriniz ne ya da kurumda bunlar değerlendiriliyor mu?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Tabii ki. Şimdi son dönemde özellikle hububat üretiminde bir azalış var, Özellikle buğday ekiliş alanlarında yıllar itibarıyla baktığımızda bir azalış söz konusu, biz bunu tabii ki takip ediyoruz. Bu sene özellikle hasattan önce makul bir alım fiyatının açıklanması, bunun yanında Bakanlığımızın primler olsun, gübre desteği olsun, bunları 2 katına çıkarması hep bu geriye gelişi durdurmak için yapılan hamleler. Tabii ki biz bunları takip ediyoruz ve bunu önlemeye yönelik tedbirler almaya çalışıyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Buğdaya yaptığınız zam da yüzde 10 gibi bir şey.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Yok, yüzde 30 zam yaptık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yok, 130 kuruşa hiç buğday yok. Baş fiyatınız 130 kuruş değil mi?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – 135 açıkladık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – 135 kuruş, peki. Eskişehir’de, ben merak ediyorum, kaç kilogram buğday alacaksınız 135 kuruşa. Genel olarak alınan, çiftçinin söylediği, 100 kuruş, 105 kuruş.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Şöyle efendim: Buğdaylar Türk Standartları Enstitüsüne göre sınıflanıyor, bizde de aynı şekilde alıma tabi tutuluyor. Orada sert buğdaylar, diğer buğdaylar sınıfı var. Bizim açıkladığımız fiyat, sert buğdayların ikinci grup fiyatını açıklarız biz her sene, karşılaştırma kolay olsun diye. Sert buğday, ikinci grup buğday geçen sene 0,94 liraydı, bu sene 1,35 yaptık biz yani yüzde 30 bir artış yaptık geçen seneye göre. En düşük buğday alım fiyatımız ise 1,125 lira, yemlik dediğimiz, düşük vasıflı dediğimiz buğday. Standartta yemlik olan, gruba girmeyen buğday düşük vasıflı olarak tabir edilir. Bizdeki fiyatı, TMO alım fiyatı onun 1,125 liradır, en düşük buğday fiyatı. Kademe kademe, işte, diğer buğdaylar, sert buğdaylar, makarnalık buğdaylar yükselir. 1,5 liraya kadar buğday var bizde.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi diyorsunuz ki: “Yüzde 35 zam yaptık.” değil mi?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Yüzde 30.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yüzde 30, tamam. Şimdi, bir ay sonra biçilecek, Eskişehir’de buğdaylar biçilince ben bunu Meclis konuşması yapacağım. Bakalım çiftçinin parası ne kadar artıyor.

Bir de bu haşhaşa beyaz tohum, mavi tohum kaç yıldır var, yeni mi çıktı bu?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Yok, yeni değil.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Kaç yıldır var bu?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Üç yıldır.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu hastalığa falan mı çok yakalanıyor ki vatandaş mavi haşhaşı ekmiyor, bu kadar zorlanıyorsunuz kabul ettirmek için, çoğaltmak için? Üretim verimi mi az? Sanki çiftçide buna karşı bir isteksizlik var gibi, söylediklerinizden o anlamı çıkardım.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Başkanım, teknik olduğu için Hacı Bey cevap versin.

BAŞKAN – Tabii ki.

Buyurun.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Sayın Vekilimin sorduğu soruya şöyle cevap vereyim: Ülkemizde ağırlıklı olarak beyaz tohumlu haşhaş üretilmektedir geleneksel olarak. Bunun sebebi de üreticimizin bunu daha kolay pazarlamasıdır. Dünyada beyaz tohum ithalatı yapan Hindistan var. Bizim ülkemizdeki en büyük beyaz tohum ihracatı Hindistan’a yapılmaktadır. Avrupa Birliği, Rusya hattına da mavi tohum ihracatı vardır. Dünyada mavi tohum ihracatı Çeklerin elindedir, Çekya’nın elindedir. Dolayısıyla mavi tohum ihracatındaki bu sınırlama mavi tohuma olan yönelmeyi azaltmıştır. Dolayısıyla üretici haşhaşı tohumu için üretmektedir, esas geliri tohumundandır, kapsülünü de TMO’ya vermektedir dolayısıyla tohumunu nasıl kolay pazarlayacaksa o ürünü tercih etmektedir. Ülkemizdeki -Genel Müdür Vekilim de söylediler- geleneksel haşhaşın morfin oranı binde 4’tür. TMO 2 çeşit tescil ettirmiştir yaptığı çalışmalar sonucunda: Beyaz haşhaşın morfin oranı yüzde 1,6; mavi haşhaşın oranı da yüzde 1,9’dur. Biz mavi haşhaşı hem üreticinin alışması için hem de tohumunu da TMO aldığı için üç yıldır sözleşmeli olarak ektriyoruz. Şu anda çiftçiler buna oldukça rağbet göstermişlerdir çünkü tohumunun alıcısı da TMO’dur. Geçen sene kilosu 8 liraydı, bu

sene kilosunu 10 liradan TMO almaktadır. TMO aldığı haşhaşın içerisindeki tohumu kendi aldığı için pazarlamasını da kendi yapmaktadır. Geçen seneki aldığımız mavi haşhaştan TMO dünya pazarlarına Türkiye'nin girmesini sağlamıştır. Bunu ihracatçılar TMO'dan temin etmişler ve Çekya'nın elinden o mavi tohum pazarını almışlardır. Hem TMO mavi tohumu ektirmekle yüksek morfinli kapsülü ektirdiği için morfin oranını artırmıştır, tohumu da ihraç edildiği için Türkiye yeni bir pazara girmiştir.

Dediğim gibi, üretici tohumu için ekmektedir ayrıca ülkemizin tohum ihracatından sağladığı gelir 75 milyon dolar seviyesindedir yani 2018'de 77 milyon dolar sadece tohum ihracatından ülkemiz gelir elde etmiştir.

Biz üç yıldır mavi tohumu teşvik ediyoruz. Bu sene beyaz tohuma da aynı şekilde girdik, 1,6. Çünkü üreticimiz zaten bunu üretiyor, önemli olan yüksek morfinliyi üretsin. O beyaz tohumu da önümüzdeki yıllarda artırarak daha fazla morfin elde etmemiz gerekiyor ki biz morfin maliyetini düşürebilelim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Hindistan bunu yağ çıkarmak için mi alıyor?

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Gıda için. Dünyada en büyük alıcı Hindistan'dır. Bizim ülkemizin de ihraç ettiği tek ülke Hindistan'dır.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, Afganistan'ın bu morfin pazarındaki yeri ne?

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Afganistan kaçak üretim, kontrol dışı üretim yapıyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Üretimleri çok mu?

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – O belli değil, üretim bile belli değil çünkü hiçbir şey kayıt altında değildir.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, demin sorduğum sorulara gelecek olursak 2016'dan itibaren yüksek morfin haşhaşı ekimi alanı 3 kat artmasına rağmen sizin alımlarınız düşüyor.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Ben alımlarımızı hemen size arz edeyim. Haşhaş Türkiye'de 700 bin dekar alanda müsaadeli üretiliyor, fabrikanın işleme kapasitesi 25 bin ton dolayısıyla siz belli bir planlama seviyesinde bu fabrikanın işleyebileceği kadar kapsülü üretmek durumundasınız. Ancak yörenizde de ekildiği için bilirsiniz Sayın Vekilim, haşhaş iklim şartlarından oldukça etkilenen bir üründür. 500 bin dekar seviyesinde ekildiği yıllar 16 bin ton da alabiliyorsunuz. Geçen sene 523 bin dekar alanda ekim yapıldı, 36 bin ton aldık çünkü geçen sene ve bu sene iklim şartlarının çok uygun gitmesi sebebiyle alım miktarımız değişiyor. Biz de istiyoruz ki 16 bin ton değil, en az 25 bin ton, fabrikanın işleme kapasitesi oranında ürün alalım. Geçen sene 523 bin dekar olan haşhaş ekim alanı, bu sene 678 bin dekara çıktı.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani neticede siz çiftçinin normalde sattığı tüm haşhaşı alıyorsunuz.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Tabii.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu düşmenin nedeni üretim azlığından.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – İklimden kaynaklanan üretim azlığından.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Az haşhaş olduğu için az alıyorsunuz.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Vatandaş yetiştiremiyor, yetiştirse onu da alacaksınız.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Tabii.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Tekel efendim, TMO’nun dışında satış yeri yok kapsülün.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Çünkü ekim iznini biz veriyoruz, ne kadar alanda ektireceğimize biz karar veriyoruz, onun bölgelere dağılımı belli ve üretilen bütün kapsülü de alıyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, 2014 yılında niye buğday, arpa, çavdar, yulaf, çeltik almadınız?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – 2014 yılında sadece mısıra müdahale ettik. Piyasa şartları bizim müdahale edeceğimiz seviyelerin üzerindeydi hububat için yani üretici bizim açıklayacağımız fiyatın seviyesinde ve üzerinde ürününü satabiliyordu, piyasa işliyordu. Onun için, TMO’nun müdahalesine gerek kalmadı.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – 2014’te fiyat ilanınız var mı yani?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Yok, fiyat açıklamadık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Vallahi bu çok spekülâtif bir şey.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Sadece mısırdaki açıkladık. Mısırdaki ihtiyaç vardı, mısır alımı yaptık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, siz dünyanın buğdayını alıyorsunuz, hububatını alıyorsunuz, netice olarak Toprak Mahsulleri Ofisi bu işten kâr ediyor mu?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Toprak Mahsulleri Ofisinin iç piyasaya yönelik yapmış olduğu alım ve satımlarda zarar yetkisi yok. 2011’e kadar bu yetki vardı. 2011’den sonra bu yetki alındı. Toprak Mahsulleri Ofisi, diğer herhangi bir şirket gibi, alım ve satımlarında kârlılık ve verimlilik esasına göre çalışıyor. Ama arızı bir durum olduğunda, ihtiyaç var, kuraklık oldu, yurt dışından ithal etmek zorunda kaldı, o tür durumlarda, Hazine ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü doğrultusunda zarar edebiliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani neticede kâr ediyorsunuz.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – İçeriden aldığımız ürünlerde kâr ediyoruz, alımda ve satımda.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Geçen seneki kârınız belli mi?

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Geçen sene 7 milyon civarında diye hatırlıyorum ama bakmam lazım.

BAŞKAN – Toprak Mahsulleri Ofisinin nasıl bir katkısı olacak? Şimdi hemen hemen hepsi tekel gibi bir şey. Ekilecek olan alan miktarı belli, 700 bin dekar, ondan sonra, yine aynı şekilde, alanları belirliyoruz, tek alıcı sizsiniz. Burada nasıl bir gelişim sağlayabiliriz?

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Boşuna zarar ediyorlar.

BAŞKAN – Her şey kontrol altında, burada tıbbi aromatik bitkilere nasıl bir katkıda bulunabilirsiniz veya bu konuyla ilgili önümüz... Mesela geçen gittik biz kenevir konusunda şey oldu Afyon’da, dediler ki “Tohumda sıkıntımız var, tohumu bulamıyoruz.” Bir çalışma olmuştur.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Bununla ilgili TİGEM’in çalışmaları var, Tarım İşleri Genel Müdürlüğünün koordinesinde çalışmalar, toplantılar devam ediyor ayrıca. Şimdi, efendim, biz bir KİT’iz. Toprak Mahsulleri Ofisi olarak görev alanımızdaki ürünlerle

ilgili, işte, geçen seneye kadar bakliyata müdahale etmiyorduk, bakliyata müdahale görevi verildi, yaptık. Bizim sadece bu tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili bir haşhaş gündemimizde, haşhaşla ilgili çalışmaları yürütebiliyoruz. Bunun dışında bir çalışma yapamayız yani.

BAŞKAN – O da tam kalıp içerisinde yani. 700 bin dekar ekilecek.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Tabii, Birleşmiş Milletlerin izin verdiği sınırlar dâhilinde. Biz bunun, haşhaş üretiminin devamı için, işte, o kotayı devam ettirmek üzere çalışıyoruz, onu kaybetmemeye çalışıyoruz dünya genelinde. İyi bir rakam 700 bin. Yüzde 54’üne sahibiz dünya genelindeki üretimin.

BAŞKAN – Ülkemizde de zaman zaman zaten bu engellemeler oldu, hatta uymayanların da ülkede başına bayağı işler geldi. Bu haşhaş konusu önemli. İhtilal sebepleri oldu yani.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Çok özür diliyorum. 6 milyon lira kârımız varmış geçen sene.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sayın Başkanım, bir de şunu sormak istiyorum: TÜBİTAK’tan gelen yetkililerin konuşmasını siz de duyunuz, siz de vardınız.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – “Bizim laboratuvarlarımız boş duruyor, araştırma yapmak istiyoruz.” diyorlar. Bunun yanında kodeini siz zenginleştirmeye uğraşıyorsunuz. Burada bir çelişki yok mu?

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Sayın Vekilim, öncelikle şunu arz edeyim: Biz sadece şu an için morfinli kapsül üretiyoruz. Elimizde tebaine’li kapsül, noscapine’li kapsülümüz var ve bunların tohumları da var. Mevcut tesisimiz sadece morfinli kapsülü işlemek üzere kurulmuş 1976 yılında temeli atılmış, 1981 yılında deneme faaliyeti ve 1986 yılında da tam faaliyete geçmiş. O günden bugüne morfin içerikli kapsülleri işlemek üzere kurulan bir tesis. Ama biz TMO Haşhaş Daire Başkanlığı olarak sadece morfinli değil, kodein, tebaine, noscapine içeren, kodein içeren kapsülleri de üretmek için çalışmalar yapmışız, elimizde bunlar var ve dünyanın seyrini biz çok yakından takip etmek durumundayız çünkü bizim ürettiğimiz, kapsülden ürettiğimiz morfin ve türevleri dünyaya sattığımız bir ürün. İhracatımızın, üretimimizin tamamı dünyaya pazarlanıyor. İç Pazarların tüketimi sadece 3 ton civarında. Dolayısıyla dünyayla bire bir, ne istiyor, talebi nedir, onları almak durumundayız. Morfinin dışındaki alkaloidleri de üretmek için çaba sarf ediyoruz. Ürün gamımızı geliştirmek için çaba sarf ediyoruz. Sadece fikrimi acizane arz etmek isterim. Biz Macaristan’a gittik, Macaristan’da 1908 yılında kurulan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Araştırma Enstitüsü var. Şu anki konuşulan bütün şeyleri orada araştırmışlar, üzerinde şu anda patent alınmış birçok ilaç var. Biz TMO olarak haşhaş ve türevleriyle ilgili birçok araştırma yaptık, var burada araştırma listeleri. Üniversitelerle çalışıyoruz, eczacılık fakülteleriyle çalışıyoruz. 2004 yılında bu konuyla ilgili Eskişehir’de bir panel düzenledik, bunun yenilenmesi için şu anda faaliyetimiz devam ediyor çünkü çok büyük bir sektör. İlaç ve eczacılık, fakülteler, ilaç sanayi, bunların hepsini çağırıyoruz, biz onlara diyoruz ki: Sizin talebiniz nedir, biz onu üretmeye çalışalım. Şu anda bizim laboratuvarımız fevkaladedir, araştırma, AR-GE birimimiz bu konularda çalışıyor. Mesela bir üniversiteyle göz soğanından alzheimerda kullanılan bir ilaç molekülünü üretmek için çalışmalar yaptık ve onlarla paylaştık. TÜBİTAK’la yine çalışıyoruz. Mesela “kodein” dedik. Kodein hücre süspansiyonu yöntemiyle kapalı bir ortamda kodein üretebilir miyiz, bunların çalışmasını TÜBİTAK’la yapıyoruz Sayın Vekilim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben çalışmanıza bir şey demiyorum. Biraz önce TÜBİTAK yetkilileri de buradaydı. Muhtemelen siz de buradaydınız. Onlar dediler ki: “Bizim çok geniş imkânlarımız var, Türkiye’nin en büyük AR-GE laboratuvarıyız.” Şimdi onlarda hazır böyle bir şey varken niye siz bunlarla doğrudan uğraşıyorsunuz da onlara devretmiyorsunuz, anlamında sordum.

TMO HAŞHAŞ VE ALKALOİD İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI HACI BARAN – Biz birlikte çalışmamız gereken konuları birlikte çalışıyoruz.

BAŞKAN – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Biz teşekkür ederiz efendim.

BAŞKAN – Buyurun Fuat Bey.

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEFTİŞ KURULU BAŞKAN YARDIMCISI FUAT ŞANAL – Sayın Başkanım, bir şeyi öğrenmek istiyorum kendilerinden: Şimdi hakikaten özellikle o güzel sunum için teşekkür ediyorum. Bu depolama konusunda hakikaten mükemmel bir tecrübeye sahipler. Tıbbi aromatik bitkilerde de depolama çok büyük bir sorun ve örnek olarak diyorum, mesela birçok mantar tıbbi ilaç sanayisinde de kullanılıyor. Kuzu göbeği mantarını örnek olarak veriyorum. Doğadan topladığımız zaman 1’inci sınıf mantardır. Aynı gün soğuk hava deposuna taşımak zorundasınız. Aksi takdirde 75 dolara ihraç edilen bir kuzu göbeği mantarı 30 dolara düşüyor. Naylon poşete koyduğunuzda bir sınıf daha düşüyor, 3’üncü sınıfa. Bu konuda nasıl bir destek verilebilir? Birçok yerde, maalesef ilçelerde bile soğuk hava deposu yok. Bu konuda ciddi bir sıkıntı var.

İkincisi de bu borsa konusunda. Tıbbi aromatik bitkiler borsası konusunda Fransa çok iyi durumda. Bizim bu konuda bir borsamız yok. Bu konuda bir destek verebilirler mi?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Buyurun.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Efendim, bizim iştigal alanımıza giren ürünler biraz daha depolamaya dayanıklı, uzun yıllar depolanabilen ürünler. Hububat ve bakliyat ürünleri. Dolayısıyla bizim herhangi bir soğuk hava depomuz veya ona ihtiyacımız yok. O konuda yardımcı olamayız soğuk hava depomuz olmadığı için. Depolarımızı gösterdik. Çok ihtiyaç olduğu zaman koyduğumuz ürünlerin havalandırmasını yapıyoruz, havalandırması var depolarımızın, ihtiyaç olduğunda havalandırmasını yapıyoruz sadece. Yani tıbbi ve aromatik bitkileri koyabilecek bir depoya sahip değiliz biz TMO olarak.

Borsayla ilgili de; Türkiye’de borsacılık çok gelişmiş değil. 113 tane ticaret borsası mevcut ama bunlardan bir elin parmağını geçmeyecek sayıdaki borsada, işte, Korbey salonu var, üreticiler orada mallarını pazarlayabiliyorlar, o borsalar belli. Belki bu borsa konusunda da TOBB’la iş birliği yapılabilir. Onlar da bizim direkt iştigal alanımızda değil. TOBB’la irtibat kurulabilir. Bu ürünlerin üretiminin yoğun olduğu yerlerde bu kotasyon listelerine o ürünleri de alırlar, onları da borsada seansa sokabilirler.

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEFTİŞ KURULU BAŞKAN YARDIMCISI FUAT ŞANAL – Toprak altı depolama sistemi dikkatimi çekti.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – O çok iptidai. Ondan kurtulmaya çalışıyoruz. Polietilenle “açık yığm” dediğimiz normal, işte çelik silodur, yatay depodur, diğer depolarımız dolduğunda başvurduğumuz. Sonuçta biz, sayın vekilimiz her ne kadar “Alım

yapmıyorsunuz.” falan dese de biz, bize gelen ürünün tamamını alıyoruz, üreticinin çiftçi kayıt sistemine tabi ürününün tamamını alıyoruz. İhtiyaç olduğunda depomuz yoksa bile toprak altına, polietilenli, açık yapıp onu depolayabiliriz. O iptidai bir şey, ondan kurtulmaya çalışıyoruz; o yaramaz size.

BAŞKAN – O uymaz, evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – İşte, şu polietilen, basında çıkan.

BAŞKAN – Bir anlamı yok; yani yer bulamayınca toprağın altına gömüyoruz.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Tabii, yer bulamadığımız için, depo olmadığı için; üretici mağdur olmasın diye.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

TMO GENEL MÜDÜR YARDIMCISI VEKİLİ CİHAN SOYALP – Biz teşekkür ederiz efendim.

BAŞKAN – Şimdi de Bağdat Baharatları Gıda, Sanayi ve Ticaret ve Limited Şirketinin sahibi Mustafa Danacı; buyurun.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Sayın Başkan, çok kısa bir değerlendirme yapacağım sunumla da ilgili.

BAŞKAN – Tabii, buyurun.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Şimdi, Toprak Mahsulleri Ofisi aslında tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda mutlaka fonksiyonel kılınmalı. Fakat Toprak Mahsulleri Ofisinin yaşadığı bir dönüşüm süreci var 2000’den sonra. Yani aslında gerçekten bir KİT muhtevasını ve bir piyasa regülatörü mekanizması vazifesini Dünya Bankası, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü üçlüsünün niyet mektupları ve dikteleriyle Toprak Mahsulleri Ofisi epeyce kaybetti. Dolayısıyla onun yeniden eski fonksiyonuna kavuşturulması ve onun tıbbi ve aromatik bitkileri de görev içerisine alması biraz yasamanın vazifesi. Yani bu görev tanımı tıbbi ve aromatik bitkilerle yeniden tanımlanır ve ülkemizde neyi, ne kadar, nasıl üreteceğimize kendimiz karar verir hâle gelirsek... Çünkü tarıma özellikle Derviş döneminden başlayarak ciddi müdahaleler oldu. Böyle bir yeniden yapılanmayla beraber Toprak Mahsulleri Ofisinin bence tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda yapacağı çok şey var. Bilmem sayın yetkililer bu görüşe katılırlar mı? O hâle getirirsek ve üretimi de ağırlıklı olarak kooperatifler eliyle sağlarsak; kırsal kalkınma gerçekten mantıklı sonucuna ulaşır, kırım tasfiyesi engellenir, 55 yaşına çıkmış tarımsal üretici nüfusu yeniden gençleştirir ve kadim tarım bilgisinin kırsalda yeniden muhafazasını sağlamış oluruz, bunu standardize ederiz ve kırsal, daha örgütlü bir mekanizmayla sürece müdahale etmeye başlar, Toprak Mahsulleri Ofisi de bir regülatör kurum olarak, gerçekten bir KİT olarak bu alanı düzenler ve herkes mutlu olur diye düşünüyorum. Benim kişisel olarak önerim bu doğrultudadır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, teşekkür ediyoruz, sağ olun; kayıtlara girmiş oldu.

Evet, buyurun Mustafa Bey.

6.- Bağdat Baharat Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Kurucusu Mustafa Danacı’nın, mutfakta kullanılan baharatın yurt dışından getirilişinde karşılaşılan sorunlar ile bu ürünlerin Türkiye’de üretimi için yapılması gerekenler hakkında sunumu

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Sayın Komisyon Başkanım, kıymetli vekillerim, değerli konuklar; hepinize en içten saygılarımı sunuyorum.

Bağdat Baharat olarak elli bir senedir ülkemize hizmet vermekteyiz. Birçok süreçten geçerek, çok karmaşık problemleri çözerek bugünlere geldik.

Aromatik bitkiler ve baharatlar; biz aromatik bitkilerin bir kısmıyla ilgileniyoruz ama ağırlıklı konumuz, evin mutfağına hitaben. Evin mutfağına hitap ettiğimiz baharatlarda bazı problemlerimiz var, o problemler de şöyle:

1) Yurt dışından birçok ürün getiriyoruz. Bu getirdiğimiz ürünler Türkiye’de de yetişir ama hiçbir kurum, hiçbir kimse “Bunu neden Türkiye’de yetiştirmiyoruz?” diye bir çabanın içinde değil. Hâlbuki bu ürünler için biz bir sürü dolar dışarıya ödüyoruz. Bu ürünlerden karabiber, zencefil, zerdeçal gibi ürünler Hindistan’da yetiştiriliyor. Vietnam, Hindistan’dan alarak, götürerek kendi ülkesinde üretmiş ama biz bekliyoruz. Niye bekliyoruz onu anlamıyorum. Yazık, ülkemize yazık. Yetiştirilir. Dört senede yetişiyor; ağacı ekip meyvesini vermesi dört sene. Yani bugün hareket edersek dört sene sonra bizim bu topraklarımızın birinde yani Karadeniz’den başlayarak deniz sahilinden İskenderun’a kadar o bölgeyi tarayıp hangi iklim uygunsa orada o ürünler yetişir. Yetiştirildiği yeri de çok zengin edecektir. Aynı zamanda döviz ödemekten kurtulup bu sefer ürünü biz satacak duruma geçeceğiz ama maalesef defalarca yazdığımız hâlde bir cevap da alamadık, bir sonuç da alamadık.

Onları söyledikten sonra, bir de bu ürünler, gıda ürünleri yurt dışından gelirken şöyle muameleye tabi tutuluyoruz: Diyelim ki 1 konteyner, işte 3-5 konteyner neyse sipariş verdik ve karşı taraf firmayla anlaşırken de işte yüzde 10-15’ini peşin ödedik ve dedik ki: “Ürün gümrüğe gelsin, evrakları da bankaya gelsin.” şeklinde anlaşıyoruz fakat ürünler gümrüğe geldikten sonra devletimiz bize diyor ki: “Önce git o tüccarın parasını öde.” Sana ne? Hâlbuki diğer taraftan Avrupa ülkeleri, önce ürünün parasını ödettiler, ödettilikten sonra ürünü analize alıyor, analize aldıktan sonra ürün bozuk çıkarsa biz ne yapacağız? 1 konteyner 1 trilyon lira para. Yazık, günah değil mi? Bu parayı biz kaldırıp çöp tenekesine mi atacacağız? Ne yapacağız? Hâlbuki onun çaresi var. Konteyner limana geldiği zaman devletimiz gider önce ürünün analizini alır, analiz uygunsa bize para ödettiler. Çok mağduruz bu hususta. Bakanlığa da bildirdim; toplantılara katıldım ama aynı tas aynı hamam. Yapılacak hiçbir şey yok. Bunun bir an evvel çözülmesine yardım ederseniz sayın vekillerim, onun çözülmesini istiyoruz.

BAŞKAN – Not ediyoruz.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Ürün geldiği zaman önce gitsin analizi çıksın; uygunsa parasını öderiz, ürünümüzü çekeriz; uygun değilse karşı firmaya bildiririz, o ürünü geri çeker. Geri çekerken ödediğimiz o avansı da alırsız ve böylece de bizler ve ülkemizin parası da boşa gitmemiş olur.

Tıbbi, aromatik bitkilerden bir kısmını biz alıyoruz, üretiyoruz, temizliyoruz, distilasyon sistemiyle uçucu yağlarını çıkarıyoruz, sıkma kaydıyla, soğuk sıkımayla da yağlarını alıyoruz ve isteyen müşterilerimize o şekilde veriyoruz ama az bir kısım, esas işimiz mutfakta.

Diğer taraftan, ülkemizde yetişen birçok ürün var, boğazımıza yetişmiyor. Acı biber, ektiğimiz ürün boğazımıza yetişmiyor. Evet, Türkiye’ye yetişmiyor ve dışarıdan getiriyoruz. Kimyon, boğazımıza yetişmiyor, dışarıdan getiriyoruz. Kekik, Denizli bölgesinde yetişiyor. Denizli bölgesinde yetişen kekik; o da kâfi, iyi bir ihraç ürünümüz, dövizimizi de kazanıyoruz ama çoğaltılmalı, ürün çoğaltılmalı. Sumak, ülkemizin tabii bir bitkisidir; korunmalı. Çörekotunu biz kendi ülkemizde yetiştireceğimize yetiştirmiyor dışarıdan getiriyoruz. Salep de koruması olan bir ürünümüz; yurt dışına çıkışları yasaktır, ekip biçmesi... Bu ürünü de çoğaltma yönüne gitmeliyiz. Salep kıymetli bir üründür; kilosu 500 kâğıt.

Çörekotu, kimyon bu ürünleri İç Anadolu Bölgesi’ne kaydırabiliriz. Çorum, Yozgat, Sivas, buradaki çiftçilerimize alternatif ürün önererek ekip biçip satmasının şeyini yaparız. Yapılırsa çok iyi olur: yani Çorum, Sivas, Yozgat buradaki, iç bölgedeki zaten kuru iklimde yetişiyor ve bu çiftçileri de o tarafa alternatif bitki olarak yönlendirip alternatif bitki olarak ektirirsek ve bununla da yurt dışından gelmesini önleriz, ülkemize de döviz kazandırırız.

Acı biber içer acısı. Acı biber Maraş, Gaziantep, Hatay ve Urfa’da yetişiyor. Acı biberimiz eğer böyle giderse beş altı sene sonra yurt dışından... Zaten kısmen geliyor, yetişmediği için kısmen, eğer böyle giderse herhâlde bunun da tamamını karabiber gibi yurt dışından... Acil zm bulunmalı. Bunun için yani acı biber için iftilerimizi acil bilinlendirmeliyiz. Bu kadar mühendislerimiz var, masa başında oturuncaya kadar... Bunlar neden ürünü az alıyor? rnek, Çin dönümünden 4 ton alıyor, biz ne alıyoruz? 1 ton ila 2 ton arasında alıyoruz. Yüzde 50 bir kayıp var ve ürünün kalitesi de iyi değil. Ama gidip bir tane mühendis, yani Bakanlıktan birisi gidip de toprağını, suyunu, işte neyiye, “Verim niye düşük?” deyip bir çabanın içerisine girip bu verimi yükseltmiyor ve doğrusu, orada da problem kıyor.

Bizim Bağdat Baharat olarak 2 tane fabrikamız var. 60 bin metrekare yerimiz var. 600’e yakın çalışan personelimiz var. Türkiye piyasasının aşağı yukarı yüzde 60, yüzde 70’inin sahibiyiz. Fabrikalarda 8 ila 10 arasında mühendisimiz alışıyor. Laboratuvarımızda kendi ürünümüzü, Tarım Bakanlığı neyi analiz yapıyorsa, bizim de aynı ürünü analiz yapacak derecede laboratuvarımız var. Aşağı yukarı Türkiye’nin lider firması durumundayız fakat daha bizim gibi firmalara ihtiyaç var.

Ürünün sterilizesi, buharla sterilizesi... rn yani işte gerek aromatik bitkileri gerekse baharatları Türkiye’de buharla sterilize edecek bir sistem yok. Biz hazırız, bütün projeleri yapıldı ancak krizden dolayı biraz erteledik. Durmayacağız, ortam düzeldiği zaman o sterilizeyi kuracağız. Yalnız, sterilizede de bize devletin teşviki lazım. Üç aşağı beş yukarı -maliyeti yine hariç- aşağı yukarı 10 ila 15 milyar lira civarında. Tarım Bakanlığının o IPARD teşviki içerisine girmiyor çünkü yatırım büyük. Burada da bunu, dünyada, araştırmalarımızda, tek Hollanda yapıyor. rn bir taraftan girecek, aynı, bir taraftan çıkacak, yani ürünün değerleri kaybolmadan, ürünün renk ve uçucu yağ değerleri kaybolmadan tek yapan firma da Hollandalı bir firmadır. Biz görüşmelerimizi yaptık, her şeyi tamamladık, işte ülkemizin bu sıkışık ekonomik durumundan dolayı biraz geri çekildik, dediğim gibi, düzelir düzelmez de yapacağız.

rgp’teki olayı söyledim. Acı biberi, bu ürünleri söyledim.

Tüketicinin mutfağında bitinceye kadar garantili ürünü üretiyoruz. Avrupa’yla da baş başa yürütüyoruz. Ülkemize yabancı baharat firmaları geldi, fakat biz onları burada yaşatmadık. Biz olduğumuz müddetçe de onların gelmesi de mümkün değil. Çünkü niye? Aynı işi biz yapıyoruz, senin ne işin var? Kalite? Hiç onlardan aşağıya değiliz. Ne yapacak yani, benim acı biberimi buradan alacak, oraya götürecektir, nanemi alıp götürüp tekrar bana mı satacak? Benim onun kadar aklımda yok mu, işlemesini bilmiyor muyuz biz? Biz bunu yapıyoruz, bu iddiadayız ve bunu yapıyoruz. Gelen firmayla da bununla rekabete... Ambalağı da kırk beş gün veya iki ayın içerisinde... Ambalağa ne konursa kırk beş veya iki ayın içerisinde o ambalağı yapıp; aynı ambalağ, aynı boyutta aynı kalitede ürün üreterek, yüzde 70 daha ucuza üreterek tketicimize mal sunuyoruz.

Bir de üründe kaçakçılık ve sahtecilik olayı var. Sahtecilik olayını hepiniz aşağı yukarı biliyorsunuz; boyayı diyorlar, kepek diyorlar, kiremit tozu diyorlar, aklına ne gelirse söylüyorlar. Olmuyor mu? Oluyor. nne geçiliyor mu? Zor, çok zor. Büyükşehirlerde tamam, büyük firmalarda tamam. Ama rneğin Kars’ın bilmem ne kazasında teftiş yok ki orada, yok ki teftiş. Işte gidiyor, o tip üreticilerde, o tip yerlerde ürünler satılıyor. Bunun da biraz sıkıya alınması gerekir.

Bu ürünün bir de kaçakçılığı var. Doğubayazıt’tan karabiber, tarçın, yenibahar, acı biber gibi ürünler kaçak yollarla giriyor Türkiye’ye. Bir başkası da hayvan yemi diye, bilmem ne diye, bu tip şeyler altında sokuyorlar. Tabii, oradan öyle bir ürün geldiği zaman, içerideki drş çalışan tccarlarda zarar oluyor ve gelen ürünlerde de doğru bir ürün değil. Yani Bakanlığın gözetimi altında, kontrolle girmediği için, o ürünler de bunun da durdurulmasını talep ediyoruz.

Ürünlerde pestisit... Maalesef köylü ürünlerde bilinçsiz ilaç kullandığı için ürünlerde pestisit olabiliyor. Bu pestisit de kısmen giderildi ama biraz daha çaba sarf etmemiz gerekiyor, Bakanlığın biraz daha üzerine eğilmesi gerekiyor. Eğer eğilirse ürünlerdeki pestisit olayları da ortadan kalkacak.

Aromatik bitkiler veya diğer bitkilerin sterilizesi, işte o sistemi kurduğumuz zaman, aromatik bitkiler de sterilize olduktan sonra uzun boylu depolarda bekleyecekler. Eğer o sterilizeyi yapamazsak, ürünler gittikleri yerden geri dönecek, mikrobiyoloji açısından geri dönecek, ki o sterilize de ülkemize ayrıyeten bir değer kazandıracak. Bunu da yapmaya hazırız. Kendi öz sermayemizle şimdiye kadar... İşte şirketimiz bu. Yani 3 tane fabrika, bu kadar personel burayı... Tamamı öz sermayesiyle elli beş senedir bu işi yapıyorum. İşimi çok iyi biliyorum. Elli beş senedir bu işi yapıyorum. İşimi çok iyi biliyorum. Ürünü biz çiftçiden alıyoruz. Çiftçiden alıp tüketiciye sunuluncaya kadar hepsi kendi tesislerimizde geçiyor. Ürünü kaliteli üretmek mecburiyetindeyiz yani biz buna mecburuz. Bizim hiç başka çaremiz yok.

Örnek söylemem gerekiyorsa, A firması 300 tane, 400 tane mağazası var. Bir hata yaparsan kulağını çeker, belki biraz çeker ve cezayı da yazar. 2'yi yaptığın zaman, seni kaldırır atar, o firmaya tekrar almaz, belli bir sene almaz. O firmaya, işte 300, 400 mağazası olan bir firmaya girmek için en azından 1-2 milyar lira rant parası ödemek mecburiyetinde kalırsın. Böyle bir riskte hata yapma şansımız bizim hiç yok.

Bir de yurt dışından ürün getirip dahilde işleme belgesiyle ürün getirip, işleyip, yurt dışına satmak. Orada da problem var. Orada yurt dışından getirip dahili işleme safhasında verilen firelerde problem var. Devlet o fireleri çok az olmuş, gözetmemiş. Yani çok az vermiş, doğru verilmemiş. Dolayısıyla, getirdiğimiz 8 kilonun işte diyelim ki yüzde 2 fire vermiş, 8 kiloysa işte 2 kilosunu çıkarırsak... Kaç kilosunu dışarıya göndermek mecburiyetindesin? O fireler az olduğu için hırsızlık şeyiyle yargılanıyoruz, bir sürü problem çıkıyor, ona da sıcak bakmıyoruz. Yani oradaki fireleriyle beraber... Doğru fire verilmemiş. Fire verilse belki yurt dışından getirip, işleyip, dışarıya malı gönderebiliriz. Ama bizim esas amacımız, yurt dışından malı getirip, özellikle Türkiye’de yetişen ürünleri yurt dışından getirip dahili işleme belgesiyle... Böyle bir şey düşünmüyoruz. Ülkemizde yetişen ürünleri biz yurt dışına satmayı düşünüyoruz. Yurt dışından getirdiğimiz bazı ürünler de, örneğin acı biberde yüzde 75 gümrük var. Şimdi 100 liralık ürün getireceksin, 75 lira gümrük ödeyeceksin, artı gümrük masrafları, 10 da orada geliyor, yüzde 85 yani neredeyse yüzde 100. Bu ürünü yurt dışından getirip yurt dışına satmamız mümkün değil. Onun için ya dahilde işleme belgesini devreye sokacağız veya gümrüğü düşürecekler, bu tip ürünlerde de gümrüğü düşürecekler. Eğer gümrüğü düşürürsek diyelim acı biberde yüzde 20’yi yaparsak bu sefer de çiftçimize ihanet ederiz, orada da öyle bir problem var. Peki yüzde 75 çok değil mi? Çok, yüzde 75 çok. Çiftçi şuna bakıyor; Hindistan’da acı biber 8 liraya mal oluyor Türkiye’ye getirdiğiniz zaman. Buradan fiyatına 8 liraya kadar yükseltiyor. Yani dolayısıyla çiftçimiz de burada az çalışıp çok para kazanmanın peşinde. Bu da oturup çözülmeli. Ne yapılacaksa az bir parça yurtdışından düşürerek gelmeli ki çiftçi de ayağını denk alsın. Ama önce çiftçilerimizi biz gidip eğitmeliyiz, yüksek ürün aldırmanın peşinde olmalıyız, şimdiye kadar tecrübemiz bu.

Soracak sorular varsa cevaplandırmaya hazırım.

Mesleğimi iyi biliyorum, çok iyi biliyorum, elli beş senemi verdim, yalnız elli beş sene bir para kazanma değil ilmi yönüyle de “Bizim için ürün nasıl gelir, nasıl işlenir, işlenirken neler yapılmalı, ne olmalı?” diye bu yönünü de iyi biliyorum. Eğer sorularınız varsa cevaplandırmaya da hazırım.

BAŞKAN – Mustafa Bey çok teşekkür ederiz.

Hakikaten Bağdat Baharatları benim hatırladığım tek marka, başka bir marka da hatırlamıyorum. Siz hakikaten koskoca bir adamsınız yani gerçek anlamda söylüyorum, elli beş yıldır bu işi yapan birisinden başka. Türkiye’deki pazarın yüzde 65-70’ine hâkim olan bir insansınız.

Şimdi, ben iş adamı değilim çok anlamam ama yani girdiler fena gözükmüyor, pazar da iyi, burada sizin pek çok konuyu -diğer iş adamlarıyla kıyaslıyorum- aşmış olmanız lazımdı. Mesela diyorsunuz ki: “Zencefil, karabiber, zerdeçal üretilmiyor.” Mesela siz bunlar için çiftçiye teşvik verebilirsiniz. Mesela diyebilirsiniz ki: “Ben senden Maraş biberi alacağım.” Bir vatandaşla konuşursunuz dekarından 4 ton çıkıyormuş. “Kardeşim sen bana 50 dekar ek, 200 tonunu garanti ediyorum.” mesela. Bu tür çözümler olmuyor mu?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI – Başkanım, onu biz çiftçilere şöyle... O olmuyor, yürümüyor, yürümedi. Yani “Sen ek, 4 dönüm al, ben sana yüzde 50 daha fazla vereceğim.”

BAŞKAN – Yok, öyle değil.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Atıyorum.

Yürümüyor.

BAŞKAN – Neden?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Şöyle yürümüyor: Problem tarlasında, tarlasının analiz edilmesi, suyunun analiz edilmesi, işlemesine, şeyine bir bakılması gerekir. Bunu da biz yapabilir miyiz? Belki biz 1 çiftçiye yaparız ama bizim... Devlet katkısı olmazsa olmaz.

BAŞKAN – Şimdi siz burada ihtiyacınızı ortaya koysanız, bu şekilde çiftçiye teşvik etseniz, zaten otomatikman bir de fazladan piyasaya arz olur.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Olmadı efendim, Sayın Vekilim olmadı. Yani o yürümez. Biz hatta çiftçiye şunu veriyoruz: Ektiği zaman avans veriyoruz. Diyoruz ki çiftçimize, işte ne ekecek? 70 dönüm acı biber ekecek. 70 dönüm acı biber ektiği zaman eğer çiftçi dürüstse yani malını sezon sonunda bana getirecekse benim paramı da ödeyecekse paramız için herhangi bir faiz istemiyoruz, öyle bir şey asla yok. O çiftçimize mazot desteği veriyoruz, bir de onun çalıştırdığı ameleler falan var, ona bir para desteği veriyoruz. Çiftçisine göre aşağı yukarı 15 milyondan başlayıp 50 milyon liraya kadar çıkıyor ama sağlam çiftçiye veriyoruz. Yani sezon sonunda ürününü bize getirir.

BAŞKAN – Bu problemi çözüyor mu?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Çözmedi. Yani toprakla çezeceğiz, mutlaka toprağı analiz edilecek, toprağın ihtiyacı neyse o verilecek, o ürünü yetiştirme ne ise o verilmesi... Dönümünden 4 ton almamız gerekir. Bu çiftçilerimize de yazık oluyor. Çiftçilerimizin yüzde 80, yüzde 90’ı fakir. Yüzde 10’u ağalar, zaten ağalar da çiftçilik yapmıyor, o toprağını kiraya veriyor. Kime kiraya veriyor? İşte o garibana kiraya veriyor, gariban ekiyor, biçiyor, aynen ürünü paylaşıyor ne çıkarsa. Yani söylüyoruz “Ağa toprağınla niye uğraşmıyorsun kardeşim?” “Bana ne, Mehmet efendi ekiyor, git de onlar konuş.” diyor.

BAŞKAN – Peki sattığınız ürünlerde bizim en çok bildiğimiz aflatoksin var. Bu tür zararlı maddelerin kontrolü elden geçiyor mu?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Aflatoksin ülkemizi yavaş yavaş terk ediyor. Var, bizde asla. Bizde neden olmaz? Şunun için olmaz: Ürünü biz çiftçiden aldıktan sonra ürünü yıkıyoruz -örnek biberi- tertemiz yıkıyoruz, büyük yıkama tankları var yani buzdolabının tersi gibi, içini bol suyla yıkıyoruz, yıkadıktan sonra önce ürünün sapını çektiyoruz. Sap çekme makinesi dünyada yok, aşağı yukarı büyük bir işçilik götürüyor. Sapı çekildikten sonra ürün yıkanıyor, yıkandıktan sonra kurulanıyor, kısmen kurulanıyor, doğramaya gidiyor bantla, bundan sonra bantla, doğramaya gittikten sonra doğranıyor, doğrandıktan sonra fırına gidiyor, 35 metre 8 katlı fırın. Hatta buradan da eczacılık fakültesi veya diğerlerine, boş zamanlarda, bu tip deneyleri, kendi ürünlerinin deneyleri olursa onlara da kapımı açarım. O fırında kuruyor 8 katlı, ilk giren mal aşağı yukarı 2 saatte çıkıyor, ondan sonra ha babam çıkıyor, devam ediyor. Fırınlara yandığı zaman da 8, 9, 10'uncu ay, 11'inci ayında işte 5 gün falan alır, saymayalım, bu üç ay hiç durmadan yanıyor, gece gündüz. Eğer fırınlarda arıza olursa işte o da bir günde, yarım günde arızası gideriliyor, yoluna devam ediyor. Bir fırın kapasitesi bizim günlük alma kapasitemiz 75 ile 100 ton yaş mal. Bir fırının kapasitesi 75 ton, bizde 3 tane fırın var, 3 tane fırın gece gündüz durmadan çalışıyor. Bunun için yani ürün iki saat sonra kuruduğu için aflatoksin olmaz, kesinlikle olmaz. Olur, şu kadar, dünyanın kabul ettiği yani Türkiye'mizin, kanunlarımızın kabul ettiği 5 pp yani 10 pp de ben aflatoksini söylüyorum 5 pp. Bizim ürettiğimizde ya 0 çıkıyor yahut da 1 pp çıkıyor. Yani 5 pp iken geçerli olan ya 0 yahut da 1 pp gibi bir şey çıkarıyor, asla bizde aflatoksin olmaz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yine de elli beş yıldır pazarın içerisindeyiz, 80 milyon insana hitap ediyorsunuz, hani 3-5 milyar lira olsa da bu hâle sterilizasyon yapsanız falan, normalde bunları sizin aşmanız bekleniyor.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - 3-5 milyar değil efendim, buharlı sterilizasyon aşağı yukarı 15 ile 20 milyar arasında olacak.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - O zaman ben demin söylediğiniz rakamı yanlış anladım.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Yani 3-5 milyar olsa hemen hemen, 3-5 milyardan değil, 15 ile 20 milyar civarında olacak.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Peki teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

Fabrikalarınız neredeydi Mustafa Bey?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Fabrikamızın 2 tanesi Ankara'da, Ankara Organize Sanayisinde. Ankara Organize Sanayisindekinin bir tanesi 10 bin metrekare, bir tanesi 30 bin metrekare, Maraş'taki de 30 bin metrekare, 30, 60, 70 civarlarında.

BAŞKAN – Sizi de ziyaret edelim.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Şeref verirsiniz efendim, kapım sonuna kadar açık.

BAŞKAN – İnşallah bir ziyaret edelim.

Sizin memleket Maraş mı? Yani geleneksel bir şey mi sizin bu, atalardan kalma mı?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Maraş yöresinde işlenen malları Maraş yöresinde işleriz, Ankara’da fabrikada işlenenler de Ankara fabrikasında işleriz. Örnek: Karabiber ithal ettikten sonra Maraş’a gitmez. Karabiber ithal edilir, Mersin’den karabiber Ankara fabrikaya gelir, Ankara fabrikada üretilir. İsterseniz karabiberi şöyle bir açayım. Karabiber ülkemizde yetişir.

BAŞKAN – Ben onu soracaktım şimdi. Ben orman mühendisiyim. Her bitkinin bir yetiştirme muhiti vardır, o yetiştirme muhitinde eğer tesis yaparsanız... Ve yetiştirme muhiti mutlaka bellidir yani.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Ben Vietnam’a gittim, karabiber tarlalarına kadar. Ben mühendis değilim, kusura bakmayın, ilkokul mezunuyum.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - İyi ki de mühendis olmamışsınız.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - İlkokul mezunuyum, işimi severek yapıyorum, aşığım işime, karımdan sonra işimdir.

Tabii, Vietnam tarlalarına gittik, merak ettik, nasıl bir toprak? Kızıl bir toprak, böyle çakıllı bir toprak. Bir avuç aldım, getirdim. İşte, kaçakçılığını yapmaya karar verdim fideyle. Fidenin Türkiye’ye... Yani konteynerin içerisine bir tane fide koysun, alıp getirelim, bunu da bakanlığımıza bildirelim. “İşte konteynerinde bu çıkacak.” deyip, böyle bir niyetimiz de oldu, söyledik, bir baktık ki bizim başımız ağrır. Bunun en sağlamı devletimizin denetiminde olmalı. Yani karabiberi ülkeye getirecek nasıl bir yol izlenecekse onu devletimiz getirecek. Örneğin ceviz ağacı, zamanın bir tarihinde, Bulgaristan’dan bu tarafa gelirken bastonun içini oymuş, fideyi oraya koymuş, sulandırmış, kapatmış, fideyi getirmiş. Şimdi bu adamın heykelini dikmişler. Eğer karabiberi ülkemizde yetiştiren biri çıkarsa ve yetiştirirse hepinizin huzurunda söylüyorum, ona bir daire de ben vereceğim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Teşvik etmeyiniz.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Hepinizin huzurunda söylüyorum, bir daire de ben vereceğim. Eryaman’da, aşağı 300-500 milyon lira civarında bir daire de ben vereceğim. Yani eğer bu, ülkemeye gelirse, eğer bunun gelmesine de sebep oluyorsam -70 yaşındayım- öbür tarafta çok mutlu olacağım ben.

BAŞKAN - Fidan da olsa, bir tane şey de olsa karabiber hiç üretilmiyor mu bizim ülkemizde, hiç yok mu?

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Türkiye’de üretilmiyor mu?

BAŞKAN - Türkiye’de hiç üretilmiyor değil mi?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Hayır, hayır, hayır, hayır, 1 gram yok, hayır.

BAŞKAN - Hiç yok.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Mesela ona benzer bir mal Datça taraflarında, o taraflarda yetişiyor. Öyle tahmin ediyorum ki... Benim konum değil yani o şeyde değil, o konumda değilim. Şunu önerdim bakanlığa: “Bana 4 tane adam verin, 4 tane. Hava, kara, toprak, kök, işte bitkiler, konusunda iyi uzman

olanlar. Buradan, kapıdan, evinden arabamla alacağım, hava alanına kadar getireceğim, götüreceğim, her türlü masrafını ben gidereceğim, benimle beraber gelsinler, orada incelesinler.” diye, o adamı da bulamadık.

BAŞKAN - Bizim ziraatçılardan, uzmanlardan, tarımla ilgili bu işi bilen var mı?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Buyurun, duyurulur, duyurulur. Tarım Bakanlığı, buyurun, duyurulur.

Yalnız orada şunu yapamayız: Bariz bir şekilde bitki hırsızlığını, sanayi hırsızlığını yine yapamayız ama oraya gidecekler, onlar da bizim gibi bir tüccar olarak inceleyecekler, inceleyebilirler. İşte, Google’ dan mı inceler, nereden incelerse incelesinler ama dersine çok iyi çalışmış olacak. Onu ülkeme getiren adama, söyledim, eğer 2 kişiylese 2 tane dairede vereceğim, ne yapayım, benim anamın sütü gibi helal olsun ama yeter ki ülkeme gelsin.

BAŞKAN – Başka? 4 tane bitki söylemiştin. Birisi karabiber yani Türkiye’de yetişen...

RECEP ŞEKER (Karaman) - Zencefil, zerdeçal...

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Yani birçok ürün var da ben hemen 2... Biri zencefil, biri de patates gibi...

BAŞKAN - Mustafa Bey, “Anadolu coğrafyası bitki çeşitliliği en fazla yer.” diyorlar. Her bitkinin yetişeceği bir yer vardır mutlaka. Önemli olan getirip ekonomik olarak olabiliyor mu olmuyor, ona bakmak lazım.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Efendim, zencefil Antalya yöresinde yetişir. Zaten ekiyorlar, küçük ekiyorlar. Yani lokantalara vermek için ekip yetiştiriyorlar zaten, çoğaltılmalı. Ekiyor, ekiyor, Antalya ekiyor. Zerdeçalı ekmiyor. Çünkü niye? Zerdeçalla lokantaların fazla ilgisi olmadığı için ama zerdeçal, zencefil aynen patates gibi, bizdeki patates gibi ekilip bulunur. Efendim, Hindistan’a atlanır gidilir. Hindistan dediğin ne yani, şurası, iki adımlık yer diyeyim ben.

BAŞKAN – Şimdi, bizim Mersin’deki ve özellikle Antalya Gazipaşa’daki çiftçilerimiz -tropikal bitkileri değişik yani bitki çeşitliliği çok fazla olan bir yerdir- gerekirse sera kuruyor, yine üretiyor.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Gazipaşa’da bir arkadaşla devreye girdim, o da meraklı bu tip işlere, “Her türlü masrafını ben karşılayacağım.” dedim fakat çocuk devam etmedi. İsterseniz ismini de size söylerim ben. Girdim, devreye girdim yetişmesi için hatta karabiber üzerinden de çalışması için. “Eğer bunun masrafı varsa o masrafı ben kabul edeceğim.” dedim.

BAŞKAN - Sanki karabiberin böyle maki elemanlarına benzer bir özelliği var. Kalkerli topraklarda ve belli bir yağışta olan yerde olacak gibi geliyor bana.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Yani dediğim gibi ben ilkokul mezunuyum, buraya kadar, haddimi bileceğim, buraya kadar benimki. Bundan sonrası da devletimin büyüklerinin, devletimin halletmesi gerekir.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Turan.

RİDVAN TURAN (Mersin) - Mustafa Bey, Mersin’de karabiber ağacı diye bir ağaç var, tohumlarını da yiyince tadı aynı karabiber.

BAŞKAN - Aynı familyadır.

RİDVAN TURAN (Mersin) - Muhtemelen aynı familyadan bir şey. O yetişmiyorsa diğeri niye yetişmesin?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - İşte, ben onu söylüyorum efendim, ben onu söylüyorum, yazık ülkemize diyorum. Ne yapıyor bu mühendisler? Allah aşkına bakanlık ne yapıyor? Bu mühendislerimiz ne yapıyor? Biz memleket sevdasıyla... Allah rızası için niye bunlar nefes aldırıyorlar?

BAŞKAN – Ziraatçılar... Burada ziraat mühendislerine çok yüklenmiş olduk.

Buyurun.

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ZİRAAT MÜHENDİSİ FATMA AYHAN - Teşekkür ederim Başkanım. Mustafa Bey’le bu konuşmaları biz 2015 yılında tekrar aynen bu şekilde konuşmuştuk efendim.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Kodekse hazırlık grubunda mı?

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ZİRAAT MÜHENDİSİ FATMA AYHAN - Evet, konuşmuştuk.

Türkiye’de “yalancı karabiber” diye bilinen bir bitki yetişiyor ancak baharat olarak kullanılan karabiberin aynı bitki olmadığını biliyoruz ve Türkiye’de de bununla ilgili yetiştiricilik çalışmaları yapılmamış durumda çünkü etken maddeyi oluşturamadığımız zaman üretim yapmanın veya o bitkiyi bulundurmanın herhangi bir anlamı yok çünkü ciddi anlamda sıcaklık ve iklimsel özellikleriyle Türkiye’nin uyuşmadığını biliyoruz. Araştırma enstitülerimizden bu konuda görüş aldık. Enstitülerimiz de aynen bu şekilde görüş verdiler. Dolayısıyla da üretim çalışması yapılmıyor. Ancak zencefille ilgili üretim çalışması yapılıyor. Şu anda Çiftçi Kayıt Sistemi’nde zencefil üretildiğine dair kayıtlarımız var. Ancak alanını bakıp getirebiliriz ne kadar üretildiğiyle ilgili. O da ancak sera şartlarında yetiştirilebiliyor. Yurt dışından gelen ile Türkiye’de yetişenin ekonomik olarak karşılaştırılmasının, maliyet analizlerinin yapılması gerekiyor. Ekonomik olmayan bir üretimi yapmak mümkün değil tabii. Zerdeçal üretilmiyor çünkü zerdeçal ciddi anlamda tropik iklim bitkisi ve yurt dışından da bu çok daha ucuza getirilebiliyor.

Teşekkür ederim efendim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Kırmızı biber ve kimyona devam.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Efendim “Karabiber yetişmiyor.” diyorsunuz. Bir tane, bir fidan yetiştirsinler, alsınlar, iki daire vereceğim. Bir fidan alsınlar, dört sene sonra meyvesini alsın iki tane daire vereceğim. O zamana kadar daireler de 1 trilyon olacak. Yani anamın sütü gibi helal ediyorum çünkü onun yetiştirdiğini ülkemde gördüğüm zaman inanın çok mutlu olacağım çünkü yaşıam var, gidiyorum. Ama benim de meslek şeyim. Eğer onu yaparsam mutlu olacağım.

Bir de beyaz biber var, onu da hemen açıklayayım aklıma düşmüşken. Beyaz biber, karabiberin beyazı. Karabiber diye bir bitki yok. Beyaz karabiber Çorum leblebisi gibi karabiberden dönüştürülerek yapılır. Bunu da bakanlığımız bilmiyordu, başıma geldi, ceza yiyordum, gittim bakanlığa, araştırdık, ettik, delilleriyle belgeleriyle bulduk, cezadan kurtulduk. Karabibere Çorum leblebisi gibi aynı işlem yapılır, beyazlatılır, o da beyaz karabiber olarak satılır.

Bilgilerinize.

BAŞKAN – Evet, Servet Bey, biz bir Vietnam yapacağız, belli oldu Mustafa Bey’le.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Efendim, Vietnam’a giderim, Mustafa Amca senin için.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Başımın üstünde yeri var. Masraflar bana ait. Başımın üstünde yeri var, firmam ödeyecek.

BAŞKAN - Kendimizi feda edelim.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Önce senin laboratuvara gelelim, fabrikaya.

BAŞKAN - Bir geleceğiz oraya. Servet Ağabey -ağabey diyorum- bu görev sizin. Komisyonu, bir gün ayarlayalım, gidip gelelim.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Tabii, siz gün verin, Mustafa Amca bizi ağırlasın.

BAŞKAN - İlla Meclis aracılığıyla değil, gayriresmî de olsa gidip gelelim yani zor bir şey değil, yakın, gidelim.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Tabii efendim, tabii efendim. Benim başım üstüne. İki dakika şuradan zaten, hepsi on dakika, yarım saatte orada zaten hallederiz, yarım saat sonra buradayız. Bu kadar basit.

BAŞKAN – Tabii, tabii. Bir gün bir program yapalım.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Öyle yemeksiz falan da olmaz ha.

BAŞKAN - Yok, onda sıkıntı yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Öyle yemeksiz falan da olmaz. Git, on dakikada gör, gel, olur mu?

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Efendim, biz kaçmayız öyle şeylerden. Sivas Divriğiliyim ben.

SERVET ÜNSAL (Ankara) – Siyasetçiler çaya yiğit olur, yemeğe yiğit.

BAŞKAN - Evet buyurun.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Sayın Başkan ben de emin olabilmek için Profesör Doktor Neşet Arslan Hocamı aradım az önce karabiberle alakalı. Tropik bir bitki olduğunu, Türkiye’de olmayacağını söyledi. Hani yalancı karabiber popülasyonlarımız var İzmir civarında falan. Az önce sayın vekilimizin de söylediği, kırmızı meyveyle böyle salkım şeklinde kullanılıyor, tadı da gerçekten karabiber gibi ama normal bahsettiğiniz plantasyonların tropik olması nedeniyle ülkemizde olmayacağını söyledi hocam şimdi, ben de iletmış olayım.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Peki, ben olup olmayacağını kanıtlayacağım. Ben konteynerin içerisine koyup getirdiğim zaman devlet bana kaçakçılık muamelesi yapmasın, bir fide getireceğim, ekeceğim, gözüm gibi bakacağım ve yetiştireceğim. Onu konteyner içine koyup getirdiğim zaman devletim beni kaçakçılıkla bilmem neyle suçlamasın, gerisini ben halledeceğim. O bir bastoncu gibi ben de halledeceğim.

BAŞKAN - Evet çok teşekkür ediyoruz. Güzel oldu. İnşallah bir gün sizi de ziyaret edelim.

BAĞDAT BAHARAT GIDA SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU VE SAHİBİ MUSTAFA DANACI - Bu konuda mutlu olurum efendim.

Teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN - Bugün komisyonumuzun çalışmalarını tamamlıyoruz, oturumumuzu kapatıyoruz.

Kapanma Saati: 17.50